

KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE KAZNENOG DJELA PRANJA NOVCA

Đokić, Slavica

Professional thesis / Završni specijalistički

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka / Sveučilište u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:231:987080>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka University
Studies, Centers and Services - RICENT Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Poslijediplomski specijalistički studij Kriminalističko istraživanje

Slavica Đokić

KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE
KAZNENOG DJELA PRANJA NOVCA

(završni rad)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Poslijediplomski specijalistički studij Kriminalističko istraživanje

Slavica Đokić

KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE
KAZNENOG DJELA PRANJA NOVCA

(završni rad)

Student: Slavica Đokić
Mentor: prof.dr.sc. Eduard Kunštek

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Poslijediplomski specijalistički studij Kriminalističko istraživanje

Izjava o autentičnosti završnog rada

Ime i prezime: Slavica Đokić

Izjavljujem da je završni rad na temu Kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca moje autorsko djelo koje sam samostalno izradila.

Korištena literatura na koju sam se referirala navedena je u popisu literature i citirana u radu.

Student

U Rijeci, _____

I. SAŽETAK

Pranje novca, cijeneći razmjer njegove pojavnosti i štetnost za društvo u cjelini, zasigurno predstavlja kriminal 21. stoljeća. Uzimajući u obzir inovativnost „perača“ novca, kao i znatan razvoj tehnologije, i kriminalističko istraživanje pranja novca se nužno konstantno prilagođava i razvija. Predmetni završni rad težište stavlja upravo na nove tehnike pranja novca i, sa tim u vezi, razvijene metode kriminalističkog istraživanja. Pored uvodnog i zaključnog dijela, ovaj završni rad se sastoji od pet zasebnih, ali međusobno povezanih cjelina. U četvrtom dijelu daje se osnovni prikaz procesa pranja novca, karakteristike i razvoj. U petom dijelu rada prikazani su osnovni međunarodni izvori prava kojima se uređuje pranje novca, i to u okviru Vijeća Europe, Ujedinjenih naroda i Europske unije. U šestom dijelu rada prikazuje se institucionalni okvir koji je razvijen u borbi država protiv pranja novca, i to kako na međunarodnoj razini, tako i na razini Republike Hrvatske. U sedmom dijelu se detaljnije analizira domaće zakonodavstvo kojim se regulira pranje novca na represivnoj i preventivnoj razini. Konačno, u osmom dijelu detaljnije se obrađuje samo kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca.

Ključne riječi: *pranje novca, kriminalističko istraživanje, financijska istraga, oduzimanje imovinske koristi*

II. SADRŽAJ

I. SAŽETAK	I
II. SADRŽAJ	II
III. UVOD	VI
IV. POJAM, KARAKTERISTIKE, RAZVOJ I PROCES PRANJA NOVCA	1
1. Razvoj pranja novca kroz povijest	1
2. Definicija pranja novca	3
3. Tehnike pranja novca	5
4. Faze pranja novca	5
4.1. Faza polaganja (eng. <i>placement</i>)	6
4.1.1. Ulaganje gotovine u financijski sustav, kuriri (eng. <i>smurfing</i>) i povezane transakcije (eng. <i>structuring</i>)	7
4.1.2. Krijumčarenje novca	7
4.1.3. Putnički čekovi	7
4.1.4. Kockarnice i kasina	8
4.2. Faza oplemenjivanja (eng. <i>layering</i>)	8
4.2.1. Krediti s niskim kamatnim stopama, odnosno beskamratne pozajmice	8
4.2.2. tzv. <i>back to back loan</i>	8
4.2.3. Mjenjačnice	8
4.2.4. Fiktivni ugovori/računi	9
4.2.5. <i>Shell</i> i <i>Front</i> kompanije	9
4.2.6. Podzemno bankarstvo	10
4.2.7. Off shore zone	10
4.3. Faza integracije (eng. <i>integration</i>)	11
4.4. Nove tehnike pranja novca	11
4.5. Prijetnje od pranja novca	11
4.6. Tipologija pranja novca u Republici Hrvatskoj	13
V. MEĐUNARODNI IZVORI PRANJA NOVCA	15

1. Konvencije Ujedinjenih naroda _____	15
1.1. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari iz 1988. (tzv. Bečka konvencija) _____	15
1.2. Međunarodna Konvencija o sprječavanju financiranja terorizma _____	16
1.3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (tzv. Palermo konvencija) _____	17
1.4. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije _____	18
2. Konvencije Vijeća Europe _____	19
2.1. Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom (tzv. Strasbourška konvencija) _____	19
2.2. Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma (tzv. Varšavska konvencija) _____	21
3. Direktive Europske unije _____	23
3.1. Direktiva 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca (tzv. Prva direktiva) _____	23
3.2. Direktiva 2001/97/EZ o izmjeni Direktive 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca (tzv. Druga direktiva) _____	23
3.3. Direktiva 2005/60/ EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma (tzv. Treća direktiva) te Direktiva Komisije 2006/70/EZ _____	24
3.4. Direktiva (EU) 2015/849 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma (tzv. Četvrta direktiva) _____	24
VI. INSTITUCIONALNI OKVIR SUZBIJANJA PRANJA NOVCA _____	26
1. Međunarodni institucionalni okvir _____	26
1.1. Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (The Financial Action Task Force - FATF) _____	26
1.1.1. 40 Preporuka FATF-a i 9. Specijalnih preporuka FATF-a _____	27
1.2. MONEYVAL _____	29
1.3. Egmont grupa _____	30
2. Nacionalni institucionalni okvir _____	31
2.1. Ured za sprječavanje pranja novca _____	31
2.2. Međuinstitucionalna radna skupina za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma _____	32
VII. PRANJE NOVCA U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU _____	33
	III

1. Preventivni pristup pranju novca _____	34
1.1. Novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma _____	36
2. Represivni pristup pranju novca – kazneno djelo pranja novca _____	39
2.1. Povijesno uređenje kaznenog djela pranja novca u hrvatskom zakonodavstvu _____	39
2.2. Kazneno djelo pranja novca u aktualnom hrvatskom kaznenom zakonodavstvu _____	40
2.2.1. Objekt radnje kaznenog djela pranja novca _____	40
2.2.2. Modaliteti kaznenog djela pranja novca _____	41
2.2.2.1. Pravo pranje novca (članak 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011.) _____	42
2.2.2.2. Prikrivanje (članak 265. stavak 2. i 3. Kaznenog zakona/2011) _____	44
2.2.3. Subjektivni element kaznenog djela pranja novca _____	45
2.2.4. Kvalificirani oblik pranja novca _____	46
2.2.5. Kazneno djelo pranja novca s međunarodnim elementom _____	47
2.2.6. Djelotvorno kajanje _____	47
2.2.7. Odnos predikatnog (glavnog) kaznenog djela i kaznenog djela pranja novca _____	48
2.2.7.1. Krug predikatnih kaznenih djela _____	48
2.2.7.2. Nepostojanje osude zbog predikatnog kaznenog djela _____	49
2.2.8. Stjecaj kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela _____	50
2.2.8.1. Prigovori Moneyval-a u 4. („ <i>follow up</i> “) izvješću _____	51
2.2.9. Odnos kaznenog djela pranja novca i prikrivanja _____	53

VIII. KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE KAZNENOG DJELA PRANJA NOVCA _ 55

1. Kriminalističko istraživanje - općenito _____	55
2. Specifičnosti pranja novca kao kaznenog djela gospodarskog kriminaliteta _____	56
3. Faze kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca _____	57
3.1. Početna saznanja o kaznenom djelu _____	57
3.2. Izvidi kaznenog djela pranja novca _____	59
3.3. Neke specifičnosti dokaznih radnji u istraživanju kaznenog djela pranja novca _____	60
3.3.1. Forenzično istraživanje _____	61
3.3.2. Dokaz ispravom _____	61
3.3.3. Privremeno oduzimanje predmeta _____	62
3.3.4. Vještačenje poslovnih knjiga, isprava i podataka _____	63
3.4. Međunarodna suradnja _____	64

3.4.1. Međunarodna kaznenopravna pomoć	65
3.4.2. Međunarodna suradnja preko Interpola, Europol i Eurojusta	66
3.4.3. Međunarodna suradnja Ureda za sprječavanje pranja novca	67
3.5. Financijska istraga	67
3.5.1. Financijska istraga u užem smislu	68
3.5.2. Privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom i oduzimanje imovinske koristi	69
3.5.3. Ovrha radi oduzimanja imovinske koristi nakon pravomoćnosti odluke o oduzimanju imovinske koristi	70
3.6. Ovlašteni tužitelj	71
3.7. Rezultati kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca	71
IX. ZAKLJUČAK	76
X. POPIS KRATICA	78
XI. POPIS LITERATURE	79
1. Knjige i članci	79
2. Izvješća i publikacije državnih tijela i međunarodnih institucija	84
3. Pravni izvori	86
3.1. Pravni izvori Republike Hrvatske	86
3.2. Međunarodni pravni izvori	87
3.3. Pravni izvori Europske unije	88
3.4. Pravni izvori drugih država	88
4. Sudska praksa	89
5. Internetske stranice	89
XII. POPIS TABLICA	90
XIII. POPIS SLIKA	91

III. UVOD

Pranje novca, iako je sam pojam uvriježen u svakodnevnom govoru i u međunarodnim i nacionalnim izvorima prava, ni danas nema jednu opće prihvaćenu definiciju. Najčešće se opisuje kao proces u kojem „perači“ novca, kroz faze polaganja, oplemenjivanja i integracije, prikrivaju nezakoniti izvor stečene imovinske koristi.

Pranje novca, promatrano s kaznenopravnog aspekta, ima određene specifičnosti, koje u značajnoj mjeri utječu na sam proces kriminalističkog istraživanja tog kaznenog djela. Prije svega, kazneno djelo pranja novca je sekundarno kazneno djelo do kojeg dolazi tek nakon što je počinjeno glavno (predikatno, primarno) kazneno djelo u kojem je stečena određena imovinska korist. Pranje novca u svojoj srži predstavlja mnogobrojne i raznolike (prvenstveno) financijske transakcije kojima se prikriva nezakoniti izvor imovinske koristi pa je za prevenciju, otkrivanje i dokazivanje kaznenog djela neophodno pratiti tijek novca, što zahtijeva posebna znanja kriminalista, državnih odvjetnika i sudaca. Pored navedenog, pranje novca ima izražen transnacionalni karakter, što nužno sve države upućuje na intenzivnu međunarodnu suradnju i pravnu pomoć. Konačno, na pranje novca, vjerojatno više nego na bilo koje drugo kazneno djelo, utječe razvoj tehnologija, što opet iziskuje stalnu potrebu za usavršavanjem svih službenih osoba tijela kaznenog progona kako bi bili u korak sa počiniteljima ovog kaznenog djela.

Uzimajući u obzir sve prethodno navedene posebnosti kaznenog djela pranja novca u ovom završnom radu se prvotno daje kratak prikaz pojma, karakteristika, razvoja i procesa pranja novca. Naime, svako kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca zahtijeva prethodno poznavanje samog procesa pranja novca, kako bi se isto moglo prepoznati, spriječiti, odnosno, odmah po počinjenju kaznenog djela otkriti i uspješno procesuirati. Borba protiv pranja novca ima preventivni i represivni pristup, a oba ova pristupa su detaljno uređena raznim međunarodnim izvorima prava, ali i pravnim aktima Europske unije, čiji se pregled daje u ovom završnom radu. U borbi protiv pranja novca države su, bilo na međunarodnoj, bilo na nacionalnoj razini, razvile posebne institucionalne okvire s isključivim ciljem borbe protiv pranja novca, pa se u ovom završnom radu daje prikaz međunarodnih organizacija i institucija Republike Hrvatske, u čiju zadaću spada borba protiv pranja novca, kao i prikaz njihovih međusobnih odnosa i načina suradnje.

Uvažavajući preventivni i represivni pristup u borbi protiv pranja novca u Republici Hrvatskoj, u ovom završnom radu daje se kratak prikaz najvažnijih nacionalnih propisa, s posebnim težištem na uređenje kaznenog djela pranja novca. S obzirom da su zakonodavna rješenja kojima se u Republici Hrvatskoj uređuje sprječavanje pranja novca u ovom trenutku u fazi izmjene, potrebno je istaknuti kako je ovaj rad baziran na trenutno važećem Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, dok će se na zakonodavna rješenja iz Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma koji stupa na snagu 01. siječnja 2018. referirati u dijelu u kojem ovaj potonji zakon donosi novine, odnosno odstupa od ranije važećih zakonodavnih rješenja.

Konačno, cilj je ovog završnog rada istražiti kriminalističke metode i tehnike u istraživanju kaznenog djela pranja novca koje se danas koriste, ali i analizirati rezultate koje ovakvo kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca daje, čemu je posebna pažnja posvećena u posljednjoj cjelini ovog završnog rada.

IV. POJAM, KARAKTERISTIKE, RAZVOJ I PROCES PRANJA NOVCA

1. Razvoj pranja novca kroz povijest

Nije moguće sa sigurnošću utvrditi kada se pranje novca, prema onome što taj pojam danas obuhvaća, prvi puta javilo u povijesti. Međutim, sasvim je izvjesno da je ta pojava starija od nastanka samog pojma pranja novca, kao i od razdoblja u kojem je konačno prepoznata štetnost ove pojave, odnosno u kojem su doneseni odgovarajući pravni akti radi njenog suzbijanja.

Za razliku od same pojave pranja novca, za koju nije moguće utvrditi kada se prvi puta javila, postoji nekoliko različitih verzija o porijeklu pojma pranje novca. Prema jednoj verziji pojam pranje novca potječe iz 1920-ih godina iz SAD-a kada su mafijaši iz Chicaga (Al Capone i drugi) organizirali poslove s praonicama rublja novcem koji potječe iz nezakonitog izvora (odnosno od prihoda stečenog prodajom alkohola u vrijeme prohibicije).¹

Konkretno, pojam pranje novca se najčešće vezuje za Meyer Lanskog (znanog i kao računovođa mafije) koji je, smatra se, prvi upotrijebio koncept povratka zajma u SAD-u, maskirajući nezakonito stečeni novac kroz zajmove inozemnih banaka.²

U svakom slučaju, pojam pranje novca je prvi puta upotrijebljen u novinama koje su izvještavale o Watergate skandalu u SAD-u sredinom 70-ih godina prošlog stoljeća.³ U sudskoj praksi, pojam pranje novca je prvi puta upotrijebljen u SAD-u 1982. u sudskoj odluci o oduzimanju „opranog“ novca za koji je utvrđeno da potiče od trgovine narkoticima.⁴

Kriminalizacija pranja novca kao samostalnog kaznenog djela, ili u korelaciji sa kaznenim djelom u kojem je ostvarena korist koja se „pere“, je za razliku od same pojave pranja novca, recentna. Gledajući povijesno, pažnja je bila usmjerena na predikatno (primarno) kazneno djelo kojim je ostvarena imovinska korist, pri čemu se oduzimanje imovinske koristi smatralo dovoljnom „kaznom“ za počinitelja predikatnog kaznenog djela. Kriminalizacija pranja novca je uslijedila nakon što su države osvijestile štetnost pojave pranja novca i njezinu rasprostranjenost.

¹ Schneider, Friedrich, Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings, Economics of Security Working Paper 26, Berlin: Economics of Security, 2010., str. 3., dostupno i na http://www.defensesociale.org/xvicongreso/usb%20congreso/2%C2%AA%20Jornada/01.%20Panel%206/10_P6_Schneider.Friederich_MoneyLaundering&FinancialMeans.pdf (18.01.2018.)

² Katušić-Jergović, Sanja, Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14., broj 2 (2007.), str. 620.

³ Savona, Ernesto, Manzoni, Francesco, European Money Trails, Routledge, Ujedinjeno Kraljevstvo, Oxon, 2013., str. 4.

⁴ Stessens, Guy, Money Laundering: A New International Law Enforcement Model, Cambridge University Press, Ujedinjeno Kraljevstvo, Cambridge, 2003., str. 83.

Pranje novca je prvi puta Zakonom o kontroli pranja novca⁵ 1986. propisano kao savezno kazneno djelo u SAD-u.

U globalnim okvirima za sveopću uporabu pojma pranje novca, ali i po prvi puta propisivanje kriminalizacije kaznenog djela pranja novca (iako samo u kontekstu predikatnih kaznenih djela povezanih sa zlouporabom droga), zaslužna je Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari (tzv. Bečka konvencija)⁶ iz 1988.

Zapravo, cilj kriminalizacije pranja novca je bio u tome da se pomoću tijeka „prljavog“ novca identificira predikatno kazneno djelo, s obzirom da se, posebno kod organiziranog kriminaliteta, otkrivanje predikatnog kaznenog djela ukazalo nedovoljno uspješnim.⁷

Kazneno djelo pranja novca se, stoga, označava kao supsidijarni delikt gdje je kriminalna aktivnost dio nekog od oblika stjecanja kriminalnog profita, a pranje novca metoda njegovog prebacivanja u legalne tokove financijskog kapitala.⁸

S obzirom na njegovu učestalost, pranje novca je opisano kao kriminal 90-ih, pa čak i kao kriminal 21. stoljeća.⁹

⁵ Money Laundering Control Act, Public Law 99-570, Sjedinjene Američke Države, dostupno na: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg3207.pdf> (18.01.2018.)

⁶ Više o Bečkoj konvenciji u poglavlju V. 1.1.

⁷ Cox, Dennis, Handbook of Anti Money Laundering, Wiley, Ujedinjeno Kraljevstvo, Chichester, 2014., str. 5.

⁸ Bošković, Milo, Pranje novca kao kriminološki i krivično pravni problem, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, vol. 41, br. 3 (2007), str. 179-180., dostupno na: <http://www.pf.uns.ac.rs/images/zbornici/Zbornik-3-2007.pdf> (18.01.2018.)

⁹ Madinger, John, Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, 3. izdanje, Sjedinjene Američke Države, Florida, Boca Raton, CRC Press, 2012., str. 301.

2. Definicija pranja novca

U znanosti, ali i u zakonodavstvima država ne postoji općeprihvaćena definicija pranja novca. Pravnici, ekonomisti, sociolozi, razne političke i međunarodne organizacije imaju različite poglede o značenju ovog pojma. Primjerice, Unger i dr., u potrazi za univerzalnom definicijom pranja novca, identificiraju čak osamnaest različitih definicija pranja novca u relevantnim pravnim aktima i znanosti.¹⁰

Različite definicije pranja novca posljedica su različitih polaznih točaka. Naime, definicija pranja novca će nužno biti različita u ovisnosti o tome promatra li se pojam pranje novca sa pravnog, sociološkog ili ekonomskog aspekta.

Pored navedenog, sagledavajući samo pravne definicije uočava se da različita zakonodavstva, pa i različiti međunarodni instrumenti, na različite načine uređuju pranje novca, što dodatno otežava stvaranje jedne općeprihvaćene definicije. Razlozi za ovakvo stanje mogu se pronaći i u činjenici da se pranje novca ne sastoji od jedne radnje, već predstavlja proces sastavljen od više radnji koje se stalno mijenjaju, pa ga je zato iznimno teško definirati na sveobuhvatan i svezvremenski način.

Nastavno se navode neke definicije pranja novca iz domaće znanosti.

Prema Novoselcu pranje novca se može najkraće definirati kao „pretvaranje ilegalno ostvarene dobiti u prividno legalnu“¹¹.

Prema Heršaku pranje novca je „svaka tehnika usmjerena na pretvorbu nepošteno i nezakonito stečenog prihoda tako da se čini kao poštena i zakonita zarada“¹².

Prema Kramariću pranje novca je „kriminalna aktivnost bankarsko-knjigovodstvenih stručnjaka koji krivotvorenjem poslovne dokumentacije novac stečen kriminalom prikazuju kao novac – dobit stečenu dopuštenim gospodarskim aktivnostima“¹³.

Prema Giuniju pranje novca obuhvaća djelatnosti usmjerene na „prikriivanje imovinske koristi dobivene kriminalnim djelom, te uključivanje, deponiranje i drugo raspolaganje dotičnim

¹⁰ Unger, Brigitte ... [et al.], The amounts and the effects of money laundering, Report for the Ministry of Finance, 16. veljače 2006., Utrecht school of economics, str. 20. i 30.-32., dostupno i na <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.111.7988&rep=rep1&type=pdf> (18.01.2018.)

¹¹ Novoselec, Petar, Uvod u gospodarsko kazneno pravo, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2009., str. 186.

¹² Heršak, Goran B., Pranje novca i policija, Policija i sigurnost, vol. 2, br. 3-4 (1993), str. 221.

¹³ Kramarić, Ivica, O pravnim aspektima pranja novca, Odvjetnik, vol. 69, br. 3-4 (1996), str. 109.

predmetima (novcem, vrijednosnim papirima, draguljima i dr.), stvarajući privid legalne stečenosti tih predmeta¹⁴.

Sagledavajući ove definicije može se zaključiti da je za pranje novca nužno postojanje tri elementa; prvo; nužna pretpostavka je počinjenje određenog predikatnog (primarnog) kaznenog djela, drugo; neophodno je da je u počinjenju tog predikatnog kaznenog djela ostvarena nezakonita imovinska korist, treće; poduzimanjem različitih radnji (kroz faze polaganja, oplemenjivanja i integracije) prikrivanje pravog (nezakonitog) izvora tako stečene imovinske koristi i prikazivanje iste naoko zakonitom, sve sa ciljem izbjegavanja kaznene odgovornosti i/ili oduzimanja nezakonite imovinske koristi.

Pri tome iako pranje novca predstavlja određenu ekonomsku aktivnost, pri poduzimanju takve aktivnosti cilj nije postizanje profita, već „ubacivanje“ prljavog novca u legalne financijske/ekonomske tijekove, što znači da „perlač novca“ neće novac usmjeravati na ekonomski najprofitabilnije aktivnosti, već na one aktivnosti u kojima je najveća mogućnost uspješnog pranja novca. Zato se i kaže da novac, koji se ne uspije „oprati“ i ubaciti u legalne novčane tijekove, vrijedi puno manje¹⁵.

Kada sagledavamo strukturu predikatnih kaznenih djela koja generiraju imovinsku korist koja se „pere“, prednjače kriminal tzv. bijelih ovratnika (poput pronevjere, utaje poreza i sl.) i organizirani kriminal (*human trafficking* i sa njim u vezi prostitucija, zlouporaba opojnih droga, trgovina oružjem i sl.).

Novac koji potječe od pronevjere, utaje poreza, prijevara i sl. (odnosno kriminala tzv. bijelih ovratnika) se naziva „sivi novac“, dok se novac koji potječe od *human traffickinga* i sa njim u vezi prostitucije, trgovine oružjem i sl. naziva „crni novac“¹⁶.

¹⁴ Giunio, Miljenko, Prevencija i sankcija pranja novca, Pravo u gospodarstvu, vol. 37., br. 3 (1998.), str. 368.

¹⁵ Pedić, Žana, Nefinancijski sektor i samostalne profesije u kontekstu sprječavanja pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, vol. 31., br. 1. (2010.), str. 619.

¹⁶ Kaselj, Željko, Masnjak, Boris, Kada nastaje krivično djelo pranja novca, Računovodstvo, revizija i financije, vol. 7, br. 10 (1997.), str. 59.

3. Tehnike pranja novca

Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (Financial Action Task Force – FATF¹⁷) je identificirala tri ključne metode kojima kriminalne organizacije i osobe koje financiraju terorizam premještaju novac sa svrhom prikrivanja njegova izvora i integracije u gospodarstvo. Radi se o sljedećim metodama:

- upotreba financijskog sustava (banke, mjenjačnice, tzv. *hawala* sustav¹⁸ i dr.),
- fizičko premještanjem gotovine i
- tzv. *trade based money laundering*, odnosno prikrivanjem izvora nezakonito stečenog novca skrivanjem u legalnom uvozu i izvozu dobara i usluga.¹⁹

Različite tehnike pranja novca se koriste u različitim fazama pranja novca pa će na taj način biti i izložene u ovom radu.

4. Faze pranja novca

Ured za drogu i kriminal Ujedinjenih naroda (UNODOC) opisao je tipičan proces pranja novca kroz tri faze: polaganje (eng. *placement*), oplemenjivanje (eng. *layering*) i integraciju (eng. *integration*).²⁰

Uzimajući u obzir da je proces pranja novca iznimno kompleksan, da se koriste različite kombinacije metoda i instrumenata, ove faze pranja novca se ne pojavljuju nužno u ovakvom redoslijedu. Zapravo, ove tri faze se mogu odvijati odvojeno jedna od druge ili istovremeno (simultano) međusobno se preklapajući.²¹

Kako se tehnike i metode pranja novca stalno razvijaju, razvijaju se i različite međufaze. Međutim, kada se govori o tipičnom procesu pranja novca, teorija danas općeprihvaćenim smatra upravo ove tri faze pranja novca: polaganje, oplemenjivanje i integraciju.

¹⁷ Više o FATF-u u poglavlju VI. 1.1.

¹⁸ Više o tzv. *hawala* sustavu u poglavlju IV. 4.2.6.

¹⁹ Unger, Brigitte, Directorate General for internal policies, Policy department A; Economic and Scientific Policy, Offshore activities and money laundering: recent findings and challenges, Study for the PANA Committee, 2017., str. 15., dostupno na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595371/IPOL_STU\(2017\)595371_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595371/IPOL_STU(2017)595371_EN.pdf) (18.01.2018.)

²⁰ <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/laundrycycle.html>

²¹ Hérail Jean-Louis, Ramael Patrick, Blanchiment d'argent et crime organisé: la dimension juridique, Presses Universitaires de France, Francuska, Pariz, 1996., str. 1.

4.1. Faza polaganja (eng. *placement*)

Faza polaganja obuhvaća prikrivanje nezakonitog izvora sredstava, odnosno novca. S obzirom da nezakonito stečena gotovina, koja je u pravilu rezultat kaznenih djela, predstavlja povećani rizik jer pri gotovinskim plaćanjima privlači neželjenu pažnju nadležnih nadzornih tijela, proces pranja novca započinje transformacijom gotovine u drugi oblik, bilo njegovim polaganjem u neku financijsku instituciju (primjerice banku) ili transformacijom u drugu vrstu imovine (primjerice vrijednosne papire).

Prema Bosancu²² u ovoj fazi tehnike koje koriste „perači“ ovise o tome da li se za pranje novca koristi financijski ili nefinancijski sektor, pa je tako korištenje financijskog sektora moguće polaganjem gotovine, krijumčarenjem valute, povezanim transakcijama, korištenjem posrednika, korištenjem podzemnih bankarskih sustava (tzv. *hawala* sustava) i dr. Kod korištenja ostalih financijskih subjekata za pranje novca, prepoznaju se kao nositelji pranja novca mjenjačnice i burze. Kod korištenja nefinancijskog sektora za pranje novca prepoznate su, kao rizične djelatnosti, kasina (i ostale kockarnice) i prodavaonice na malo.

Ova faza je ključna u prevenciji pranja novca s obzirom da je u njoj najlakše otkriti izvor sredstava, koja u ovoj fazi stoje najbliže povezana sa predikatnim kaznenim djelom, odnosno kaznenim djelom čijim počinjenjem su sredstva nezakonito stečena. Kako su počinitelji kaznenih djela u ovoj fazi najranjiviji, ova se faza ponekad naziva i „usko grlo“ (eng. *choke point*) pranja novca.²³

Države, „iskorištavaju“ ranjivost počinitelja kaznenih djela i u ovoj fazi propisuju, u svim segmentima gdje postoji pojačani rizik, pojačanu kontrolu izvora sredstava. Radi se o preventivnom djelovanju država, kojim se sprječava da novac bude uspješno opran. Uzimajući u obzir da je pranje novca proces koji se stalno razvija, počinitelji kaznenih djela će se fokusirati na područja u kojima je najmanja kontrola, odnosno gdje postoji najveća mogućnost za uspjeh.

²² Bosanac, Nedeljko, Organizirani kriminalitet s posebnim osvrtom na pojmovno određivanje, pojavnost i normativno reguliranje pranja novca, Hrvatska pravna revija, vol. 1., br. 2 (2001), str. 93.

²³ Sullivan, Kevin, Anti-Money Laundering in a Nutshell: Awareness and Compliance for Financial Personnel and Business, Apress, Sjedinjene Američke Države, Apress, New York, 2015., str. 8.

4.1.1. Ulaganje gotovine u financijski sustav, kuriri (eng. *smurfing*) i povezane transakcije (eng. *structuring*)

Unošenje gotovine u financijski sustav predstavlja tipičan primjer provođenja faze polaganja.

Upravo iz tog razloga, države propisuju dužnost financijskih institucija i drugih obveznika da o svim gotovinskim transakcijama iznad određenog vrijednosnog praga obavještavaju nadležno nadzorno tijelo. Polozi gotovine uvijek privlače pažnju, pa čak i kada ne dosežu zakonom dopušteni limit. Radi izbjegavanja privlačenja neželjene pažnje u praksi se češće koriste tzv. povezane transakcije (eng. *structuring*), gdje se veći iznos razbija na nekoliko manjih iznosa kako bi se izbjegao limit prijave gotovinskih transakcija.

U bliskoj vezi sa povezanim transakcijama je i tzv. kuriri metoda (eng. *smurfing*) gdje „perač“ novca upošljava veliki broj pojedinaca da fizički polože gotovinu u različite banke.²⁴

4.1.2. Krijumčarenje novca

Krijumčarenje novca predstavlja fizičko prenošenje gotovine iz jedne države u drugu. Novac se iz jedne države krijumčari u drugu državu sa strogim zakonima o tajnosti bankovnih računa ili off shore zone, gdje se polaže u banku. Uspješno provedena, ova tehnika je iznimno učinkovita, jer za sobom ne ostavlja nikakav pisani trag, a „perač“ novca je, nakon polaganja novca u banku, zaštićen bankovnom tajnom. Međutim, veća količina novca (u njegovom fizičkom obliku) nije lagana i njegovim krijumčarenjem (fizičkim prenošenjem) se „perači“ novca, posebno osoba koja fizički prenosi novac preko granice, izlažu znatnom riziku.

4.1.3. Putnički čekovi

Kupovina putničkih čekova nezakonito stečenim novcem je prepoznata i od FATF-a kao jedna od tehnika pranja novca. Najpoznatiji primjer korištenja ove tehnike je tzv. slučaj HSBC u SAD-u, gdje je meksički narko kartel novcem od prodaje droge u SAD-u putem banaka kupovao putničke čekove koje su potom transportirali u Meksiko i tamo ih koristili²⁵.

²⁴ Giunio, M., op.cit., str. 223.-224.

²⁵ United States Senate, Permanent Subcommittee on investigations, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Vulnerabilities to Money Laundering, Drugs, and Terrorist Financing: HSBC Case History, July 17, 2012 Hearing, str. 100-102., dostupno na: <https://www.hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/hearings/us-vulnerabilities-to-money-laundering-drugs-and-terrorist-financing-hsbc-case-history> (18.01.2018.)

4.1.4. Kockarnice i kasina

U prvoj fazi pranja novca kockarnice i kasina se koriste radi zamjene gotovine u žetone, i njihove ponovne konverzije u gotovinu, a potom i polaganja u banku, pri čemu je izvor sredstava, sada, prikazan kao zakonit.

4.2. Faza oplemenjivanja (eng. *layering*)

U fazi oplemenjivanja počinitelji kaznenih djela nastoje prikriti izvor nezakonito stečenih sredstava provođenjem raznih, često brojnih, zakonitih transakcija.

Prema Bosancu²⁶ u ovoj fazi se koriste različite tehnike u ovisnosti o tome da li se za pranje novca koristi financijski ili nefinancijski sektor, pa je tako korištenje financijskog sektora u fazi oplemenjivanja moguće korištenjem bankovnih računa, elektroničkih transakcija, kreditnih kartica i dr. Korištenje nefinancijskog sektora u ovoj fazi je moguće primjerice kroz posredničke osiguravajuće kompanije, *off shore* kompanije, „*front*“ i „*shell*“ kompanije i sl.

4.2.1. Krediti s niskim kamatnim stopama, odnosno beskamratne pozajmice

Na ovaj način „perač“ novca prebacuje veće iznose gotovine drugim osobama izbjegavajući pritom banke, odnosno druge financijske institucije. Osobe kojima se gotovina pozajmljuje bit će odvrćene od prijavljivanja sumnjive transakcije zbog koristi koju ostvaruju. Krediti, odnosno pozajmice se vraćaju u manjim iznosima kroz duže vremensko razdoblje, na koji način se izbjegava neželjena pažnja nadležnih nadzornih institucija.

4.2.2. tzv. *back to back loan*

Radi se o pozajmljivanju novca koji se osigurava pologom novca u određenom iznosu ili inozemnim bankovnim saldom. Ako je pozajmica novca osigurana nezakonito stečenim novcem, radi se o pranju novca.

4.2.3. Mjenjačnice

Iako u svojoj biti predstavljaju legalan način poslovanja, mogu se zloupotrijebiti neovlaštenim transferima novca.

²⁶ Bosanac, N., op.cit., str. 93.

Ono što se može uočiti kao trend kada se sagledavaju tehnike i metode koje koriste „perači“ novca jest sve veća uporaba nebankarskih financijskih institucija, gdje se upotreba mjenjačnica (pored ostalih sličnih nebankarskih financijskih institucija) prepoznaje kao rizična djelatnost u borbi protiv sprječavanja pranja novca.²⁷

4.2.4. Fiktivni ugovori/računi

Pranje novca se ostvaruje osnivanjem trgovačkog društva (ili podružnice) u zemlji u kojoj je nezakonita imovinska korist ostvarena ili u kojoj se takva nezakonita imovinska korist želi „oprati“, koje potom ispostavlja račun za usluge/robu koji/e se neće izvršiti/isporučiti ili kao račun sa većim ili manjim iznosima od stvarnih iznosa. „Oprani“ novac predstavlja razliku između stvarne vrijednosti roba/usluga i iznosa uplaćenog na račun novoosnovanog trgovačkog društva. U praksi su će se pri zaključivanju fiktivnih ugovora, odnosno ispostavljanja fiktivnih računa raditi o intelektualnim uslugama kod kojih je teže procijeniti njihovu stvarnu vrijednost, a time i stvarnu vrijednost ugovora, odnosno računa (primjerice konzultantske usluge, usluge promidžbe i sl.)

4.2.5. *Shell* i *Front* kompanije

Shell („ljuštura“) kompanije su fiktivna trgovačka društva, odnosno trgovačka društva koja su osnovana bez komercijalne svrhe (najčešće bez imovine i zaposlenih) čija je jedina svrha prikrivanje pravog vlasnika računa i imovine.

Front kompanije, su trgovačka društva bazirana na poslovima koji pretpostavljaju gotovinska plaćanja (kasina, kockarnice, ugostiteljski objekti, putničke agencije, trgovine alkoholnih pića i sl.) ili ona koja se bave kupoprodajom teško procjenjivih dobara (umjetnine, antikviteti, plemeniti metali i sl.)²⁸, koja obavljaju određene (naoko) zakonite radnje s ciljem prikrivanja pranja novca.

²⁷ Brcanski, Branislav, Osnovne karakteristike i posledice pranja novca na globalnom tržištu, Montenegrin Journal of Economics, vol. VII, br. 1 (2011.), str. 111., dostupno na: http://www.repec.mnje.com/mje/2011/v07-n01/mje_2011_v07-n01-a17.pdf (18.01.2018.)

²⁸ Richards, James, Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators, CRC Press LLC, Sjedinjene Američke Države, Florida, Boca Raton, 1999., str. 54.

4.2.6. Podzemno bankarstvo

Podzemno bankarstvo predstavlja svaku financijsku operaciju izvan konvencionalnog, propisima reguliranog bankovnog i financijskog sektora.

Najpoznatiji trend podzemnog bankarstva predstavlja tzv. *hawala* sustav (*hawala* /arapski/ – prijenos). *Hawala* sustav predstavlja prijenos sredstava s jednog mjesta na drugo mjesto putem davatelja usluga - *hawala* posrednika²⁹, pri čemu se najčešće upotrebljava na području Južne Azije i Bliskog istoka. Sagledavajući ovaj sustav u kontekstu pranja novca potrebno je napomenuti da se radi o sustavu koji funkcionira na osnovi uspostavljenog povjerenja između sudionika, u kojem se novac prenosi iz jedne države u drugu bez da fizički prelazi granicu, ali i bez ikakvog drugog pisanog traga.

4.2.7. Off shore zone

Off shore zona predstavlja područje izvan jurisdikcije pojedinih država gdje, pod uvjetima iznimno niskih ili nikakvih poreznih stopa, poslovni subjekti stranih država otvaranjem podružnica ili bankovnih računa, prebacuju svoje poslove. Pri tome off shore zone takvim poslovnim subjektima nude izuzetno liberalne propise i potpunu anonimnost, a u svojoj pojavnosti stvaraju nerazmjer između financijskoga i ostalih sektora na svojem području, pri čemu financijske institucije pretežito svoje usluge pružaju stranim poslovnim subjektima³⁰.

Kada govorimo o pranju novca, cilj je „perača“ novca nezakonito stečen novac iz države koja ima strogu zakonsku regulaciju u sprječavanju pranja novca i gdje je rizik za „perače“ novca viši, prenijeti (primjerice krijumčarenjem) u off shore zonu, gdje će, zaštićeni liberalnim propisima i anonimnošću koju takva zona pruža, takav nezakoniti novac unijeti u financijski sektor (faza polaganja), a potom nastaviti raspolagati njime raznim transakcijama (faza oplemenjivanja).

Off shore zone u javnosti imaju iznimno negativnu konotaciju, iako svako poslovanje s off shore zonama nije nužno protuzakonito. Naime, postoje i situacije u kojima poslovni subjekti u odnosu na zakonito stečen novac putem off shore zona koriste brojne zakonite pogodnosti.

²⁹ Orlić, Sanja, Uvod u razumijevanje neformalnog sustava prijenosa novca *hawala*, Kriministička teorija i praksa, vol.2., br. 1 (2005.), str. 60.

³⁰ Mihaljević, Domagoj, Položaj i uloga *offshore* financijskih centara u financijskoj globalizaciji, Ekonomska misao i praksa, vol. 21, br.2 (2012.), str. 797.

4.3. Faza integracije (eng. *integration*)

Faza integracije, kao treća faza procesa pranja novca, obuhvaća konačno inkorporiranje nezakonito stečenih sredstava (imovinske koristi) u financijski sustav i gospodarstvo, kada se „oprani“ novac, sada sa naoko zakonitim izvorom, „vraća“ perachu novca. Sama integracija se najčešće obavlja kupnjom nekretnina, pokretnina, vrijednosnih papira i sl. Ukoliko je proces pranja novca uspješno proveden, u ovoj posljednjoj fazi je najteže otkriti počinitelja i nezakoniti izvor sredstava, a završetkom ciklusa pranja novca ostvarene su sve pretpostavke za njegovo daljnje zakonito ulaganje.

4.4. Nove tehnike pranja novca

Razvitak novih tehnologija donosi i razvitak novih tehnika pranja novca, i to kroz on-line bankarstvo, elektronički novac, pre-paid telefonske kartice i dr. Novi načini plaćanja su široko rasprostranjeni, lako se koriste, osiguravaju anonimnost, brzi međunarodni transfer novca, diskreciju i sigurnost, i, konačno i najvažnije, nema ograničenja iznosa transakcije.³¹

4.5. Prijetnje od pranja novca

Procjenjuje se da godišnji iznos „opranih“ novca globalno iznosi od 2 do 5 % Bruto domaćeg proizvoda, odnosno između 800 bilijuna i 2 trilijuna američkih dolara³². Potrebno je ukazati da se kod pranja novca uvijek radi samo o procijenjenim brojkama. Naime, još uvijek nije moguće utvrditi niti približno točan iznos „opranih“ novca jer je definicija pranja novca različita u gotovo svakoj državi, i još uvijek ne postoji jedinstvena, univerzalno prihvaćena, definicija pranja novca³³, koja bi bila temelj za provođenje istraživanja pojavnosti pranja novca.

Neovisno o navedenom, jasno je da se radi o pojavi koja, s obzirom na procijenjenu rasprostranjenost, predstavlja ozbiljnu prijetnju modernom društvu. Sama pojava pranja novca na različite načine negativno utječe na ekonomiju i društvo u cjelini.

Neuspješna prevencija pranja novca olakšava kriminalcima da profitiraju od svoje nezakonite aktivnosti, čime se potiču daljnje kriminalne radnje. Neuspjeh prevencije pranja novca

³¹ Bjelajac, Željko, Contemporary tendencies in money laundering methods: review of the methods and measures for its suppression. RIEAS research paper, No. 151 (2011), str. 13., dostupno na: <http://rieas.gr/images/rieas151.pdf> (18.01.2018.)

³² <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html>

³³ Schneider, Friedrich, Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings, 2008., paper presented at symposium in Gerzensee, str. 17., dostupno na: http://www.economics.unilinz.ac.at/members/Schneider/files/publications/OrgCrime_Feld4.pdf (18.01.2018.)

dopušta, dakle, kriminalnim organizacijama financiranje daljnje nezakonite aktivnosti i u konačnici ima za posljedicu rast kriminala. Pranje novca je neraskidivo povezano sa pojavnim oblicima kaznenih djela mita i korupcije, koja opet podrivaju povjerenje javnosti u djelovanje državnih tijela i sustava u cjelini.

Pranje novca negativno utječe na ekonomiju i tržište pojedine države pa se u literaturi kao prijetnje spominju nepošteno tržišno natjecanje, distorzija potrošnje, umjetno podizanje cijena i sl. Pored navedenog, pranje novca može dovesti do pogrešaka u makroekonomskim statističkim podacima koje su temelj za izradu nacionalnih (gospodarskih) strategija i planova.

Neometana uporaba financijskog sustava od strane perača novca potkopava individualne financijske institucije i financijski sustav u cjelini. Prije svega, pojava pranja novca utječe na povjerenje koje javnost (potrošači) imaju u financijske institucije, što posljedično dovodi do izbjegavanja takvih financijskih institucija koje se povezuju sa pranjem novca. Pored navedenog, pranje novca u velikim iznosima utječe na solventnost i likvidnost financijskih institucija, posebice banaka.

U novije vrijeme, sve se više govori o povezanosti pranja novca i financiranja terorizma, pa se čak navodi da se ove dvije pojave nalaze u simbiotskom odnosu³⁴. Naime, logično je da kriminalne organizacije u financiranju svojih nezakonitih (terorističkih) aktivnosti posežu za „opranim“ novcem. Financiranje terorizma često se naziva i „obrnuto pranje novca“ ili „prljanje novca“³⁵. Naime, dok perači novca pokušavaju sakriti nezakoniti izvor novca, terorističke organizacije, koristeći se tehnikama i metodama sličnim onima koje koriste „perači“ novca, pokušavaju sakriti konačnu nezakonitu namjenu novca.³⁶

³⁴ Dinić, Jelena, Pranje novca kao ekonomska dimenzija terorizma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci vol. 37, br. 2. (2016.), str. 976.

³⁵ Pajić, Denis, Vejzović, Sunčica, Pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti sa osvrtom na ulogu finansijsko-obavještajnog odjela, Društveni ogledi – časopis za pravnu teoriju i praksu, Centar za društvena istraživanja, godina 1, br. 1 (2014), str. 146., dostupno na: <http://oaji.net/articles/2014/1329-1411993807.pdf> (18.01.2018.)

³⁶ Dinić, J., op.cit., str. 976.

4.6. Tipologija pranja novca u Republici Hrvatskoj

Ured za sprječavanje pranja novca³⁷ izvršavajući svoju obvezu iz članka 57. stavak 2. točka 3. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma³⁸ objavljuje (na svojim internetskim stranicama) godišnje izvješće o radu Ureda, sa statističkim podacima. Upravo su statistički podaci Ureda za sprječavanje pranja novca mjerodavni za utvrđivanje koje su od različitih tehnika pranja novca obrađenih u IV. cjelini ovog završnog rada, tipični načini pranja novca u Republici Hrvatskoj.

Tablica broj 1. Struktura zaprimljenih sumnjivih transakcija u Uredu za sprječavanje pranja novca prema "načinu provođenja"³⁹

Godina	Ukupno	Doznaka iz inozemstva	Doznaka u inozemstvo	Drugo	Isplata	Mjenjački poslovi	Prijenos novca	Tuzemna doznaka	Uplata
2011.	323	57	45	16	103	5	27	4	66
2012.	372	80	49	28	77	9	68	5	56
2013.	566	144	67	38	125	3	84	23	82
2014.	678	158	69	26	233	9	63	55	65
2015.	756	125	73	39	307	11	77	58	66
2016.	855	208	66	112	249	4	59	74	83

Analizom slučajeva koje je Ured tijekom 2016., zbog sumnje na pranje novca dostavio nadležnim tijelima radi provođenja radnji iz njihove nadležnosti, Ured je izdvojio određene zajedničke karakteristike slučajeva, i kao takve ih identificirao kao tipologije pranja novca u Republici Hrvatskoj. Dakle, tipični slučajevi pranja novca u Republici Hrvatskoj odvijali su se:

- putem računa domaćih poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj za pranje novca nezakonito stečenog u inozemstvu,
- putem računa stranih fizičkih osoba u Republici Hrvatskoj za pranje novca nezakonito stečenog u inozemstvu,
- uporabom off shore kompanija za pranje nezakonito stečenog novca,
- putem tzv. fiktivnih (*shell*) kompanija,

³⁷ Više o Uredu za sprječavanje pranja novca (u daljnjem tekstu – Ured) u poglavlju VI. 2.1.

³⁸ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, Narodne novine br. 87/08 i 25/12 (dalje u tekstu: ZSPNFT)

³⁹ Izvor podataka: Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Financijsko-obavještajna jedinica, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2016. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2015. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2014. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2013. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2012. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2011. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)

- prikrivanjem novca stečenog računalnim prijevarama na bankovnim računima trećih osoba, kojima se plaća provizija.⁴⁰

⁴⁰ Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Financijsko-obavještajna jedinica, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2016. godinu, str. 85-86., dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)

V. MEĐUNARODNI IZVORI PRANJA NOVCA

1. Konvencije Ujedinjenih naroda

1.1. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari iz 1988. (tzv. Bečka konvencija)

S obzirom na prethodno istaknutu vezu pranja novca i organiziranog kriminaliteta, razumljivo je zašto su prvi međunarodni naponi protiv pranja novca vezani upravo uz promet opojnih droga i psihotropnih tvari, kao jednog od prvih prepoznatih oblika organiziranog kriminaliteta. Sama Bečka konvencija, što proizlazi iz njene preambule, stremi ka pojačavanju i dopunjavanju mjera predviđenih ranijim međunarodnim aktima (Jedinstvena konvencija o opojnim drogama iz 1961. godine, Protokol iz 1972. o izmjenama Jedinstvene konvencije o opojnim drogama 1961., Konvencija o psihotropnim supstancijama iz 1971.), s ciljem „suprotstavljanja veličini i opsegu nezakonitog prometa droga i njegovim teškim posljedicama“.

Svrha Bečke Konvencije je u tome da obveže države stranke Konvencije da kriminaliziraju nezakoniti promet opojnih droga, kao i na oduzimanje nezakonitog izvora sredstava ostvarenog u počinjenju ovog kaznenog djela. U kontekstu pranja novca, važnost Bečke konvencije je u tome što predstavlja prvi međunarodni dokument koji uređuje pitanje pranja novca, međutim, treba imati na umu da je domet te konvencije ograničen jer je usmjerena isključivo na jedno predikatno djelo, odnosno nezakoniti promet opojnih droga.

Nastavno na prethodno navedeno, Bečka konvencija donosi i jednu od prvih definicija pranja novca. Pranje novca (koje nije kao pojam izrijeком i navedeno u konvenciji), prema članka 3. stavku 1. točkama b) i c) Bečke konvencije, uključuje:

- „b) (i) konverziju ili transfer vlasništva, uz znanje da je takvo vlasništvo stečeno na temelju jednog ili više prekršaja u skladu s podstavom (a) tog stavka, ili na temelju sudjelovanja u takvom prekršaju ili prekršajima, u svrhe skrivanja ili prikrivanja nezakonitog podrijetla vlasništva ili pomaganja osobi koja je umiješana u počinjenje takvog ili takvih prekršaja da bi izbjegla zakonske posljedice svojih djela,
- (ii) sakrivanje ili prikrivanje prave naravi, izvora, mjesta, raspolaganja, kretanja, prava u vezi vlasništva ili nad vlasništvom, uz znanje da je takvo vlasništvo stečeno temeljem jednog ili više prekršaja utvrđenih u skladu s podstavom (a) tog stavka ili sudjelovanjem u jednom ili više takvih prekršaja,

- c) Ovisno o ustavnim načelima i osnovnim koncepcijama svojeg pravnog sustava:
- (i) stjecanje, posjedovanje ili korištenje vlasništva, sa znanjem, u vrijeme primitka, da je takvo vlasništvo stečeno na temelju jednog ili više prekršaja utvrđenih u skladu s podstavom (a) tog stavka ili sudjelovanje u takvu prekršaju ili prekršajima;
 - (ii) posjedovanje opreme, materijala ili supstancija navedenih u tablicama I. i II. sa znanjem da se oni koriste ili će se koristiti za nezakoniti uzgoj, proizvodnju ili preradu opojnih droga ili psihotropnih supstancija;
 - (iii) javno poticanje ili navođenje drugih, bilo na koji način, da počine bilo koji od prekršaja utvrđenih u skladu s ovim članom ili da se nezakonito koriste opojnim drogama ili psihotropnim supstancijama;
 - (iv) sudjelovanje, udruživanje ili zavjera radi počinjenja, pokušaj da se počini i pomogne, potiče, olakšava i savjetuje o počinjenju bilo kojeg od prekršaja utvrđenih u skladu ovim članom.“

Ne umanjujući važnost Bečke konvencije u razvoju međunarodnog sustava u borbi protiv pranja novca, potrebno je, ipak, istaknuti da su međunarodni akti koji su uslijedili nakon nje bili progresivniji uvodeći trend širenja kruga predikatnih kaznenih djela.

SFRJ je ratificirala ovu konvenciju 1990.⁴¹, a Republika Hrvatska je notifikacijom o sukcesiji⁴² izvijestila da je stranka ovog međunarodnog ugovora od 08. studenog 1991.

1.2. Međunarodna Konvencija o sprječavanju financiranja terorizma

Konvenciju Ujedinjenih naroda o sprječavanju financiranja terorizma iz 1999. godine, Republika Hrvatska je potpisala 2001., a ratificirala Zakonom o potvrđivanju Međunarodne konvencije o sprječavanju financiranja terorizma⁴³.

Iako se ova konvencija prvenstveno bavi sprječavanjem financiranja terorizma, u ovom kontekstu, potrebno je istaknuti da ona, iako ne predviđa izravno kriminalizaciju pranja novca, u članku 18. uređuje prevenciju pranja novca.

⁴¹ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstancija, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 14/1990.

⁴² Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1994.

⁴³ Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprječavanju financiranja terorizma, Narodne novine, br. 16/2003.

1.3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (tzv. Palermo konvencija)

Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, koja je sastavljena 15. studenog 2000., Republika Hrvatska je potpisala 10. prosinca 2003. godine, a ratificirala Zakonom o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta⁴⁴.

U odnosu na obvezu kriminaliziranja pranja novca, Palermo konvencija ne odstupa od Bečke i Strasbourške konvencije⁴⁵. Dakle, u članku 6. stavku 1. Palermo konvencije propisano je da će „svaka država stranka donijeti, u skladu s temeljnim načelima svojeg domaćeg prava, one zakonodavne ili druge mjere koje su nužne radi utvrđivanja da se radi o kaznenim djelima, ako je namjerno počinjeno sljedeće:

(a) (i) konverzija ili prijenos imovine, uz znanje da se radi o koristi od kaznenog djela, u svrhu sakrivanja ili prikrivanja nedopuštenog porijekla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi uključenoj u počinjenja utvrđenog kaznenog djela da izbjegne pravne posljedice svoga djela;

(ii) sakrivanje ili prikrivanje istinske prirode, izvora, mjesta, rasporeda, kretanja ili vlasništva ili prava koja se odnose na imovinu, znajući da ta imovina predstavlja korist od kaznenog djela;

(b) sukladno temeljnim postavkama pravnog sustava države stranke:

(i) stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine, uz saznanje, u vrijeme primanja, da se radi o koristi od kaznenog djela;

(ii) sudjelovanje u, udruživanje ili tajno dogovaranje počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganje, poticanje, olakšavanje i savjetovanje radi počinjenja bilo kojeg od kaznenih djela iz ovog članka.“

U odnosu na Bečku konvenciju, koja predikatna djela vezuje uz kaznena djela nezakonitog prometa opojnih droga, te Strasbouršku konvenciju koja o tome uopće ne govori, Palermo konvencija, u članku 6. stavku 2. točkama (a) i (b), potiče države stranke da pri

⁴⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 14/2002.

⁴⁵ O Strasbourškoj konvenciji više u poglavlju V. 2.1.

propisivanju predikatnih djela uzmu najširi raspon kaznenih djela, u koji su obvezno uključena kaznena djela ostvarena sudjelovanjem u organiziranoj zločinačkoj grupi, koruptivna kaznena djela i kaznena djela ometanja pravde, te druga teška kaznena djela transnacionalne prirode koja uključuju organiziranu zločinačku grupu, kažnjivo maksimalnim lišavanjem slobode u trajanju od najmanje četiri godine ili težom kaznom.

U okviru mjera za suzbijanje pranja novca, Palermo konvencija u članku 7. obvezuje države stranke, da kroz bankovni i drugi financijski sektor, uspostave nadzorni režim, koji se mora bazirati na identificiranju klijenata, vođenju evidencije i obavijestima o sumnjivim transakcijama. Konvencija, također, zahtijeva osnivanje financijsko-obavještajnih jedinica, koje su osmišljene kao nacionalni centri za prikupljanje, istraživanje i prosljeđivanje informacija o pranju novca, kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. U Republici Hrvatskoj je jedinica financijske obavještajne službe, odnosno financijsko-obavještajna jedinica Ured za sprječavanje pranja novca.

1.4. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije

Republika Hrvatska je ratificirala Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv korupcije 2005.⁴⁶ Iako ova konvencija, kao što joj i sam naziv ukazuje, usmjerava prvenstveno na reguliranje određenih koruptivnih djela kao što su mito, pronevjera, trgovina utjecajem, zlouporaba položaja, nezakonito bogaćenje, prikrivanje i ometanje pravosuđa, u članku 23. kriminalizira i pranje imovinske koristi ostvarene koruptivnim kaznenim djelima.

⁴⁶ Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Narodne novine, br. 2/2005

2. Konvencije Vijeća Europe

2.1. Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom (tzv. Strasbourška konvencija)

Konvencija, donijeta 1990. u Strasbourgu, je stupila na snagu 01. rujna 1993. nakon što je ratificirana u dovoljnom broju država, a Republika Hrvatska je, nakon potpisivanja 29. rujna 1997., donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije⁴⁷, te je Konvencija u odnosu na Republiku Hrvatsku, polaganjem isprave o ratifikaciji, stupila na snagu 11. listopada 1997. godine.

Strasbourška konvencija u svojoj biti predstavlja sveobuhvatan sustav pravila koji regulira različite aspekte postupka sprječavanja pranja novca, sa ciljem postizanje većeg jedinstva među državama članicama u vođenju zajedničke kaznene politike. Kako to proizlazi iz preambule same Konvencije, razlog donošenja Konvencije je uspostavljanje suvremenog i učinkovitog (državama strankama zajedničkog) sustava u borbi protiv teških kaznenih djela na međunarodnoj razini.

Konvencijom se predviđaju mjere koje države članice moraju poduzeti u cilju kriminalizacije pranja novca, proklamira se značaj međunarodne suradnje u istragama, detaljnije se propisuje provođenje privremenih mjera određenih u drugoj državi članici, oduzimanje sredstava ili nezakonitog prihoda temeljem naloga druge države članice, dostava dokumenata na zahtjev druge države članice i dr. U članku 4. Konvencije predviđeno je uklanjanje bankarske tajne, čime se osigurava učinkovito ostvarivanje svih prethodno navedenih radnji.

Člankom 6. Strasbourške konvencije od svake stranke se zahtijeva kriminalizacija pranja novca njihovim nacionalnim zakonodavstvom, pri čemu se određuje da kazneno djelo pranja novca sadrži sljedeća djela, ako su počinjena s umišljajem:

- „konverziju ili prijenos imovine za koju se zna da predstavlja nezakonit prihod, sa svrhom prikrivanja ili maskiranja nezakonitog porijekla takve imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi uključenoj u izvršenje glavnog kaznenog djela da izbjegne zakonske posljedice svojih djela;
- prikrivanje ili maskiranje prave prirode, porijekla, mjesta, raspolaganja, premještanja te postojanje prava, odnosno vlasništva nad imovinom za koju se zna da predstavlja

⁴⁷ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremeno oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom, Narodne novine, br. 14/1997

nezakoniti prihod, te sukladno sa svojim ustavnim načelima i temeljnim konceptima svog pravnog sustava:

- stjecanje, posjedovanje ili uporaba imovine, za koju se zna da je u vrijeme primanja predstavljala nezakoniti prihod;
- sudjelovanje u izvršenju, udruživanje ili zavjera radi izvršenja, pokušaj izvršenja i pomaganje, poticanje, olakšavanje i davanje savjeta u izvršenju bilo kojeg od naprijed navedenih kaznenih djela.“

Potrebno je istaknuti da je najvažnija razlika između Bečke i Strasbourške konvencije, po pitanju predikatnih djela, to što Strasbourška konvencija nije ograničena na kaznena djela vezana isključivo uz narkotike, već se radi o kaznenim djelima pranja prihoda stečenog (bilo kojim) kaznenim djelom. Naime, u prvom poglavlju Strasbourške konvencije glavno (predikatno) kazneno djelo je definirano kao „svako kazneno djelo kojeg je posljedica nastajanje nezakonitog prihoda“, a može biti predmetom kaznenog djela pranja novca kako je opisano u članku 6. Konvencije. Ovakvo propisivanje je zasigurno imalo za cilj potaknuti države stranke na uvođenje tzv. „*all crimes approach*“⁴⁸, pri čemu je državama strankama ipak ostavljena mogućnost (u članku 6. stavku 4.) davanja izjave kojom kazneno djelo pranja novca ograničavaju na točno određena predikatna kaznena djela.

Druga važna razlika u odnosu na Bečku konvenciju je različito propisivanje nadležnosti u situacijama u kojima je predikatno kazneno djelo počinjeno u drugoj državi stranci, pa tako članak 6. stavak 2. točka a) Strasbourške konvencije propisuje da pri izvršavanju svoje obveze kriminalizacije kaznenog djela pranja novca „nije od važnosti potpada li predikatno djelo pod kaznenopravnu nadležnost određene stranke“.

Države stranke Strasbourške konvencije su se ratificiranjem ove Konvencije (u članku 2. stavku 1. i članku 7. stavku 2.), pored obveze kriminalizacije kaznenog djela pranja novca, obvezale usvojiti i zakonodavne (i druge mjere) kojima će urediti oduzimanje nezakonitog prihoda i sredstava, bilo oduzimanjem imovine, bilo zahtijevanjem plaćanja novčanog iznosa koji odgovara takvom prihodu ili sredstvu.

Zaključno, kao što je ranije istaknuto, Strasbourška konvencija, iako je donesena niti dvije godine nakon Bečke konvencije, predstavlja značajan napredak u borbi protiv pranja novca jer

⁴⁸ Gilmore, William C., *Dirty money: The evolution of international measures to counter money laundering and the financing of terrorism*, 3. izdanje, Francuska, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2004., str. 163.

kao predikatna kaznena djela predviđa i ostala kaznena djela, a ne samo ona vezana uz zlouporabu opojnih droga.

2.2. Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma (tzv. Varšavska konvencija)

Republika Hrvatska je Konvenciju o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma, koja je sastavljena 16. svibnja 2005., potpisala 29. travnja 2008., a ratificirala Zakonom o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma⁴⁹.

Varšavska konvencija, iako u svojoj biti slijedi usvojena rješenja Strasbourške konvencije, donosi i neke važne novine. Sagledavajući prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti koje su bile aktualne u razdoblju od donošenja Strasbourške (1990.) do donošenja Varšavske konvencije (2005.), razumljivo je da se ovom potonjom, kao novina, određuje financiranje terorizma kaznenim djelom, ali pored toga stavlja se posebno težište na prevenciju pranja novca i financiranja terorizma, te sa tim u vezi posebno razrađuje uloga financijsko-obavještajnih jedinica.

Što se određivanja predikatnog kaznenog djela tiče, Varšavska konvencija u svojem prilogu sadrži listu od 20 kategorija predikatnih djela, ostavljajući svakoj državi potpisnici mogućnost da, sukladno članku 9. stavku 4. te Konvencije, prilikom ratifikacije, odluči da li su za pranje novca predikatna kaznena djela:

1. samo predikatna kaznena djela kažnjiva lišenjem slobode ili pritvorom
 - a) s najduljim trajanjem od najmanje jedne godine, ili
 - b) s najduljim trajanjem od najmanje šest mjeseci (ako se radi o pravnom sustavu u kojem se propisuju najniže kazne za kaznena djela), i/ili
2. samo ona u popisu posebno navedena predikatna kaznena djela, i/ili
3. samo teška kaznena djela predviđena u nacionalnom zakonodavstvu države stranke.

⁴⁹ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe Konvenciju o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom te o financiranju terorizma, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2008

Člankom 12. Varšavske konvencije države potpisnice su obvezne usvojiti zakonodavne i druge mjere kojima će osigurati osnivanje nacionalne financijsko-obavještajne jedinice, kao jedinice koja će imati na raspolaganju sve potrebne instrumente za učinkovit rad, posebno pravovremeni pristup podacima koji su joj potrebni za pravilno obavljanje njezinih zadaća. U Republici Hrvatskoj je Ured za sprječavanje pranja novca financijsko-obavještajna jedinica.

3. Direktive Europske unije

3.1. Direktiva 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca (tzv. Prva direktiva)⁵⁰

Prva direktiva od 10. lipnja 1991., za razliku od međunarodnih instrumenata koji su joj prethodili, prvenstveno je usmjerena na prevenciju pranja novca, pa se njome institucijama financijskog sektora nalažu obveze radi osiguravanja pravovremenog otkrivanja pokušaja pranja novca prije no što proces pranja novca bude dovršen. Pored navedenog, prva direktiva od država članica zahtijeva kriminalizaciju pranja novca. Uzimajući u obzir „suženu“ nadležnost Europske unije, uređivanje ove materije na razini Europske unije je obrazloženo potrebom osiguravanja funkcioniranja financijskog sustava sa aspekta jedinstvenog tržišta.⁵¹

Što se kriminalizacije pranja novca tiče, sama direktiva se poziva na ranije međunarodne konvencije, pa se tako u članku 3. (1) kriminalna aktivnost (u smislu predikatnog kaznenog djela) definira kao „kazneno djelo pobliže navedeno u članku 1. (1) a Bečke konvencije, kao i svaka druga kaznena odgovornost, koju u svrhu primjene te direktive, propiše država članica“. Članak 2. Direktive traži od država članica da osiguraju da je pranje novca zabranjeno.

3.2. Direktiva 2001/97/EZ o izmjeni Direktive 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca (tzv. Druga direktiva)⁵²

Druga direktiva od 4. prosinca 2001. nastala je nakon što je uočena potreba da se isprave nedostaci i nejasnoće koje su uočene u primjeni Prve direktive, kao i da se zakonodavstvo Europske unije uskladi sa novim međunarodnim standardima u ovom području (misli se prije svega na revidirane preporuke FATF-a).

Kriminalna aktivnost (u smislu predikatnog kaznenog djela) definirana je puno šire pa je tako određeno da predstavlja bilo kakvo „sudjelovanje u počinjenju ozbiljnog kaznenog djela“, pri čemu se daleko šire određuje raspon kaznenih djela od onog određenog u prvoj direktivi.

Pored navedenog, ovom direktivom proširen je i krug fizičkih i pravnih osoba, odnosno raspon profesija i djelatnosti (izvan financijskog sektora) kojima se nameću određene obveze s ciljem pravovremenog otkrivanja pranja novca. Razjašnjeno je da mjenjačnice, uredi za prijenos i

⁵⁰ Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, OJ L 166, 28.06.1991.

⁵¹ Gilmore, W., op. cit., str. 194-195

⁵² Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering - Commission Declaration, OJ L 344, 28.12.2001.

doznaku novca i investicijski fondovi spadaju pod obuhvat direktive. Unatoč nastojanjima, druga direktiva nije obuhvatila i odvjetnike.

3.3. Direktiva 2005/60/ EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma⁵³ (tzv. Treća direktiva) te Direktiva Komisije 2006/70/EZ⁵⁴

U lipnju 2003. godine FATF je revidirao svoje preporuke, prvenstveno s ciljem reguliranja financiranja terorizma, što je potaknulo donošenje Direktive 2005/60/ EZ Europskog parlamenta i Vijeća, koja sadrži dopunu i nadogradnju sustava koji je uspostavljen tzv. Prvom i Drugom Direktivom. Treća direktiva je prvenstveno usmjerena na daljnje osnaživanje preventivnog pristupa sprječavanja pranja novca, pri čemu je sustav, koji se njome uspostavlja, utemeljen na stupnju rizika, a konačno donosi i dugo očekivanu novinu – direktiva se, naime, odnosi i na odvjetnike, javne bilježnike, računovođe, trgovce nekretninama, kockarnice i dr.

Direktiva Komisije 2006/70/EZ je provedbenog karaktera i njome se utvrđuju provedbene mjere za Treću direktivu.

3.4. Direktiva (EU) 2015/849 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma (tzv. Četvrta direktiva)⁵⁵

Četvrta direktiva od 20. svibnja 2015., koja je trebala u državama članica biti implementirana do 26. lipnja 2017., postrožuje važeća pravila koja se odnose na prevenciju i otkrivanje pranja novca i dodatno pojačava pravila o nacionalnoj i međunarodnoj suradnji država članica. Međutim, za potrebe ovog rada daleko je najvažnija izmjena, koja je posljedica revidiranih preporuka FATF-a iz 2012., uvrštavanje u popis predikatnih kaznenih djela poreznih

⁵³ Direktiva 2005/60/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, SL 309, 25.11.2005.

⁵⁴ Direktiva Komisije 2006/70/EZ od 1. kolovoza 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe” i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju financijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu, SL 214, 04.08.2006.

⁵⁵ Direktiva (EU) 2015/849 Europskog Parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ, SL 141, 05.06.2015.

kaznenih djela vezanih uz izravne i neizravne poreze, posebno cijeneći da pretežiti dio „oprانog“ novca potječe od poreznih kriminalnih aktivnosti.⁵⁶

⁵⁶ Siclari, Domenico (ed.) ... [et al.], The new Anti-money laundering law, First perspectives on the 4th European Union Directive, Palgrave, Macmillan, Cham, Švicarska, 2016., str. 70.

VI. INSTITUCIONALNI OKVIR SUZBIJANJA PRANJA NOVCA

1. Međunarodni institucionalni okvir

1.1. Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (The Financial Action Task Force - FATF)

Skupina za financijsku akciju protiv pranja novca (FATF), osnovana je, kao međuvladina organizacija (radno tijelo), u srpnju 1989. na Summitu u Parizu, od strane grupe zemalja G-7 (SAD, Japan, Francuska, Njemačka, Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Kanada), s ciljem razmatranja postojećih i razvijanja novih mjera za suzbijanje pranja novca, a 2001. je, nakon terorističkih napada u SAD-u, u nadležnost FATF-a dodana i borba protiv financiranja terorizma.

FATF danas ima 37 članica, od čega 35 država članica i 2 države sa statusom promatrača. Pored navedenog FATF ima i 9 organizacija partnera, između kojih i Moneyval (The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism)⁵⁷, kojeg je Republika Hrvatska članica, te više organizacija koje imaju status promatrača.

Zadaća FATF-a je u uspostavljanju standarda i promicanju efikasne implementacije pravnih, nadzornih i operativnih mjera u borbi protiv pranja novca, financiranja terorizma i drugih prijetnji integritetu međunarodnog financijskog sustava.⁵⁸ FATF prati napredak država članica u implementiranju Preporuka FATF-a provođenjem redovnih evaluacija (*mutual evaluations*), u kojima se utvrđuje trenutna usklađenost zakonodavnih i drugih mjera pojedine države članice s Preporukama FATF-a i drugim relevantnim međunarodnim standardima.

FATF je, u odnosu prema drugim međunarodnim organizacijama, specifičan zbog toga što nije osnovan na temelju međunarodnog ugovora. Radi se zapravo o međunarodnom međuvladinom tijelu s unaprijed određenim vremenskim mandatom, pri čemu je za svaki novi mandat potrebna nova odluka ministara država članica. Trenutni mandat FATF-a se odnosi na razdoblje 2012-2020. Pojedini autori ističu kao nedostatke FATF-a nedostatno razrađenu organizaciju i manjak transparentnosti u radu.⁵⁹

FATF je u travnju 1990. izradio izvješće s 40 Preporuka za sprječavanje pranja novca, a 2001., nakon što je u njegovu nadležnost dodana i borba protiv financiranja terorizma (što je

⁵⁷ Više o Moneyval-u u poglavlju VI. 1.2.

⁵⁸ <http://www.fatf-gafi.org/about/>

⁵⁹ Alldridge, Peter, What went wrong with money laundering law?, Palgrave Pivot, Ujedinjeno Kraljevstvo, London, 2016., str. 11.

zapravo predstavljalo odgovor na terorističke napade od 11. rujna 2001.), i 8 Specijalnih preporuka. Preporuke FATF-a su revidirane nekoliko puta, i to 1996., 2003., 2004. (kada je izdana 9. Specijalna Preporuka) i 2012. godine.

1.1.1. 40 Preporuka FATF-a i 9. Specijalnih preporuka FATF-a

FATF je u 40 Preporuka⁶⁰ obuhvatio sve mjere za koje se danas uvriježeno smatra da su nužna pretpostavka svakog učinkovitog sustava sprječavanja pranja novca, dakle preventivnog sustava. Obrada preventivnog sustava sprječavanja pranja novca, kakvog u svojim Preporukama uspostavlja FATF, prelazi granice ovog rada, pa će se samo istaknuti kako je taj sustav utemeljen na načelu procjene rizika i primjenjivanju pristupa zasnovanog na riziku, što zapravo znači da u borbi protiv pranja novca svaka država prvo mora identificirati rizike od pranja novca, a potom usvojiti mjere koje će biti prilagođene tako prepoznatim rizicima. Kao logični nastavak ovog načela, Preporuke sustav sprječavanja pranja novca temelje na dubinskoj analizi, odnosno obvezi obveznika primjene mjera sprječavanja pranja novca (financijske institucije i drugi propisani obveznici) u utvrđivanju i provjeri (stvarnog) identiteta stranke (klijenta), utvrđivanju cilja i očekivanoj prirodi poslovnog odnosa, konstantnom praćenju poslovnog odnosa i dr. Kada obveznici primjene mjera sprječavanja pranja novca posumnjaju da se radi o novcu koji je rezultat kriminalne djelatnosti, dužni su o svakoj takvoj sumnjivoj transakciji izvijestiti nadležno državno tijelo. FATF u svojim preporukama državama daje smjernice za uspostavu sustava sprječavanja pranja novca i ulogama koje svaki sudionik tog sustava treba imati, pri čemu se posebno ističe značaj i uloga finansijsko-obavještajnih jedinica. Konačno, FATF-a posebnu pažnju posvećuje i međunarodnoj suradnji između država.

U kontekstu ovog rada ključna je preporuka broj 3., kojom se uređuje kriminaliziranje kaznenog djela pranja novca, prema kojoj „države trebaju kriminalizirati kazneno djelo pranja novca temeljem Bečke i Palermo konvencije, pri čemu trebaju povezati kazneno djelo pranja novca sa težim kaznenim djelima, uzimajući u obzir najširi mogući raspon predikatnih kaznenih djela“. Pored ove preporuke, značajne su i preporuka broj 4. kojom se uređuje konfiskacija i privremene mjere, kao i preporuke od 36. do 40. kojima se uređuje međunarodna suradnja država.

⁶⁰ FATF, International standards on combating money laundering and the financing of terrorism&proliferation, The FATF Recommendations, 2017., dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> (18.01.2018.)

9 Specijalnih preporuka FATF-a⁶¹, uslijedile su kao odgovor na terorističke napade od 11. rujna 2001., kao nadogradnja ranije već uspostavljenom sustavu sprječavanja pranja novca, usmjeravanjem na tipične načine pribavljanja sredstava terorističkih organizacija (neprofitne organizacije, elektronski transferi novca, prijenos/krijumčarenje gotovine, odnosno gotovinske doznake).

Preporuke FATF-a i sustav koji one uspostavljaju u dijelu koji se odnosi na prijave sumnjivih transakcija, nailazi i na kritike, pa se tako navodi da su preporuke FATF-a nedovoljno određene i subjektivne, a da sam sustav počiva na pogrešno osmišljenoj podjeli dužnosti.⁶²

⁶¹ FATF, IX Special Recommendations, October 2001., dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF%20Standards%20%20IX%20Special%20Recommendations%20and%20OIN%20rc.pdf> (18.01.2018.)

⁶² Gordon, Richard, Losing the war against dirty money, Rethinking Global Standards on preventing money laundering and terrorism financing, Duke Journal of Comparative & International Law, vol. 21., br. 3. (2011.), str. 522., dostupno na: <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=djil> (18.01.2018.)

1.2. MONEYVAL

Moneyval (The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism - Odbor stručnjaka Vijeća Europe za provedbu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma) je, kao stalno nadzorno tijelo Vijeća Europe, tada pod nazivom PC-R-EV, osnovan 1997., s ciljem vrednovanja implementacije međunarodnih standarda i mjera protiv pranja novca u državama članicama Vijeća Europe koje nisu članice FATF-a. U odnosu prema FATF-u, Moneyval predstavlja njegovu organizaciju partnera. U izvršavanju svojih zadaća Moneyval je samostalno i nezavisno tijelo, čak i u odnosu prema FATF-u sa kojim blisko surađuje. Aktualno Moneyval ima 34 države članice, među kojima je i Republika Hrvatska.

Glavna zadaća Moneyval-a jest provođenje postupaka uzajamnog ocjenjivanja zakonodavstva država članica i mjera koje poduzimaju s međunarodnim standardima koji se odnose na pranje novaca i financiranje terorizma. S obzirom da se u svakoj evaluaciji državi članici daju i preporuke s mjerama koje je potrebno poduzeti radi unaprjeđivanja nacionalnog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, može se zaključiti da Moneyval potiče države na osnivanje/održavanje učinkovitog sustava za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma.

U odnosu na Republiku Hrvatsku provedena su tri evaluacijska kruga, koja su uključivala i posjete stručnjaka (i to od 14.-17. rujna 1999., od 10.-13. lipnja 2002. i od 24.-30. studenog 2006.), a od 19. do 24. studenog 2012. proveden je i naknadni četvrti (tzv. „*follow up*“) krug. Rezultat navedenih evaluacija su četiri izvješća s preporukama za poboljšanje hrvatskog sustava i usklađivanje s relevantnim međunarodnim standardima koji se odnose na borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma, od kojih su prva dva izvješća povjerljiva (dostupni su samo sažeci), a druga dva su u cijelosti dostupna na internetskoj stranici Moneyval-a⁶³.

⁶³ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Countries/Croatia_en.asp

1.3. Egmont grupa

Egmont grupa⁶⁴ je nastala u lipnju 1995. u palači Egmont-Arenberg u Bruxellesu, gdje su se okupili vladini uredi i međunarodne organizacije više država radi rasprave o problemu pranja novca i mogućim načinima njegova suzbijanja.

Egmont grupa predstavlja međunarodnu mrežu financijsko-obavještajnih jedinica (trenutno njih 155), predviđajući platformu za sigurnu razmjenu podataka o sumnjivim transakcijama između financijsko-obavještajnih jedinica pojedinih država članica.

Sagledavajući Egmont grupu u odnosu prema ostalim međunarodnim organizacijama koje se bave sprječavanjem pranja novca potrebno je istaknuti da je Egmont grupa u praktičnom smislu u značajnoj mjeri olakšala rad financijsko-obavještajnim jedinicama omogućavajući članicama brzu razmjenu podataka putem zaštićene internetske komunikacije (putem zaštićene elektroničke pošte).⁶⁵

Republika Hrvatska je 1998. godine postala punopravna članica Egmont grupe.

⁶⁴ <https://www.egmontgroup.org/>

⁶⁵ Cindori, Sonja, Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, 2009., str. 387.

2. Nacionalni institucionalni okvir

2.1. Ured za sprječavanje pranja novca

Centralna institucija hrvatskog sustava sprječavanja pranja novca (i financiranja terorizma) je Ured za sprječavanja pranja novca, koji je, kao hrvatska financijsko-obavještajna jedinica, posredničko tijelo, s jedne strane, između financijskog i nefinancijskog sektora (banaka i drugih obveznika), koji Uredu prijavljuju sumnjive transakcije i nadležnih tijela kaznenog progona (policije i državnog odvjetništva) i sudova, s druge strane.

Sukladno članku 56. stavak 1. i članku 57. stavak 1. ZSPNFT-a Ured je ustrojstvena jedinica u sastavu Ministarstva financija koja ima zadaće:

- „- analitičko-obavještajno obrađivati sumnjive transakcije zaprimljene od obveznika, te ako utvrdi da postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma u zemlji ili inozemstvu, predmet dostaviti na daljnje postupanje nadležnim državnim tijelima;
- međuinstitucionalno surađivati u sprječavanju i otkrivanju pranja novca i financiranja terorizma sa svim nadležnim državnim tijelima u Republici Hrvatskoj;
- razmjenjivati podatke, informacije i dokumentaciju sa stranim financijsko-obavještajnim jedinicama i drugim stranim tijelima i međunarodnim organizacijama nadležnim za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma;
- preventivno djelovati u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma uključujući neizravni (administrativni) nadzor i edukaciju obveznika i državnih tijela;
- objavljivati statističke podatke s područja pranja novca i financiranja terorizma“.

Ured sukladno ZSPNFT-u ima, u izvršavanju naprijed navedenih zadaća, široke ovlasti, pa tako može zahtijevati od obveznika dostavu podataka o sumnjivim transakcijama ili osobama, naložiti obvezniku privremeno zaustavljanje izvršenja sumnjive transakcije, ili naložiti obvezniku stalno praćenje financijskog poslovanja stranke. Iako se ove ovlasti mogu činiti slične ovlastima koja imaju tijela kaznenog progona, potrebno je istaknuti da Ured nije tijelo kaznenog progona i nije ovlašten provoditi kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca. Kada Ured na temelju analitičke obrade dostupnih mu podataka ocijeni da u vezi s transakcijom ili određenom osobom postoje razlozi za sumnju na kazneno djelo pranja novca (ili financiranje terorizma) u zemlji ili inozemstvu, o tome obavještava nacionalna tijela kaznenog progona (ili strane financijsko-obavještajne jedinice).

2.2. Međuinstitucionalna radna skupina za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma

Ova radna skupina je uspostavljena Protokolom o suradnji i uspostavi međuinstitucionalne radne skupine za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma. Radnu skupinu čine predstavnici Ureda za sprječavanje pranja novca, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, Financijskog inspektorata, Porezne uprave, Carinske uprave, Hrvatske narodne banke, Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Sigurnosno-obavještajne agencije i Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, a ciljevi su joj da, uz međuinstitucionalni (i višedisciplinarni) pristup, jača suradnju i koordinaciju svih nacionalnih institucija u borbi protiv pranja novca (i financiranja terorizma), prepozna i otkloni slabosti i rizike u toj borbi, te da identificira i otkloni sve prepreke s kojima se suočavaju nacionalne institucije u izvršavanju njihovih ciljeva u borbi protiv pranja novca (i financiranja terorizma).⁶⁶

⁶⁶ Vlada Republike Hrvatske, Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj, Zagreb, prosinac 2016., str. 9., dostupno i na: <http://www.mfin.hr/hr/akcijski-plan-za-smanjenje-identificiranih-rizika-od-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-u-republici-hrvatskoj> (18.01.2018.)

VII. PRANJE NOVCA U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU

Pravni pristup u borbi protiv pranja novca može biti represivni i preventivni. Preventivni i represivni pristup pranja novca se međusobno nadopunjuju i u tolikoj mjeri su isprepleteni da nije moguće obraditi represivni pristup pranja novca (koji čini težište ovog rada), bez da se, u najkraćim crtama, obradi i preventivni pristup pranju novca.

Što se represivnog pristupa tiče, kazneno djelo pranja novca, koje je prvotno nazvano „pokrivanje protuzakonito dobivenog novca“, u zakonodavni sustav Republike Hrvatske uvedeno je reformom iz 1996.⁶⁷, preuzeto je i u Kaznenom zakonu⁶⁸ iz 1997., da bi novelom od 15. prosinca 2008.⁶⁹ to kazneno djelo konačno bilo preimenovano u "pranje novca".

Nasuprot tomu, preventivni pristup pranja novca u Republici Hrvatskoj reguliran je ZSPNFT-om, kojim je zamijenjen raniji Zakon o sprečavanju pranja novca⁷⁰. U Narodnim novinama broj 107 od 8. studenog 2017. objavljen je novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma⁷¹ koji, sukladno članku 159. tog zakona, stupa na snagu 1. siječnja 2018.

⁶⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske Narodne novine, br. 28/1996

⁶⁸ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 110/1997

⁶⁹ Članak 19. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 152/ 2008.

⁷⁰ Zakon o sprečavanju pranja novca, Narodne novine, br. 69/1997, 106/1997, 67/2001, 117/2003, 142/2003

⁷¹ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 107/2017 od 8. studenog 2017., u daljnjem tekstu – ZSPNFT/2017

1. Preventivni pristup pranju novca

Osnove preventivnog sustava Republike Hrvatske, koji obuhvaća mjere i radnje koje su dužne provoditi institucije/subjekti financijskog i nefinancijskog sektora u Republici Hrvatskoj s ciljem sprječavanja pranja novca, prvotno su bile propisane Zakonom o sprečavanju pranja novca⁷² i Pravilnikom o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka⁷³. Već ovim propisima Republika Hrvatska je uskladila domaći zakonodavni okvir sa svim tada važećim međunarodnim standardima (Bečkom konvencijom, Strasbourškom konvencijom, Prvom direktivom i 40 Preporuka FATF-a).

S izmjenama međunarodne legislative, Republika Hrvatska je nastavila usklađivati domaći zakonodavni okvir s novim međunarodnim standardima, pa je donijela novi ZSPNFT. Potrebno je istaknuti kako ovu materiju, pored ZSPNFT, uređuju i drugi zakoni (poput Zakona o kreditnim institucijama⁷⁴)

Sukladno članku 2. ZSPNFT-a pranje novca „podrazumijeva izvršavanje radnji kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu, uključujući:

- zamjenu ili bilo kakav drugi prijenos novca ili druge takve imovine,
- prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, vlasništva ili prava u vezi s novcem ili drugom takvom imovinom,
- stjecanje, posjedovanje ili uporabu novca ili druge takve imovine.“

Ne umanjujući važnost Ureda za sprječavanje pranja novca kao centralne institucije nacionalnog sustava sprječavanja pranja novca, potrebno je istaknuti da ZSPNFT, slijedeći u tom dijelu dakako međunarodne standarde, sustav sprječavanja pranja novca gradi kao sustav više različitih sudionika (prikazano u Slici 1.), svaki sa svojom zasebnom ulogom, pri čemu efikasnost sustava ovisi o njihovoj međusobnoj suradnji i koordinaciji. Sudionici sustava sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj su obveznici, nadzorna tijela, tijela kaznenog progona i sudovi, te Ured za sprječavanje pranja novca.

Banke i drugi ZSPNFT-om određeni obveznici dužni su poduzimati mjere, radnje i postupke za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma propisane ZSPNFT-

⁷² Zakon o sprečavanju pranja novca, Narodne novine, br. 69/1997, 106/1997, 67/2001, 117/2003, 142/2003

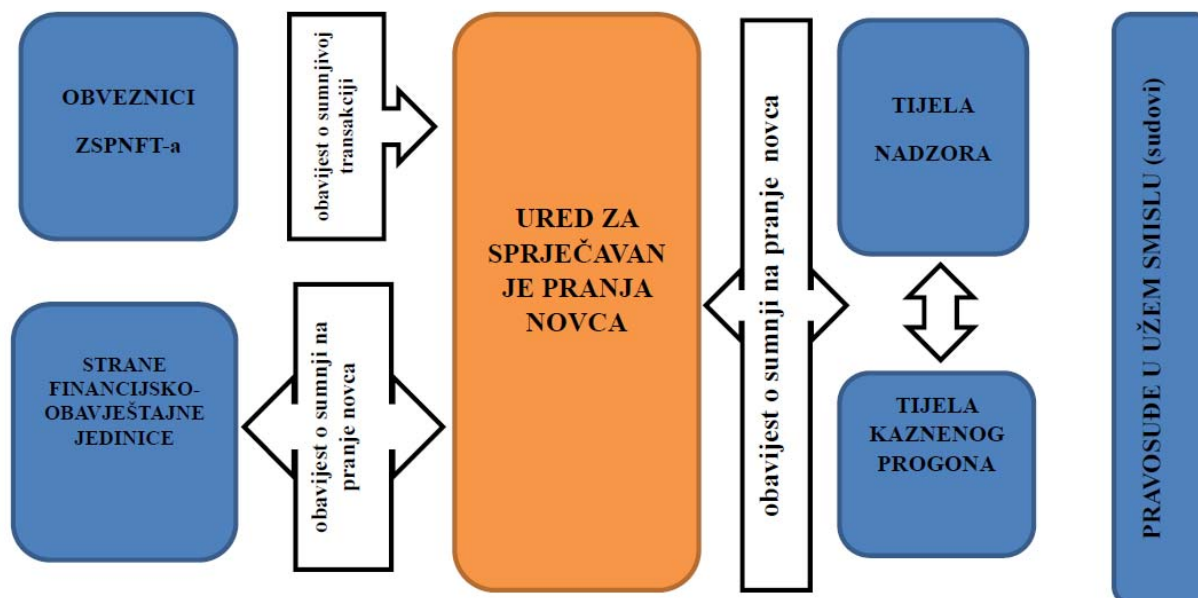
⁷³ Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka, Narodne novine, br. 114/97.

⁷⁴ Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 159/13, 19/15, 102/15

om, a kao najvažniju obvezu potrebno je istaknuti obvezu obavješćavanja Ureda za sprječavanje pranja novca o sumnjivim transakcijama u svakom slučaju u kojem utvrde sumnju na pranje novca (i financiranje terorizma).

Glavna zadaća tijela nadzora, kao što im sam naziv govori, jest obavljanje nadzora nad radom obveznika koji se odnosi na primjenu mjera za sprječavanje pranja novca (i financiranje terorizma) iz njihove nadležnosti. Postoji više nadzornih tijela u Republici Hrvatskoj, koji su nadležni za provođenje nadzora u područjima njihova djelokruga. Porezna uprava je tako, kao nadzorno tijelo, dužna i ovlaštena nadzirati provedbu ZSPNFT-a u radu priređivača igara na sreću, ali i nadzirati domaće pravne i fizičke osobe u poštivanju propisanog ograničenja naplate u gotovini (105.000,00 kuna, osim kod poslova s nerezidentima gdje je taj iznos 15.000,00 EUR-a). Dok Hrvatska narodna banka nadzire provedbu ZSPNFT kod banaka i drugih kreditnih institucija, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga nadzire provedbu ZSPNFT kod sudionika tržišta kapitala, fondova i osiguranja. Ostale nebankovne financijske institucije (poput mjenjačnica) nadzire Financijski inspektorat. Pored navedenog, Financijski inspektorat nadzire i poslovne subjekte koji se bave samostalnim profesionalnim djelatnostima (poput odvjetnika, javnih bilježnika i dr.). Konačno, za nadzor prijenosa gotovine preko državne granice nadležna je Carinska uprava. Sva naprijed navedena nadzorna tijela, pored obveze provođenja nadzora, imaju i obvezu o poduzetim mjerama i informacijama koje upućuju na pranje novca (ili financiranje terorizma), bez odgode izvijestiti Ured za sprječavanje pranja novca.

Ured za sprječavanje pranja novca analitičko obavještajno obrađuje, analizira i procjenjuje dostavljene podatke i informacije o sumnjivim transakcijama, te obavještava nadležna tijela o slučajevima sumnje na pranje novca (ili financiranje terorizma), radi poduzimanja radnji i mjera iz njihove nadležnosti. Ukoliko Ured za sprječavanje pranja novca zaključi da prikupljeni podaci daju osnova za sumnju da se radi o kaznenom djelu pranja novca, o istome je dužan izvijestiti Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, koje će poduzeti daljnje radnje radi poduzimanja kaznenog progona.

Slika 1. Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj⁷⁵

Kao što je vidljivo iz svega do sada navedenog, Ured za sprječavanje pranja novca, je, kao hrvatska financijsko-obavještajna jedinica, posredničko tijelo, s jedne strane, između financijskog i nefinancijskog sektora (obveznika) i nadzornih tijela, koji Uredu prijavljuju sumnjive transakcije i pravosudnih tijela (sudova i državnih odvjetništava), s druge strane, koji, nakon obavijesti Ureda, poduzimaju kazneni progon i odlučuju o krivnji za kazneno djelo pranja novca.

1.1. Novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma

U Narodnim novinama broj 107 od 8. studenog 2017. objavljen je novi Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma koji, sukladno članku 159. tog zakona, stupa na snagu 1. siječnja 2018. Cilj donošenja ZSPNFT/2017 je prvenstveno usklađivanje važećeg zakonodavstva s pravnim propisima Europske unije, konkretno s četvrtom direktivom⁷⁶ Europske unije.

Sam ZSPNFT/2017 na načelnoj razini ne odstupa od standarda uspostavljenih ZSPNFT-a, posebice primjene dubinske analize stranke, načela učinkovite provedbe mjera od strane

⁷⁵ Izvor: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca>

⁷⁶ Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Zagreb, 2017., str. 111., dostupno i na: <http://www.sabor.hr/konacni-prijedlog-zakona-o-sprjecavanju-pranja-nov> (18.01.2018.)

obveznika, načela nacionalne i međunarodne suradnje Ureda za sprječavanje pranja novca i dr., već se u ranije uspostavljeni sustav implementira četvrta direktiva Europske unije.

Člankom 3. ZSPNFT/2017 propisana je nova definicija pranja novca, kojim je sada obuhvaćena:

- „1. zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitoga podrijetla imovine ili pomaganja bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe,
2. skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti,
3. stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti ili
4. sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganje u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od aktivnosti navedene u prethodno navedenim točkama 1., 2. i 3.“

ZSPNFT/2017 pojam pranje novca sada vezuje ne uz nezakonito pribavljen novac ili drugu imovinu, već izričito uz imovinu stečenu kriminalnom djelatnošću, a pranjem novca su sada izrijekom obuhvaćeni i sudjelovanje u počinjenju, pokušaj počinjenja i pomaganje u počinjenju aktivnosti.

ZSPNFT/2017 ne mijenja značajnije ranije određene obveznike provedbe mjera za sprječavanje pranja novca, već u odnosu na neke obveznike smanjuje opseg usluga za koje postoji obveza provedbe mjera za sprječavanje pranja novca (to je primjerice slučaj s odvjetnicima i javni bilježnicima). Da ZSPNFT/2017 ide u korak s novim tehnološkim dostignućima vidljivo je i iz činjenice da pojam obveznika širi i na institucije za elektronički novac (članak 9. stavak 2. točka 14.).

Kao novinu, ZSPNFT/2017 u glavi II. uvodi obvezu provođenja Nacionalne procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma u svrhu prepoznavanja, procjene, razumijevanja i smanjenja rizika od pranja novca i financiranja terorizma.

Ujedno, ZSPNFT/2017 u članku 55. uvodi ograničenje u poslovanju s gotovinom za pravne ili fizičke osobe koje obavljaju registriranu djelatnost u Republici Hrvatskoj propisujući

da takva osoba „ne smije primiti naplatu ili izvršiti plaćanje u gotovini u vrijednosti od 75.000,00 kuna ili većoj“. U odnosu na raniji ZSPNFT radi se zapravo o snižavanju praga sa 105.000,00 kuna na 75.000,00 kuna, ali i o uvođenju zabrane ne samo u odnosu na primanje naplate već i na izvršenje plaćanja u gotovini od strane pravne ili fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost u Republici Hrvatskoj.

Medijski je daleko najviše pažnje privukla odredba članka 32. ZSPNFT/2017 kojom se uspostavlja Registar stvarnih vlasnika pravnih subjekata radi transparentnosti podataka o stvarnim vlasnicima pravnih subjekata. Registar u Republici Hrvatskoj vodi Financijska agencija, a sami podaci iz Registra nisu javno dostupni, usprkos velikom pritisku javnosti za drugačijim rješenjem.

Člankom 61. ZSPNFT/2017 uvedena je, također, i obveza obveznika ZSPNFT/2017 dostaviti Uredu podatke o svakoj transakciji u gotovini u vrijednosti od 200.000,00 kuna i većoj, s podacima koje su prikupili provodeći dubinsku analizu stranke.

2. Represivni pristup pranju novca – kazneno djelo pranja novca

2.1. Povijesno uređenje kaznenog djela pranja novca u hrvatskom zakonodavstvu

Kazneno djelo pranja novca (tada pod nazivom "pokrivanje protuzakonito dobivenog novca") u hrvatsko kazneno zakonodavstvo uvedeno je prvi puta Zakonom o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske⁷⁷ kao način izvršavanja preuzete obveze kriminalizacije pranja novca iz međunarodnih ugovora kojima je Republika Hrvatska pristupila (Bečka i Strasbourška konvencija), te je preuzeto člankom 279. i u Kaznenom zakonu⁷⁸ 1997. Kasnije je ovo kazneno djelo pretrpjelo nekoliko izmjena, od kojih je značajna ona iz 2008.⁷⁹ kada je izmijenjen i naziv kaznenog djela u pranje novca. U Kaznenom zakonu/1997⁸⁰ ovo je kazneno djelo svrstano među kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja (glava XXI.), dok je u Kaznenom zakonu/2011⁸¹ ovo kazneno djelo, sada propisano člankom 265., svrstano u kaznena djela protiv gospodarstva (glava XXIV.).

Gledajući povijesno uređenje kaznenog djela pranja novca potrebno je istaknuti i redakcijsku pogrešku iz 2000. godine⁸², kada je pri noveliranju Kaznenog zakona/1997 u članku 279. stavku 1. izbrisana kazna. Zakonodavac je navedenu redakcijsku pogrešku pokušao ispraviti novelom iz 2003.⁸³, što je ostalo bez uspjeha jer je odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske⁸⁴ navedena novela ukinuta. Ispravkom Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona⁸⁵, izostavljanje kazne je određeno pogreškom u službeno objavljenom tekstu. Međutim, Vrhovni sud Republike Hrvatske je, u svojoj odluci, odbio retroaktivno primijeniti navedeni ispravak.⁸⁶

Na ovaj način Vrhovni sud Republike Hrvatske je odstupio od, u pravnoj teoriji prihvaćenog, stajališta da se ispravak zakona primjenjuje od trenutka od kada se primjenjuje i sam zakon koji se njime ispravlja (dakle retroaktivno), uz obrazloženje da bi to u primjeni

⁷⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske Narodne novine, broj 28/96

⁷⁸ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 110/97

⁷⁹ Članak 19. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 152/ 2008.

⁸⁰ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11 (dalje u tekstu Kazneni zakon/1997)

⁸¹ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 (dalje u tekstu Kazneni zakon/2011)

⁸² Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine br. 129/2000

⁸³ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 111/2003

⁸⁴ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-I-2566/2003, U-I-2892/2003 od 27. studenog 2003., Narodne novine, br. 190/2003

⁸⁵ Ispravak Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 84/05

⁸⁶ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: KZZ-1/2005 od 22. studenog 2005.

odredbe Kaznenog zakona koja nije u svom opisu imala propisanu kaznu (kao što je to ovdje slučaj), bilo protivno načelu zakonitosti.⁸⁷

2.2. Kazneno djelo pranja novca u aktualnom hrvatskom kaznenom zakonodavstvu

2.2.1. Objekt radnje kaznenog djela pranja novca

Objekt radnje svih oblika kaznenog djela pranja novca iz članka 265. Kaznenog zakona/2011. je imovinska korist.

Sukladno članku 87. stavak 22. Kaznenog zakona/2011 imovinskom korišću smatra se „neposredna imovinska korist od kaznenog djela koja se sastoji od svakog uvećanja ili sprečavanja umanjenja imovine do kojeg je došlo počinjenjem kaznenog djela, imovina u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela kao i svaka druga korist koja je dobivena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela bez obzira nalazi li se na području Republike Hrvatske ili izvan njega“.

Ranijim člankom 279. Kaznenog zakona/1997 kao objekt kaznenog djela pranja novca bili su određeni „novac, predmeti, prava ili imovinska korist“. U odnosu na ovu odredbu Kaznenog zakona/1997, u 3. evaluacijskom izvješću Moneyval-a za Republiku Hrvatsku istaknuto je da se ne može sa sigurnošću utvrditi koja je točno imovina pokrivena takvim opisom djela, odnosno da ona obuhvaća i neizravnu imovinsku korist od imovine koja nije novac.⁸⁸ Otklanjajući prigovor Moneyval-a člankom 265. Kaznenog zakona/2011. odgovornost počinitelja je sada šire postavljena (u odnosu na članak 279. Kaznenog zakona/1997. kojim je bila obuhvaćena samo imovina koja je bila izravno pribavljena kaznenim djelom) jer je sada sva imovina koja je izravno ili neizravno proistekla iz kaznenog djela predmetom kaznenog djela pranja novca.

Iako je cilj zakonodavca bio otkloniti prigovore iz 3. evaluacijskog izvješća Moneyval-a, u svojem 4. („*follow up*“) izvješću od 17. rujna 2013. godine (dakle, nakon stupanja na snagu Kaznenog zakona/2011) navedene su primjedbe i u odnosu na novo zakonodavno rješenje. U

⁸⁷ Garačić, Ana, Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio, Rijeka, Libertin naklada, 2016., str. 780.-781.

⁸⁸ MONEYVAL, Third Round Detailed Assessment Report on Croatia, Ant Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, adopted by MONEYVAL at its 26th Plenary Session (Strasbourg, 31 March – 4 April 2008), str. 37., dostupno i na <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-committee-of-experts-on-the-eval/1680715c98> (18.01.2018.)

izvješću Moneyval-a⁸⁹ se, a u odnosu na definiciju imovinske koristi, ukazuje spornim definiranje iste kao „svako uvećanje ili sprečavanje umanjenja imovine“ jer nepotrebno opterećuje tužitelje da dokazuju uvećanje ili sprečavanje umanjenja imovine, a upitno je i da li bi bila ostvarena obilježja kaznenog djela pranja novca ukoliko ne bi došlo do uvećanja imovine. Također, istaknuto je da Kazneni zakon/2011 ne sadrži definiciju imovine, a imovinska korist, kako je definirana Kaznenim zakonom/2011, ne obuhvaća u cijelosti pojmove imovina i korist od kaznenog djela, kako su definirani Palermo konvencijom (članak 2. točka d) i e) Palermo Konvencije, primjerice pravni dokumenti ili instrumenti koji dokazuju pravo na imovinu te vrste ili udjeli u imovini te vrste). Ovaj potonji prigovor je otklonjen uvođenjem u Kazneni zakon/2011⁹⁰ pojma imovine, koja, sukladno članku 87. stavak 23. Kaznenog zakona/2011, predstavlja „imovinu bilo koje vrste, neovisno o tome je li materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, odnosno pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje pravo na ili interes za takvu imovinu“.

2.2.2. Modaliteti kaznenog djela pranja novca

Kazneni zakon/2011. u članku 265., slijedeći pritom odredbe Palermo konvencije i Varšavske konvencije, razlikuje dva oblika kaznenog djela pranja novca: pravo pranje novca (st. 1.) i radnje koje se u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu tradicionalno smatraju prikrivanjem (st. 2. i 3.)⁹¹.

Istu metodologiju je slijedio i Kazneni zakon/1997, s time da je prvi modalitet bio razrađen u članku 279. stavak 1., a drugi modalitet dijelom u stavku 1. i stavku 2. članka 279.

Nasuprot gore navedenoj podjeli, Novoselec razlikuje prikrivanje u užem smislu iz članka 279. stavak 1. Kaznenog zakona/1997. i kazneno djelo stjecanja (odnosno stjecanje, posjedovanje i stavljanje u promet predmeta koji potječu iz kriminalne djelatnosti) iz stavka 2. članka 279. Kaznenog zakona⁹².

⁸⁹ Moneyval, Report on Fourth Assessment Visit, Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, adopted by MONEYVAL at its 42nd Plenary Session (Strasbourg, 16-20 September 2013), str. 39-56., dostupno i na <https://rm.coe.int/report-on-fourth-assessment-visit-anti-money-laundering-and-combating-/1680715c79> (18.01.2018.)

⁹⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine, br. 56/2015., članak 25.

⁹¹ Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Kaznenog zakona, str. 240, dostupno na: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259> (18.01.2018.)

⁹² Novoselec, P., op.cit., str. 194-195.

2.2.2.1. Pravo pranje novca (članak 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011.)

Pravo pranje novca, odnosno pranje novca u užem smislu, sukladno članku 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011, predstavlja zapravo poduzimanje određenih radnji s ciljem prikrivanja nezakonitog podrijetla imovinske koristi. Djelo predstavlja dispoziciju s više alternacija s obzirom da je radnja počinjenja određena s više mogućnosti, i to kao ulaganje, preuzimanje, pretvaranje, prenošenje ili zamjena.

Počinitelj djela može biti bilo tko, pa i počinitelj predikatnog kaznenog djela⁹³. Ovakvo propisivanje se opravdava činjenicom da se predikatnim kaznenim djelom i kaznenim djelom pranja novca štite (u pravilu) različiti zaštitni objekti.

Ovaj modalitet kaznenog djela pranja novca bio je predviđen i člankom 279. Kaznenog zakona/1997, ali sa određenim odstupanjima.

Članak 279. stavak 1. Kaznenog zakona/1997 je ograničavao pranje novca na "bankarsko, novčarsko i drugo poslovanje", čime je to kazneno djelo zapravo bilo propisano kao lat. *delictum proprium* (odnosno kazneno djelo kod kojeg je posebno svojstvo počinitelja obilježje kaznenog djela⁹⁴), što članak 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011 izostavlja. Na ovaj način je Kaznenim zakonom/2011 proširen krug mogućih počinitelja kaznenog djela pranja novca jer to sada može biti svaka osoba, a ne samo osoba koja djeluje u bankarskom, novčarskom i drugom poslovanju. Ovo potonje je, Kaznenim zakonom/2011, kao pranje novca u financijskom i drugom poslovanju, propisano kao kvalificirani oblik kaznenog djela pranja novca.

Nadalje, i radnja počinjenja kaznenog djela pranja novca iz članka 279. stavka 1. Kaznenog zakona/1997 je bila predviđena kao dispozicija s više alternacija, pri čemu je sadržavala i generalnu klauzulu koja je predviđala, kao način počinjenja ovog oblika kaznenog djela pranja novca, „i na drugi način“. Ovakav neodređeni pojam u opisu djela je predstavljao točku prijepora u teorijskim razmatranjima. Naime, pojedini autori⁹⁵ su ukazivali da zakonska formulacija "na drugi način" nije dovoljno jasna i određena, i da je kao takva protivna osnovnim načelima kaznenog prava. Drugi autori⁹⁶ su, međutim, držali da je takvo propisivanje nužno jer nije moguće, s obzirom na općepoznate karakteristike pranja novca, predvidjeti i Kaznenim

⁹³ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-137/01 od 20. ožujka 2001.

⁹⁴ „*delicta propria* (lat. *posebni delikti*)“ u Opći pravni rječnik, Vidaković Mukić, Marta, Zagreb, Narodne novine, 2015., str. 159.

⁹⁵ Pavlović, Šime, Pranje novca - posebna sastavnica organiziranog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 5, br. 2. (1998.), str. 798, Bačić, Franjo, Pavlović, Šime, Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004., str. 976.

⁹⁶ Katušić-Jergović, S., op.cit., str. 631.

zakonom propisati sve moguće načine izvršenja tog djela, a eventualna opasnost od rastezljivog tumačenja tog pojma otklonjena je u praksi dosljednim utvrđivanjem okolnosti da su novac, predmeti, prava ili imovinska korist pribavljeni kaznenim djelom (o čemu postoji saznanje). Ovi prijevori su riješeni Kaznenim zakonom/2011 ispuštanjem generalne klauzule iz zakonskog opisa kaznenog djela pranja novca.

U odnosu na bitna obilježja ovog kaznenog djela i trenutak njihova ostvarivanja, u sudskoj praksi se postavilo pitanje da li počinitelj predikatnog kaznenog djela ostvaruje bitna obilježja kaznenog djela pranja novca podižući na bankomatu novac koji je, kao korist od predikatnog kaznenog djela, uplaćena na njegov bankovni račun (ili koju je sam uplatio na bankovni račun). Vrhovni sud Republike Hrvatske je u više presuda⁹⁷ izrazio stav da se ovakvim radnjama počinitelja predikatnog kaznenog djela ne ostvaruju bitna obilježja kaznenog djela pranja novca jer polaganje novca u banku predstavlja tek prvu od tri faze procesa pranja novca, gdje se banka koristi kao pogodno mjesto pohrane novca prije njegova daljnjeg korištenja, a nedostaju preostale dvije faze procesa pranja novca (faza polaganja i faza oplemenjivanja).

U 4. („*follow up*“) evaluacijskom izvješću Moneyval-a⁹⁸ navedene su dvije primjedbe u odnosu na odredbu članka 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011, i to:

1. navodi se da kod opisa namjere („u cilju prikrivanja njezinog nezakonitog podrijetla“) nisu navedena oba elementa („*for the purpose of concealing or disguising*“) već samo prikrivanje. U ovom kontekstu posebno su razmatrani hrvatski prijevodi ovih pojmova u Bečkoj, Palermo i Varšavskoj konvenciji, koji su u svim trima konvencijama različiti,
2. da nije propisano da kazneno djelo pranja novca predstavlja i „pomaganje bilo kojoj osobi uključenoj u počinjenje utvrđenog kaznenog djela da izbjegne pravne posljedice toga djela“ (članak 6. stavak 1. točka a) Palermo konvencije). U tom kontekstu je posebno istaknuto da ovaj vid pranja novca nije pokriven kaznenim djelom pomoći počinitelju nakon počinjenja kaznenog djela iz članka 303. Kaznenog zakona/2011, i to stoga što počinitelj potonjeg kaznenog djela isto čini da počinitelj drugog kaznenog djela (za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna) ne bude otkriven ili uhićen (što je uže od izbjegavanja pravnih posljedica djela), a sporno je i da li bi se i najširim tumačenjem pojma „predmeti nastali ili pribavljeni kaznenim djelom“ (iz članka 303.

⁹⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 751/07-6 od 19.02.2009., I-Kž-Us 19/10-6 od 17.03.2010., I Kž 625/13-6 od 28. 05. 2015.

⁹⁸ Moneyval, Report on Fourth ..., cit., str. 41-43.

Kaznenog zakona/2011) mogli shvatiti kao imovina koja predstavlja i korist od kaznenog djela u smislu Palermo konvencije.

2.2.2.2. Prikrivanje (članak 265. stavak 2. i 3. Kaznenog zakona/2011)

Kao što je već ranije navedeno, u stavcima 2. i 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011, inkriminiraju se radnje prikrivanja, dok se u stavku 1. istog članka zapravo stvaraju preduvjeti za prikrivanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom.⁹⁹

Radnja počinjenja iz stavka 2. članka 265. Kaznenog zakona/2011 sastoji se u „prikrivanju prave prirode, podrijetla, mjesta, raspolaganja, prenošenja te postojanja prava, odnosno vlasništva na imovinskoj koristi koju je drugi ostvario kaznenim djelom“. Sam izričaj ove odredbe ne ostavlja sumnju da osoba koja je sudjelovala kao počinitelj/sudionik predikatnog kaznenog djela ne može biti počinitelj ovog modaliteta kaznenog djela pranja novca. Drugim riječima, nije moguć stjecaj predikatnog kaznenog djela i kaznenog djela pranja novca iz stavka 2. članka 265. Kaznenog zakona/2011.

Radnja počinjenja kaznenog djela pranja novca iz stavka 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011. sastoji se „u pribavljanju, korištenju ili posjedovanju imovinske koristi koju je drugi ostvario kaznenim djelom“. Jednako kao i kod stavka 2. članka 265. Kaznenog zakona/2011, i iz izričaja ove odredbe jasno je da za ovaj modalitet kaznenog djela pranja novca može odgovarati samo osoba koja nije sudjelovala kao počinitelj/sudionik predikatnog kaznenog djela.

Potrebno je istaknuti da je u odnosu na stavke 2. i 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011. u 4. („*follow up*“) evaluacijskom izvješću Moneyval-a¹⁰⁰ su istaknuti slijedeći prigovori:

- nije naveden oblik radnje kaznenog djela koji bi bio obuhvaćen pojmom eng. „*disguise*“
- počinitelj predikatnog kaznenog djela ne može biti počinitelj ovih oblika kaznenog djela pranja novca, pri čemu se ukazuje da članak 6. stavak 2. točka e) Palermo konvencije određuje mogućnost ovakvog postupanja (da se odredbe o kaznenim djelima ne primjenjuju na osobe koje su počinile predikatno kaznenog djelo) ali samo ako to zahtijevaju temeljna načela domaćeg prava države stranke, pri čemu Republika Hrvatska nije potanje objasnila o kojim se načelima radi.

⁹⁹ Bačić, F., Pavlović, Š., op.cit., str. 570.

¹⁰⁰ Moneyval, Report on Fourth ..., cit., str. 42-43.

2.2.3. Subjektivni element kaznenog djela pranja novca

Za oba modaliteta kaznenog djela pranja novca (st. 1., 2. i 3. čl. 265. Kaznenog zakona/2011) traži se namjera, pri čemu je stavak 1. članka 265. Kaznenog zakona/2011 (u odnosu na članak 279. Kaznenog zakona/1997) izmijenjen na način da je propisan izričito kao ciljno kazneno djelo („u cilju prikrivanja nezakonitog porijekla“). Pojedini autori ističu manjkavost sadašnjeg zakonskog rješenja navodeći da bi trebalo riječi “u cilju” zamijeniti s nekom drugom riječi kojom bi se jasnije pokazalo da je ovom odredbom obuhvaćeno i postupanje počinitelja s neizravnom namjerom.¹⁰¹ S obzirom da je stavkom 5. ovog članka propisana odgovornost počinitelja i za nehajno postupanje, ne bi trebalo biti sporno da je kažnjivo i počinjenje ovog djela neizravnom namjerom.

Nasuprot ovakvom uređenju, ranijim člankom 279. stavak 1. i 2. Kaznenog zakona/1997 tražilo se da je počinitelj znao da je „novac, predmet, pravo ili imovinska korist nastala ili je pribavljena kaznenim djelom“. Kazneni zakon/2011 noveliranjem ove odredbe istu usklađuje s člankom 6. stavkom 2. točkom 2.f. Palermo konvencije i člankom 9. stavkom 2. točkom c. Varšavske konvencije, kojima se propisuje da se „znanje, namjera ili svrha potrebni kao element kaznenog djela pranja novca mogu izvoditi iz objektivnih činjeničnih okolnosti“.

Sukladno članku 265. stavak 5. Kaznenog zakona/2011, kazneno djelo pranja novca iz stavka 1. i 2. (i kvalifikatorni oblik iz stavka 4.) tog članka može se počiniti i sa nehajem. S obzirom da zakon za nehajno počinjenje kaznenog djela pranja novca predviđa istu kaznu kao i za namjerno počinjenje, u svakom konkretnom slučaju sud će morati procjenjivati da li će nehaj počinitelja cijeliti kao olakotnu okolnost. Počinitelj će kazneno djelo pranja novca počiniti nehajno kada nije primijenio dužnu pažnju glede podrijetla imovinske koristi, dakle kada nije imao, ali je mogao i morao imati, saznanja o nezakonitom porijeklu imovinske koristi. Ovakvo propisivanje kažnjivim i nehajnog počinjenja kaznenog djela pranja novca je u skladu s člankom 9. stavkom 3. Varšavske konvencije.

¹⁰¹ Novoselec, Petar, Roksandić Vidlička, Sunčica, Gospodarska kaznena djela u novom Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.17, broj 2 (2010.), str. 717.

2.2.4. Kvalificirani oblik pranja novca

Sukladno članku 265. stavku 4. Kaznenog zakona/2011 kvalificirani oblik pranja novca ostvaren je kad:

1. „počinitelj kazneno djelo pranja novca iz stavak 1. i 2. (članka 265. Kaznenog zakona/2011) počini u financijskom ili drugom poslovanju,
2. kad se počinitelj bavi pranjem novca,
3. ili je imovinska korist iz stavka 1., 2. ili 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011 velike vrijednosti.“

Dakle, okolnost da je kazneno djelo pranja novca počinjeno u financijskom ili drugom poslovanju sada je predviđeno kao kvalifikatorna okolnost, dok je Kaznenim zakonom/1997 bilo predviđeno kao nužan element kaznenog djela pranja novca u stavku 1. članku 279. tog zakona.

Kaznenim zakonom/2011 propisane su i dvije nove kvalifikatorne okolnosti; da se netko bavi pranjem novca ili je „oprao“ imovinsku korist velike vrijednosti.

Iz zakonskog izričaja kvalifikatorne okolnosti „ako se počinitelj bavi pranjem novca“ može se zaključiti da se ovdje radi o kolektivnom kaznenom djelu (*delictum collectivum*)¹⁰². Takvo kazneno djelo pretpostavlja određenu trajnu (kontinuiranu) djelatnost počinitelja/sudionika koju zakon, usprkos tome što se sastoji od više kontinuiranih istovrsnih radnji počinitelja/sudionika, pravno smatra jednim kaznenim djelom¹⁰³.

U odnosu na kvalifikatornu okolnost koja sadrži imovinsku korist „velike vrijednosti“, koji pojam predstavlja neodređenu vrijednost obilježja kaznenog djela, zbog njegove jedinstvene primjene, Kazneni odjel Vrhovnog suda Republike Hrvatske¹⁰⁴ na sjednici održanoj 27. prosinca 2012. donio je pravno shvaćanje da zakonsko obilježje „imovinska korist velike vrijednosti“ kod kaznenog djela pranja novca iz članka 265. stavak 4. Kaznenog zakona/2011 postoji kad vrijednost imovinske koristi prelazi 60.000,00 kuna, što je novelom Kaznenog zakona iz 2015.¹⁰⁵ dodano i u članku 87. stavku 29. Kaznenog zakona/2011.

Konačno, u Kaznenom zakonu/2011 ispuštena je prijašnja odredba iz članka 279. stavak 3. Kaznenog zakona/1997 o počinjenju pranja novca u sastavu grupe ili zločinačke organizacije.

¹⁰² Bačić, F., Pavlović, Š., op.cit., str. 571.-572.,

¹⁰³ Garačić, Ana, Kazneni zakon u sudskoj praksi: Opći dio, Rijeka, Libertin naklada, 2016., str. 92

¹⁰⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kazneni odjel, Pravno shvaćanje, broj Su-IV k-4/2012-57 od 27.12.2012., dostupno na: http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja/VSRH_KO_Su-IVk-4-2012-50_2012-12-27.pdf (18.01.2018.)

¹⁰⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine br. 56/15

U tom slučaju radit će se o kaznenom djelu iz članka 329. Kaznenog zakona/2011 u svezi sa kaznenim djelom pranja novca iz članka 265. Kaznenog zakona/2011.

2.2.5. Kazneno djelo pranja novca s međunarodnim elementom

Kazneni zakon/2011 (jednako kao i Kazneni zakon/1997) vodio je računa i o tome da je pranje novca često transnacionalnog karaktera, primjerice u situacijama kada je kazneno djelo iz kojeg potječe imovinska korist ostvareno u inozemstvu, ali se takva imovinska korist „pere“ u Hrvatskoj. Radi razjašnjenja ove dvojbe kada je imovinska korist ostvarena kaznenim djelom počinjenim u inozemstvu, u članku 265. stavku 6. Kaznenog zakona/2011 propisano je da će se počinitelj kazniti „ako se radi o kaznenom djelu i prema zakonu države u kojoj je počinjeno“.

Dakle, da bi se za pranje novca moglo počinitelja/sudionika kazniti u Republici Hrvatskoj dovoljno je da je predikatno kazneno djelo propisano kao kazneno djelo i u stranoj državi u kojoj je počinjeno i u Republici Hrvatskoj, ali pritom ne mora biti obuhvaćeno krugom predikatnih kaznenih djela za koje se kažnjava pranje novca u stranoj državi, već je dostatno da je samo prema zakonodavstvu Republike Hrvatske obuhvaćeno krugom predikatnih kaznenih djela, što će biti uvijek s obzirom da je Republika Hrvatska prihvatila tzv. „*all crimes approach*“¹⁰⁶. Ovakva odredba je sukladna i članku 9. stavak 7. Varšavske konvencije.

Kazneni zakon/1997 je u ovoj situaciji predviđao primjenu odredbi članka 16. stavka 2. i 3. Kaznenog zakona/1997, prema kojoj se, pod uvjetima iz tog članka, za pokretanje kaznenog postupka tražilo odobrenje Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske.

Kazneni zakon/2011 ne sadrži ovu odredbu. Prema noveliranoj odredbi traži se da je imovinska korist, koja se „pere“ u Republici Hrvatskoj, u stranoj državi stečena kaznenim djelom. Dakle, predikatno djelo mora kao kazneno djelo biti propisano i zakonodavstvom te strane države i zakonodavstvom Republike Hrvatske. Kako se počinitelju u Republici Hrvatskoj ne sudi za predikatno kazneno djelo, u takvoj situaciji nije potrebno odobrenje Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske za pokretanje kaznenog postupka.

2.2.6. Djelotvorno kajanje

Kazneni zakon/2011 sadržava (jednako kao i Kazneni zakon/1997) odredbu o djelotvornom kajanju. Sukladno članku 265. stavak 7. Kaznenog zakona/2011 „sud može

¹⁰⁶ Više u poglavlju VII. 2.2.7.1.

osloboditi kazne počinitelja kaznenog djela pranja novca (iz stavka 1. do 5.) koji dobrovoljno pridonese otkrivanju kaznenog djela kojim je ostvarena imovinska korist“.

Prema Kaznenom zakonu/2011 ova odredba je izričito vezana uz otkrivanje predikatnog kaznenog djela, za razliku od Kaznenog zakona/1997 koji je propisivao, kao pretpostavku mogućeg oslobađanja od kazne, „dragovoljno pridonšenje otkrivanju kaznenog djela“. Svrha ove odredbe je, nedvojbeno, poticati počinitelje/sudionike na prijavljivanje predikatnih kaznenih djela, jer se time zaustavlja kriminalna aktivnost i prije nego dođe do pranja novca, odnosno prije nego proces pranja novca bude dovršen.

Kada se govori o djelotvornom kajanju potrebno je, a s obzirom na važnost pranja novca kao oblika organiziranog kriminala, istaknuti da je prema odredbi članka 328. stavka 3. Kaznenog zakona/2011 predviđena mogućnost oslobađanja od kazne član zločinačkog udruženja, dok je sukladno članku 329. stavak 3. Kaznenog zakona/2011 predviđena mogućnost blažeg kažnjavanja, počinitelj kaznenog djela pranja novca u sastavu zločinačkog udruženja.

2.2.7. Odnos predikatnog (glavnog) kaznenog djela i kaznenog djela pranja novca

Kazneno djelo pranja novca, iako zasebno kazneno djelo, stoji u određenom odnosu ovisnosti od drugog kaznenog djela kojim je imovinska korist koja se kaznenim djelom pranja novca „pere“ ostvarena. Ovo potonje kazneno djelo se u teoriji naziva predikatno (glavno, prethodno, primarno) kazneno djelo.

Analizirajući odnos između kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela, nužno je razmotriti dva temeljna pitanja; prvo, određivanje kruga predikatnih kaznenih djela na koja će se pranje novca primjenjivati i, drugo, rješavanje situacija u kojima nije moguće ishodovati formalnu odluku o počinjenju predikatnog kaznenog djela.

2.2.7.1. Krug predikatnih kaznenih djela

Republika Hrvatska nije, prilikom potpisivanja i polaganja svoje isprave o ratifikaciji Varšavske konvencije, iskoristila mogućnost ograničavanja kruga predikatnih kaznenih djela na koja se pranje novca odnosi¹⁰⁷, pa su Kaznenim zakonom/2011, kao predikatna kaznena djela, predviđena sva kaznena djela, neovisno o njihovoj težini. Ovakav pristup se naziva „*all crimes approach*“.

¹⁰⁷ Više u poglavlju V. 2.2.

Hrvatsko zakonodavno rješenje polazi od ograničavanja pranja novca samo na imovinsku korist koja je ostvarena kaznenim djelom, a ne i prekršajima. Kazneno djelo pranja novca u Republici Hrvatskoj je, usvajanjem „*all crimes approach*“ propisano iznimno široko, pa bi njegovo daljnje širenje i na imovinsku korist ostvarenu prekršajem predstavljalo širenje obuhvata tog kaznenog djela izvan obveza preuzetih međunarodnim konvencijama¹⁰⁸.

2.2.7.2. Nepostojanje osude zbog predikatnog kaznenog djela

Kao što je ranije navedeno, drugo ključno pitanje koje prožima odnos kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela je rješavanje situacija u kojima nije moguće ishodovati odluku kojom se utvrđuje počinjenje predikatnog kaznenog djela, iz kojeg je ostvarena određena imovinska korist, koja se kaznenim djelom pranja novca „pere“. Najjednostavniji primjer je nastupanje zastare kaznenog progona za predikatno kazneno djelo, dok za procesuiranje i vođenje kaznenog postupka zbog kaznenog djela pranja novca nema procesnih smetnji.

Kazneni zakon/2011 uopće ne rješava ovakve situacije. Međutim, člankom 9. stavkom 5. Varšavske konvencije propisano je „da svaka stranka osigurava da prethodna ili istodobna osuda zbog glavnog kaznenog djela nije pretpostavka za osudu zbog pranja novca“, pa će hrvatsko kazneno zakonodavstvo, kada se pred njim postavi ovakvo pitanje, biti potrebno tumačiti u skladu s Varšavskom konvencijom, koja obvezuje Republiku Hrvatsku.

U praksi su, dakle, moguće situacije u kojima će sud morati kao prethodno pitanje utvrđivati da li je imovinska korist koja se prikriva doista rezultat nekog predikatnog kaznenog djela u odnosu na koje nije moguće voditi kazneni postupak, pa se sa tim u vezi nužno postavlja pitanje do koje mjere će to predikatno kazneno djelo trebati biti određeno.

Varšavska konvencija ovo pitanje u članku 9. stavku 6. uređuje prilično široko propisujući da „svaka stranka osigurava da je osuda zbog pranja novca moguća ako je dokazano da je imovina nastala iz glavnog kaznenog djela, bez da je nužno utvrditi točno kojeg kaznenog djela“. Stoga, članak 265. Kaznenog zakona/2011, koji se o ovome posebno ne određuje, treba tumačiti u skladu sa naprijed navedenom odredbom Varšavske konvencije.

¹⁰⁸ Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Kaznenog ..., cit., str. 241.

2.2.8. Stjecaj kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela

Stjecaj kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela u praksi znači kažnjavanje pranja novca iz vlastite kriminalne djelatnosti. Kada se pođe od pretpostavke da prikrivanje imovinske koristi (pa i u okvirima radnji koje su propisane kao pranje novca) ima uvijek (makar i posredno) namjeru počinitelja da prikrije tragove počinjenog kaznenog djela, razumljivo je zašto mogućnost pranja novca iz vlastite kriminalne djelatnosti izaziva prijemor u teoriji, kao i različita zakonodavna rješenja do kojih se dolazi pri rješavanju ovog prijepora.

Novoselec¹⁰⁹ navodi tri različite mogućnosti u rješavanju ovog prijepora:

- a) Nije kažnjivo pranje novca iz vlastite kriminalne djelatnosti, jer je pranje novca, kao naknadno nekažnjivo djelo, u prividnom stjecaju s predikatnim kaznenim djelom;
- b) Pranje novca iz vlastite kriminalne djelatnosti je zasebno i kažnjivo djelo;
- c) Nije nužna pretpostavka kažnjivosti da se ne radi o pranju novca počinitelja iz vlastite kriminalne djelatnosti (primjerice kada se ne zna/ne može dokazati da li je počinitelj kaznenog djela pranja novca sudjelovao u počinjenju predikatnog kaznenog djela), ali ako počinitelj pranja novca bude kažnjen za predikatno kazneno djelo, tada se pranje novca smatra naknadnim nekažnjivim djelom i za njega se ne kažnjava.

Prema odredbi članka 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011 (tzv. „pravo pranja novca“) dopušten je i moguć stjecaj kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela. Naime, jednako kao i Kazneni zakon/1997, ni Kazneni zakon/2011 nije eksplicitno propisao da se kazneno djelo pranja novca iz članka 265. stavak 1. Kaznenog zakona/2011. ne primjenjuje prema osobi koja je počinila predikatno kazneno djelo (a što je bilo moguće, pod određenim uvjetima, sukladno članku 6. stavku 2. točki b) Strasbourške konvencije, članku 9. stavku 2. točki b) Varšavske konvencije i članku 6. stavku 2. točki e) Palermo konvencije), pa je izvjesno da je inkriminacijom obuhvaćen i počinitelj predikatnog kaznenog djela¹¹⁰.

U obrazloženju Konačnog prijedloga Kaznenog zakona/2011 navodi se da je ovaj stavak „sada tako definiran da je moguć stjecaj pranja novca s predikatnim kaznenim djelom“¹¹¹. Ovakva formulacija upućuje na pogrešan zaključak da ranijim člankom 279. Kaznenog zakona/1997. stjecaj kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela nije bio moguć.

¹⁰⁹ Novoselec, P., Uvod u ..., cit., str. 198-200.

¹¹⁰ Derenčinović, Davor, Stjecaj pranja novca i predikatnog kaznenog djela, Hrvatska pravna revija, vol. 2., br. 5 (2002), str. 128.

¹¹¹ Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Kaznenog ..., cit., str. 241.

Naime, sudska praksa je zauzela stajalište da je stjecaj predikatnog kaznenog djela i kaznenog djela pranja novca i prema zakonskom opisu tog kaznenog djela iz Kaznenog zakona/1997 bio moguć¹¹².

Nasuprot svemu naprijed navedenom u odnosu na stavak 1. članka 265. Kaznenog zakona/2011, potrebno je istaknuti da u odnosu na kazneno djelo pranja novca iz članka 265. stavak 2. i 3. Kaznenog zakona/2011, nije moguć stjecaj kaznenog djela pranja novca i predikatnog kaznenog djela jer izričaj tih zakonskih odredbi zahtijeva da počinitelj kaznenog djela pranja novca bude osoba različita od počinitelja predikatnog kaznenog djela. Naravno da su moguće situacije u kojima će upravo počinitelj predikatnog kaznenog djela činiti radnje predviđene u stavcima 2. i 3. članka 265. Kaznenog zakona. U tom slučaju, kada počinitelj predikatnog kaznenog djela ostvaruje obilježja djela predviđena stavcima 2. i 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011, pranje novca bi predstavljalo nekažnjivo naknadno djelo¹¹³. Međutim, iako počinitelj za ovo djelo neće odgovarati, radi se o činjenici koja bi se trebala cijeliti kao otegotna okolnost¹¹⁴. Ako postoji samo sumnja da je počinitelj sudjelovao u počinjenju predikatnog kaznenog djela, nije isključena mogućnost da počinitelj odgovara za kazneno djelo pranja novca.

2.2.8.1. Prigovori Moneyval-a u 4. („*follow up*“) izvješću

Kao što je ranije navedeno, u 4. („*follow up*“) evaluacijskom izvješću Moneyval-a istaknut je prigovor da Republika Hrvatska nije razjasnila da li i koja temeljna načela domaćeg prava Republike Hrvatske (sukladno članku 6. stavak 2. točka e) Palermo konvencije) zahtijevaju upravo ovakvo uređenje, odnosno ne primjenu inkriminacije iz stavka 2. i 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011 na počinitelja/sudionike predikatnog kaznenog djela¹¹⁵.

U odnosu na istaknuti prigovor Moneyval-a potrebno je ukazati kako je ovakav prigovor istican i u evaluacijskim izvješćima drugih država, a za potrebe ovog završnog rada kao primjer će se uzeti Savezna Republika Njemačka, i to kako zbog sličnosti uređenja ovog kaznenog djela

¹¹² Vrhovni sud Republike Hrvatske, broj: I Kž-137/01 od 20. ožujka 2001. i broj: I Kž-335/01 od 16. svibnja 2001.

¹¹³ Bačić, F., Pavlović, Š., op.cit., str. 570., Turković, Ksenija ... [et al.], Komentar Kaznenog zakona i drugi izvori novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Zagreb, Narodne novine, travanj 2013., str. 339.

¹¹⁴ Turković, K., op. cit., str. 340.

¹¹⁵ Moneyval, Report on Fourth ..., cit., str. 43.-44.

(i pravne tradicije općenito), tako i zbog izmjena koje je Njemačka uvela u svoje zakonodavstvo nakon primjedbi iskazanih u evaluacijskom izvješću FATF-a od 19. veljače 2010¹¹⁶.

Dakle, članak 261. tada važećeg njemačkog Kaznenog zakona u stavku 9. sadržavao je zabranu kažnjavanja počinitelja predikatnog kaznenog djela za kazneno djelo pranja novca, propisujući da počinitelj koji je kažnjen za predikatno kazneno djelo ne može istovremeno biti kažnjen i sukladno tom članku, odnosno i za pranje novca. Tijekom evaluacije FATF-a Njemačka je opravdavala ovakvo uređenje navodeći da isto proizlazi iz temeljnih načela njemačkog prava, kao što je opće načelo (iz članka 257. i 258. njemačkog Kaznenog zakona) prema kojem počinitelj kaznenog djela ne može biti dodatno i odvojeno kažnjen za ponašanje nakon počinjenja kaznenog djela koje je u izravnoj vezi sa koristi ostvarenom u počinjenju tog djela. Zaključak FATF-a u evaluacijskom izvješću nije u cijelosti podržao ovakvo obrazloženje izražavajući zadržku glede istaknutih općih načela njemačkog prava i njihova mogućeg utjecaja na kriminalizaciju pranja novca iz vlastite kriminalne djelatnosti.

Savezna Republike Njemačka je, uvažavajući primjedbe FATF-a, svoje zakonodavstvo izmijenila, pa je u članku 261. stavku 9. izmijenjenog njemačkog Kaznenog zakona (izmjene stupile na snagu 26. studenog 2015.) unesena iznimka od zabrane kažnjavanja počinitelja (ili sudionika u počinjenju) predikatnog kaznenog djela za kazneno djelo pranja novca i to u situaciji kada počinitelj/sudionik predikatnog kaznenog djela predmet koji potječe iz kaznenog djela unese u pravni promet prikrivajući njegovo nezakonito podrijetlo. Sasvim je jasno da situacije u kojima počinitelj predikatnog kaznenog djela posjeduje i koristi objekte (ili imovinu u širem smislu) koji potječu iz tog kaznenog djela i dalje nije obuhvaćeno njemačkim kaznenim zakonodavstvom (naravno u situaciji kada je kažnjen za počinjenje predikatnog kaznenog djela), a navedeno je i posebno obrazloženo u prijedlogu zakona na način da su posjedovanje i uporaba (korištenje) koristi ostvarene kaznenim djelom od strane počinitelja tog kaznenog djela radnje koje uobičajeno prate predikatno kazneno djelo i, kao takve su obuhvaćene i sankcionirane osudom (i izrečenom kaznom) za predikatno kazneno djelo.

Sagledavajući njemačko zakonodavno rješenje u kontekstu prigovora Moneyval-a na zakonodavna rješenja Republike Hrvatske, potrebno je istaknuti da postoje razlozi koji priječe

¹¹⁶ Financial Action Task Force (FATF), Mutual Evaluation Report, Anti-money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Germany, 19. February 2010., str. 28.-29., dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Germany%20full.pdf> (18.01.2018.)

dodatno širenje kaznene odgovornosti počinitelja predikatnog kaznenog djela i na sve radnje navedene u stavcima 2. i 3. članka 265. Kaznenog zakona/2011.

Naime, u Republici Hrvatskoj je u odnosu na kazneno djelo pranja novca primijenjen tzv. „*all crimes approach*“ glede kruga predikatnih kaznenih djela na koja se inkriminacija pranja novca primjenjuje, za razliku od, primjerice, Njemačke koja ima propisan katalog djela. Širenjem inkriminacije i na radnje posjedovanja i uporabe, došlo bi do apsurdne situacije u kojoj bi svaki počinitelj (bilo kojeg) kaznenog djela kojim se ostvaruje određena imovinska korist po automatizmu odgovarao i za kazneno djelo pranja novca, pa bi tako primjerice svaki počinitelj kaznenog djela krađe koji (recimo) troši ukradeni novac odgovarao i za kazneno djelo pranja novca¹¹⁷.

Pojedini autori stoga ukazuju kako je, radi sprječavanja širenja obuhvata kaznenog djela pranja novca i na odnose za koje taj propis nije namijenjen, u tumačenju cijele inkriminacije kaznenog djela pranja novca potrebno zahtijevati da je određena radnja poduzeta s ciljem prikrivanja sukladno pojmu pranja novca definiranom u ZSPNFT-u¹¹⁸.

2.2.9. Odnos kaznenog djela pranja novca i prikrivanja

Gledajući obilježja kaznenog djela prikrivanja iz članka 244. Kaznenog zakona/2011 i kaznenog djela pranja novca iz članka 265. Kaznenog zakona/2011, mora se zaključiti da je kazneno djelo pranja novca u svojoj srži, po radnjama koje čine njegovo obilježje, prikrivanje. Usprkos ovakvoj sličnosti, potrebno je istaknuti da je kazneno djelo prikrivanja iz čl. 244. Kaznenog zakona/2011 imovinsko kazneno djelo, smješteno u glavu XXIII. (kaznena djela protiv imovine), dok je kazneno djelo pranja novca gospodarsko kazneno djelo smješteno u glavu XXIV. (kaznena djela protiv gospodarstva). Ovo potonje kazneno djelo je specifično jer predstavlja oblik borbe protiv organiziranog kriminala, koja ima za cilj sprječavanje zadržavanja i ponovnog korištenja nezakonito stečene imovinske koristi za kriminalne svrhe.

Kada se, pored navedenog, u obzir uzme i da su, kao predikatna kaznena djela, u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, potencijalno moguća sva kaznena djela, postavlja se pitanje moguće konkurencije kaznenog djela pranja novca i kaznenog djela prikrivanja.

¹¹⁷ Vuković, Nikola, Zašto je nemoguće da učinilac predikatnog krivičnog dela bude „perač novca“?, Crimen, vol. VI., br. 1 (2015.), str. 84., dostupno na: http://www.ius.bg.ac.rs/crimenjournal/articles/crimen_001-2015/Crimen%202015-01-5.pdf (18.01.2018.)

¹¹⁸ Pavišić, Berislav, Grozdanić, Velinka, Veić, Petar, Komentar Kaznenog zakona, III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, studeni 2007., str. 629.

Kazneni zakon/2011 otklanja bilo kakvu mogućnost konkurencije (koja je postojala u Kaznenom zakonu/1997) između ovih dvaju kaznenih djela propisujući supsidijarnu primjenu kaznenog djela prikrivanja iz članka 244. Kaznenog zakona/2011, na način da do primjene odredbe iz članka 244. Kaznenog zakona/2011 dolazi podredno, tek ako radnjama počinitelja nisu ostvarena obilježja drugog kaznenog djela za koje se može izreći teža kazna.

VIII. KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE KAZNENOG DJELA PRANJA NOVCA

1. Kriminalističko istraživanje - općenito

Kriminalističkim istraživanjem se razjašnjavaju pitanja koja se odnose na okolnosti bitne za počinjeno kazneno djelo, počinitelja, žrtvu i druge okolnosti. Samo kriminalističko istraživanje se bavi kaznenim djelom kao stvarnom pojavom, odnosno vanjskim i unutarnjim stvarnim promjenama koje je kazneno djelo izazvalo i koje se, kao takve mogu spoznati¹¹⁹.

Pojmovi kriminalističko istraživanje i izvidi kaznenih djela se u praksi često upotrebljavaju kao istoznačnice.

Sukladno članku 1. stavku 1. točki 7. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima¹²⁰ kriminalističko istraživanje predstavlja policijske ovlasti, mjere i radnje koje se poduzimaju kada postoji sumnja da određena sigurnosna pojava ugrožava ljude i/ili imovinu, kad postoje osnove sumnje da je u pripremi ili je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti ili prekršaj, te radi otkrivanja takvog kaznenog djela ili prekršaja i njegova počinitelja, osiguravanja tragova i predmeta važnih za utvrđivanje činjenica i prikupljanja drugih relevantnih obavijesti.

Nasuprot tome, izvidi kaznenih djela se, sukladno članku 207. Zakona o kaznenom postupku¹²¹, poduzimaju samo u situaciji kada postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti.

Sagledavajući pojmove kriminalističko istraživanje i izvidi kaznenih djela u formalnom smislu, razvidno je da je pojam kriminalističko istraživanje, kako je propisan Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima, širi od pojma izvidi kaznenih djela, jer se odnosi na prekršaje i druge ugrožavajuće sigurnosne pojave.

U kontekstu ovog završnog rada obradit će se kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca, koje, kao i svako kriminalističko istraživanje određenog kaznenog djela,

¹¹⁹ Pavišić, Berislav, Modly, Duško, Veić, Petar, Kriminalistika, Knjiga prva, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 33.-34.

¹²⁰ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, br. 76/09, 92/14

¹²¹ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152, 2014, 70/2017 (u daljnjem tekstu – ZKP)

predstavlja kriminalistički proces, koji, kao jednu od svojih (može se reći i najznačajnijih) faza, obuhvaća izvide kaznenih djela¹²².

2. Specifičnosti pranja novca kao kaznenog djela gospodarskog kriminaliteta

Pranje novca, kao kazneno djelo koje pripada sferi gospodarskog kriminaliteta ima određene specifičnosti, koje se moraju uzeti u obzir pri kriminalističkom istraživanju pranja novca.

Kod kaznenog djela pranja novca uvijek treba uzeti u obzir njegovu tzv. „prikrivenost“. Naime, posljedice ovog kaznenog djela nisu očite u trenutku njegova počinjenja, pa se, u vrijeme počinjenja kaznenog djela, ne saznaje odmah za kazneno djelo (a time ni za počinitelja). Ovo je jednim dijelom posljedica opće značajke ovog kaznenog djela, ali i činjenice da se radi o situacijama u kojima često nema oštećenika u klasičnom smislu te riječi (oštećen će primjerice biti državni proračun, odnosno država). Upravo iz navedenog razloga, kod kaznenog djela pranja novca značajnu ulogu ima preventivna regulacija pranja novca, koja ima za cilj pravovremeno detektirati svaki sumnjivi novčani iznos (odnosno imovinsku korist) prije nego se infiltrira u financijske i gospodarske tokove.

Kada se uzme u obzir značajna preventivna regulacija pranja novca, samo pranje novca iziskuje od počinitelja/sudionika kaznenog djela posjedovanje posebnih stručnih znanja. Posljedično, ista takva znanja moraju imati i policijski službenici pri otkrivanju/istraživanju ovog kaznenog djela, državni odvjetnici pri provođenju dokaznih radnji/istrage i optuživanja, a u konačnici i suci pri donošenju odluke o krivnji. Često se radi o specifičnim stručnim znanjima kojima sudac/državni odvjetnik ne raspolaže, pa se u kriminalističkom istraživanju kaznenog djela pranja novca relevantne činjenice utvrđuju provođenjem dokazne radnje vještačenja.

Pranje novca je složen proces, koji često uključuje i spregu visokopozicioniranih pojedinaca iz gospodarskog, društvenog i političkog života zajednice. Kao takav često uključuje i druge neželjene posljedice u vidu korupcije.

Pojava pranja novca predstavlja iznimno inovativan proces koji se stalno mijenja. Najjednostavnije rečeno, čim se otkrije do tada uspješan način pranja novca, počinitelji će tražiti nove neotkrivene načine pranja novca.

¹²² Orlović, Ante, Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj, Split, Web Knjižara, 2013., str. 443.

Konačno, kazneno djelo pranja novca prati značajna imovinska korist počinitelja. To opet znači da policijski službenici i državni odvjetnici pri kriminalističkom istraživanju moraju koristiti specifične metode i tehnike istraživanja, prateći tijek novca, a ujedno moraju paralelno s kriminalističkim istraživanjem provoditi i financijsku istragu¹²³.

3. Faze kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca

3.1. Početna saznanja o kaznenom djelu

Početna saznanja o kaznenom djelu su prva vijest o kaznenom djelu prije nego što službene osobe tijela kaznenog progona poduzmu prve radnje. Početna saznanja o kaznenom djelu su moguća kroz situacije zatjecanja, postojanja tehničke snimke, do vrlo razrađenog prikriivanja djela i počinitelja¹²⁴, a karakteristike svakog pojedinog kaznenog djela utječu na to koji će način saznanja za to kazneno djelo biti češći.

Kaznena djela mogu se, sa stajališta taktike otkrivanja njihovog postojanja, podijeliti u dvije osnovne grupe, i to kaznena djela čije su posljedice očigledne (primjerice kazneno djelo ubojstva), te kaznena djela za čije se posljedice ne zna, niti se, često, i ne sumnja¹²⁵ (u koju skupinu, u pravilu, spada i pranje novca).

Inicijalna informacija o sumnji na kazneno djelo pranja novca u pravilu dolazi od hrvatske financijsko-obavještajne jedinice - Ureda za sprječavanje pranja novca¹²⁶. Kao što je već ranije istaknuto, Ured nije istražno tijelo sa policijskim ovlastima niti radnje koje je ovlašten provoditi predstavljaju izvide kaznenih djela. Ako nakon analitičke obrade zaprimljene obavijesti o (sumnjivoj) transakciji Ured zaključi da okolnosti ukazuju na kazneno djelo pranja novca (ili drugo djelo ili prekršaj), takve predmete dostavlja nadležnim državnim tijelima, i to tijelima kaznenog progona (Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Ministarstvo unutarnjih poslova),

¹²³ Više o financijskoj istrazi u poglavlju VIII. 3.5.

¹²⁴ Pavišić, B., Modly, D., Veić, P., op.cit., str. 237.

¹²⁵ Vodinelić, Vladimir, Aleksić, Živojin, Kriminalistika, Informator, Zagreb, 1990., str. 57.

¹²⁶ Porobić, Miralem, Bajraktarević Mirsad, Cyber crime, pranje novca i finansijske istrage, Projekat: jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Confederation suisse, Swiss Agency for Development and Cooperation SC, Bosna i Hercegovina, Sarajevo, 2012., str. 126., dostupno na:

https://www.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet.jsessionid=0f4c70977466b8b5e22d9ee6b96f236b69f0873a2b41bda39169b57e92a35fb5.e34TbxyRbNiRb40Lc3uPcheLaNaPe0?p_id_doc=20568

inspekcijskim tijelima ili inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama¹²⁷ (podaci za razdoblje 2012.-2016. prikazani u tablici broj 2.).

Tablica broj 2. Primatelji prosljeđenih slučajeva Ureda za sprječavanje pranja novca¹²⁸

GODI NA	Broj dostavljenih slučajeva												
	Policija	Nadležna državna odvjetništva	Porezn a uprava	USKO K	Financi jski inspekt orat	Sigurnosn o- obavještaj na agencija	HANFA	Carinska uprava	H N B	Ministarst vo financija Samostalni sektor za otkrivanje poreznih prijevara	Minist arstvo obran e	Uredi drugih država	UKUPNO
2012	117	35	17	21	12	2	1					4	209
2013	120	63	12	36	5	1						4	241
2014	87	52	32	10	10	1		1	1			33	227
2015	81	68	43	9	6	3				3	1	59	273
2016	75	52	74	6	8	6						96	317
UKUP NO	480	270	178	82	41	13	1	1	1	3	1	196	1267

Pored navedenog načina dobivanja inicijalne informacije putem Ureda, otkrivanje pojave kaznenog djela pranja novca ostvaruje se i kroz operativni rad policijskih službenika. Otkrivanje kaznenog djela pranja novca može ići u dva pravca. Ako je poznato predikatno kazneno djelo, kojim je ostvarena imovinska korist, tada se istražuje što je počinitelj napravio s tom koristi, odnosno da li su u njegovom ponašanju nakon počinjenja predikatnog kaznenog djela ostvarena i obilježja kaznenog djela pranja novca. Moguća je i obrnuta situacija – da postoji sumnja na pranje novca, u kojem slučaju se istražuje da li je i koje predikatno djelo, kojim je stečena imovinska korist za koju se sumnja da se „pere“, počinjeno. Sa aspekta kaznenog djela pranja novca jasno je da je otkrivanje kaznenog djela pranja novca bitno teže, ako samo predikatno kazneno djelo nije otkriveno.¹²⁹

¹²⁷ Bolta, Damir, Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u sustavu sprječavanja pranja novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol.14, br. 2 (2007), str. 802.

¹²⁸ Izvor podataka: Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Financijsko-obavještajna jedinica, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2016. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2015. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2014. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2013. godinu, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2012. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)

¹²⁹ Orlović, Ante, Gospodarska kriminalistika: Uvod u kriminalističko istraživanje gospodarskog kriminaliteta i korupcije, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2016., str. 142.

Sa ovim u vezi treba napomenuti da je kazneno djelo pranja novca, kao gospodarsko kazneno djelo, prikriveno, odnosno samo kazneno djelo se teško otkriva. Kada se kazneno djelo pranja novca jednom otkrije, u pravilu se relativno jednostavno pronađe i počinitelj tog djela.¹³⁰

S obzirom da je pranje novca proces, i to u pravilu složen, potrebno je istaknuti da je kazneno djelo pranja novca najlakše otkriti u fazi polaganja (prvoj fazi pranja novca), i to kod ulaska gotovine u financijski sustav, prekograničnog krijumčarenja gotovine, doznaka u financijski sustav i sl.¹³¹

3.2. Izvidi kaznenog djela pranja novca

Općenito govoreći izvidi kaznenih djela se poduzimaju nakon akceptiranja inicijalnih saznanja, njihova primarnog “oplemenjivanja” te izrađivanja plana kriminalističke obrade¹³².

Izvidi kaznenih djela su mjere i radnje policije i državnog odvjetništva (iznimno i zapovjednika brodova), koje se poduzimaju prije početka kaznenog postupka kada, sukladno članku 207. ZKP-a, „postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti“. Ciljevi poduzimanja izvida, kao uostalom i ciljevi svakog kriminalističkog istraživanja, jesu (1) otkrivanje i sprječavanje bijega počinitelja/sudionika kaznenog djela za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti, (2) pronalazak i osiguravanje tragova takvog kaznenog djela i predmeta relevantnih za utvrđivanje činjenica i (3) prikupljanje svih obavijesti za koje se ocijeni da su relevantne za vođenje kaznenog postupka.

Sukladno članku 207. ZKP-a policijski službenici izvide kaznenih djela mogu poduzimati samostalno (odnosno bez naloga državnog odvjetnika) po posebnom zakonu (Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima) ili po nalogu državnog odvjetnika (članak 206. stavak 4. i članak 206.h ZKP-a). O poduzetim izvidima policija je dužna izvijestiti državnog odvjetnika.

Državni odvjetnik je ovlašten i samostalno provoditi izvide (članak 206.g. ZKP-a). ZKP uređuje odnos policije i državnog odvjetništva u ovoj fazi istraživanja, pa je tako određeno da je ovlast i dužnost državnog odvjetnika poduzimati izvide kaznenih djela, odnosno nalagati (i nadzirati) provođenja izvida (članak 38. stavak 2. točka 2. ZKP-a), dok je člankom 206.h. stavak

¹³⁰ Bosanac, N. op.cit., str. 91.

¹³¹ Katušić-Jergović, S., op.cit., str. 625.

¹³² Orlović, Ante, Pajčić, Matko, Policijski izvidi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol.14., br. 2 (2007.), str. 714.

2. ZKP-a propisano da je policija dužna izvršavati takve naloge ili zahtjeve državnog odvjetnika, a za svoj rad ZKP ustanovljava odgovornost policije državnom odvjetniku.

Kada govorimo o kaznenom djelu pranja novca, neke od izvidnih radnji i mjera se, s obzirom na specifičnosti ovog kaznenog djela, poduzimaju češće. U pravilu će se prikupiti podaci i dokumentacija od involviranih gospodarskih subjekata, nadzornih državnih tijela i institucija, a obaviti će se obavijesni razgovori s osobama koje imaju određena saznanja. Ova kaznena djela često imaju i međunarodni element, pa će se određene provjere obaviti upućivanjem zamolnica INTERPOL-u i EUROPOL-u te policiji drugih država¹³³.

Specifičnost istraživanja kaznenog djela pranja novca predstavlja i okolnost da određene „segmentarne“ podatke i informacije važne za kazneni postupak imaju mnogobrojne nacionalne (preventivne) institucije (Porezna uprava, Carinska uprava, Ured za sprječavanje pranja novca, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Hrvatska narodna banka i dr.). Stoga će uspjeh kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca ovisiti o osiguravanju koordiniranog postupanja svih državnih tijela koja mogu poduzeti određene radnje, odnosno koja imaju određene podatke i informacije.

3.3. Neke specifičnosti dokaznih radnji u istraživanju kaznenog djela pranja novca

Za razliku od izvida kaznenih djela, dokazne radnje predstavljaju formalne radnje koje se poduzimaju tijekom prethodnog postupka s ciljem pribavljanja/osiguravanja dokaza. Formalnost dokaznih radnji se očituje u ZKP-om propisanom načinu poduzimanje svake dokazne radnje, a o pridržavanju pravila poduzimanja svake radnje ovisi i zakonitost tako pribavljenih dokaza.

Kod svakog kaznenog djela, pa tako i kod kaznenog djela pranja novca, načelno je moguće poduzeti bilo koju dokaznu radnju predviđenu ZKP-om. Ipak, sagledavajući karakteristike kaznenog djela pranja novca, dokazne radnje vještačenja poslovnih knjiga, isprava i predmeta, dokaz ispravom i privremeno oduzimanje predmeta (zajedno s pretragom), su dokazne radnje koje se, pored ispitivanja osumnjičenika i svjedoka, češće koriste za pribavljanje relevantnih dokaza. Specifičnost načina počinjenja ovog kaznenog djela, koji najčešće pretpostavlja određenu gospodarsku aktivnost, rezultira time da su materijalni dokazi, više nego personalni, ključni za uspješno provođenje kriminalističkog istraživanja. Personalnim dokazima

¹³³ Ibid., str. 716-717.

(ispitivanje svjedoka i osumnjičenika) se, u pravilu, pojašnjavaju relevantne informacije iz pribavljenih isprava.

Zbog sofisticiranosti metoda koje kriminalci koriste u pranju novca, kao i zbog korištenja usluga visokokvalificiranih stručnjaka iz raznih područja (pravo, ekonomija, računovodstvo), specifičnost istraživanja kaznenog djela pranja novca, kao uostalom i drugih gospodarskih kaznenih djela, pretpostavlja adekvatno obrazovanje policijskih službenika, ali i državnih odvjetnika, koji rade na otkrivanju (policijski službenici) i istraživanju tih kaznenih djela, kako bi se izvođenjem dokaznih radnji pribavili svi relevantni podaci.

3.3.1. Forenzično istraživanje

Specifičnost kaznenog djela pranja novca, kao jednog vida organiziranog kriminaliteta, predstavlja i počiniteljevo korištenje specifičnih specijalističkih znanja stručnjaka iz pojedinih ekonomskih područja, kako bi se zametnuo trag nezakonito stečenom („prljavom“) novcu. Jasno je da službenim osobama tijela kaznenog progona neće biti dostatna samo kriminalistička znanja za uspješno provođenje kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca, već će biti potrebno upotrijebiti određena usko specijalizirana ekonomska znanja i vještine za utvrđivanje svih relevantnih činjenica. Prvenstveno, službene osobe kaznenog progona u početnoj fazi do razjašnjavanja relevantnih činjenica mogu doći u koordinaciji s nadležnim (inspeksijsko-nadzornim) institucijama, u čiju nadležnost spada nadzor nad određenim aspektima poslovanja. Izvjesno je da će se u tijeku kaznenog postupka za razjašnjavanje bilo koje činjenice za koju sud/državni odvjetnik ne posjeduje dovoljno stručnog znanja/vještina koristiti dokazna radnja vještačenja.

Dakle, kada govorimo o forenzičnom istraživanju kaznenog djela pranja novca govorimo (u pravilu) o dokaznoj radnji vještačenja poslovnih knjiga, isprava i podataka i o dokazu ispravom¹³⁴.

3.3.2. Dokaz ispravom

Isprava je, sukladno članku 202. stavak 28. ZKP-a, „svaki predmet koji sadrži zapis, znak ili sliku koji je podoban ili određen da služi kao dokaz neke činjenice koja ima vrijednost za pravne odnose“. Kada govorimo o kaznenom djelu pranja novca, isprave će u pravilu

¹³⁴ Orlović, A., Gospodarski..., cit., str. 456-459.

predstavljati relevantnu poslovnu dokumentaciju involviranih poslovnih subjekata (fizičkih ili pravnih osoba).

Isprave se najčešće pribavljaju dokaznom radnjom privremenog oduzimanja predmeta.

3.3.3. Privremeno oduzimanje predmeta

Sukladno članku 261. stavku 1. ZKP-a privremeno se oduzimaju dvije vrste predmeta, i to (1) „predmeti koji se prema Kaznenom zakonu imaju oduzeti“ ili (2) „predmeti koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica u kaznenom postupku“. Ovu dokaznu radnju u pravilu provodi policija ili istražitelji (kada provode izvide ili nalog suda), a može je provesti i državni odvjetnik kada provodi izvide.

Privremeno oduzimanje predmeta podliježe izuzecima predviđenim u člancima 262.-264. ZKP-a, a u odnosu na kazneno djelo pranja novca, najznačajnije pitanje vezano uz izuzetke svakako je pozivanje na bankovnu tajnu.

Upravo je praksa banaka, koje, pozivom na bankovnu tajnu, nisu bile sklone davati bilo kakve informacije o bankovnim računima, rezultirale novelom ranijeg¹³⁵ Zakona o USKOK-u¹³⁶. Naime, nakon novele citiranog zakona¹³⁷ u čl. 42.a bilo je propisano da USKOK može, pod pretpostavkom postojanja vjerojatnosti da se na bankovnom računu raspolaže s nezakonitom imovinskom koristi, od banke zatražiti dostavljanje podataka o takvom bankovnom računu, a ukoliko banka ne postupi po zahtjevu USKOK-a, USKOK će zatražiti da sudac istrage donese odluku o zahtjevu. Navedena odredba je preuzeta i člankom 49. novog Zakona o USKOK-u¹³⁸.

Pored navedenog, i ZKP u članku 265. propisuje da sud može, na obrazloženi zahtjev državnog odvjetnika, izdati rješenje o davanju podataka koje je banka uskratila dati pozivom na bankovnu tajnu, određujući u rješenju rok u kojem banka mora dati podatke.

Ovim je odredbama ZKP-a i ZUSKOK-a osigurano žurno postupanje u odnosu na privremene mjere tijekom postupka, prije donošenja konačne odluke o kaznenom djelu i sankciji.

¹³⁵ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 88/01, 12/02, 33/05 i 76/07

¹³⁶ Čule, Josip, Traganje i osiguranje prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom prema odredbama ZUSKOK-a, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 12., br. 2 (2005.), str. 707.

¹³⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine br. 33/05

¹³⁸ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17, u daljnjem tekstu - ZUSKOK

Istodobno, vodeći računa o temeljnim ustavnim pravima, zahvat u zakonom zaštićeno područje tajni (u koje spada i bankovna tajna), ZKP uvjetuje odlukom suda¹³⁹.

Pored samog davanja podataka (odnosno predmeta), ZKP predviđa i proširene mogućnosti prikupljanja podataka, za koje je prethodno potrebno pribaviti odluku suda. Sud tako može, na obrazloženi zahtjev državnog odvjetnika:

1. ako postoji vjerojatnost da određena osoba na računu u banci raspolaže s prihodima stečenim kaznenim djelom, koji se sukladno zakonskim odredbama moraju oduzeti ili su bitni za provođenje istrage tog kaznenog djela:
 - a. naložiti banci dostavu podataka o računima i prihodima (članak 265. stavak 2. ZKP-a), i/ili
 - b. naložiti banci ili drugoj pravnoj osobi da
 - o prati promet i transakcije na određenom bankovnom računu, te
 - o da o tome u sudskom rješenju određenom razdoblju (najdulje godina dana) redovito obavještava državnog odvjetnika (članak 265. stavak 5. ZKP-a), i/ili
2. ako postoji sumnja da se određenom financijskom transakcijom čini kazneno djelo, ili prikriva bilo kazneno djelo, bilo dobit koja je njime ostvarena, rješenjem naložiti pravnoj ili fizičkoj osobi privremeno obustavljanje izvršenja takve transakcije (članak 266. ZKP-a).

3.3.4. Vještačenje poslovnih knjiga, isprava i podataka

Kada je za utvrđivanje ili vrednovanje neke (za kazneni postupak) važne činjenice neophodno pribaviti nalaz i mišljenje vještaka, odnosno osobe koja posjeduje određena stručna znanja ili vještine, tijelo koje vodi postupak će, sukladno čl. 308. ZKP-a, naložiti provođenje dokazne radnje vještačenja. Sukladno članku 309. ZKP-a vještačenje određuje pisanim nalogom tijelo koje vodi postupak, odnosno državni odvjetnik ili sud.

Sukladno članku 328. ZKP-a tijelo koje određuje vještačenje u pisanom nalogu dužno je odrediti koje su to relevantne činjenice i okolnosti koje vještak treba utvrditi, te u kojem smjeru i opsegu vještak treba obaviti svoje vještačenje.

¹³⁹ Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku s priložima, Templar-book, Šmrika, Rijeka, 2015., str. 347.

Samo vještačenje se sastoji od dva dijela, prvog dijela (nalaza vještaka) u kojem vještak navodi činjenice ili dokaze koje je opazio primjenjujući pravila svoje struke, i drugog dijela (mišljenja vještaka) u kojem vještak iznosi, primjenjujući pravila svoje struke, svoje mišljenje o činjenicama ili dokazima koje je naveo u svojem nalazu.

Kada govorimo o istraživanju kaznenog djela pranja novca, a uzimajući u obzir prethodno obrazložen tipični proces pranja novca koji podrazumijeva financijske transakcije između više poslovnih subjekata, nadležno tijelo će, u pravilu, radi praćenja tijeka novca, nalogati vještačenje poslovnih knjiga, isprava i podataka (odnosno knjigovodstveno-financijsko vještačenje).

S obzirom da tijelo koje određuje vještačenje (u prethodnom postupku je to nadležni državni odvjetnik) vještacima određuje zadaću i opseg vještačenja, jasno je da ovlaštene osobe tijela koje određuje vještačenje moraju raspolagati (barem) temeljnim znanjima o materiji, kako bi mogli decidirano i jasno odrediti cilj vještačenja, odnosno vještacima naložiti zadatke. Upravo iz ovog razloga uputno je da se državni odvjetnik, prije nalaganja knjigovodstveno-financijskog vještačenja, napose u složenim predmetima gospodarskog kriminaliteta, savjetuje sa stručnom osobom¹⁴⁰.

Kao uočeni nedostaci kod provođenja ove vrste vještačenja najčešće se navode upravo nedovoljno jasni nalozi za vještačenje.¹⁴¹

3.4. Međunarodna suradnja

Pranje novca je nedvojbeno jedan od najizraženijih vidova transnacionalnog kriminaliteta, i to u pravilu organiziranog, a što kao posljedicu ima i znatan broj međunarodnih instrumenata koji reguliraju ovu materiju, s ciljem suzbijanja ove pojave u međunarodnim razmjerima. Ovo potvrđuju i aktualni propisi Ujedinjenih naroda koji, između 18 kategorija transnacionalnih kaznenih djela, izdvajaju i pranje novca¹⁴².

¹⁴⁰ Novosel, Dragan (ur.), Priručnik za rad državnih odvjetnika, drugo izdanje, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Zagreb, 2012., str. 376.

¹⁴¹ Ivanović, Ankica, Forenzičko-računovodstveno vještačenje poslovnih knjiga, Ekonomski izazovi, vol. 4, br. 8 (2015.), str. 90., dostupno na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-8821/2015/2217-88211508084I.pdf> (18.01.2018.), Primorac, Damir, Filipović Ivica, Peronja, Ivan, Kazneno djelo zlouporabe ovlasti/povjerenja u gospodarskom poslovanju (u športu) te uloga sudskih vještaka knjigovodstveno-financijske struke u tim kaznenim postupcima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, vol. 49, br. 4 (2012.), str. 780.

¹⁴² Pavišić, Berislav, Bubalo, Tadija, Međunarodno kazneno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013., str. 110.

Cijeneći ovakav karakter kaznenog djela pranja novca, razvidno je da borba protiv pranja novca nije moguća samo na nacionalnoj razini, bez učinkovite međunarodne suradnje. Prvenstveno se, kada se govori o međunarodnoj suradnji, misli na međunarodnu kaznenopravnu pomoć. Pored navedenog, cijeneći da su policijski službenici uključeni u kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca, potrebno je razmotriti i međunarodnu policijsku suradnju, napose putem Interpol-a i Europol-a. Konačno, kao što je ranije istaknuto, iako Ured za sprječavanje pranja novca nema ovlasti u kriminalističkom istraživanju, potrebno je osvrnuti se i na njegovu međunarodnu suradnju, koju zasebno propisuje ZSPNFT, na koji način se, također, može doći do informacija značajnih u kriminalističkom istraživanju.

3.4.1. Međunarodna kaznenopravna pomoć

Međunarodna kaznenopravna pomoć predstavlja skup radnji i mjera koje poduzimaju tijela kaznenog postupka jedne države na zahtjev druge države radi omogućavanja kaznenog progona, suđenja ili izvršenja kazne u nekom kaznenom predmetu¹⁴³.

Međunarodna kaznenopravna pomoć obuhvaća ustup, odnosno preuzimanje kaznenog progona i preuzimanje izvršenja strane kaznene presude, koji se uvriježeno nazivaju primarnim oblicima pravne pomoći. Pored navedenog, međunarodna kaznenopravna pomoć obuhvaća i uručenje pismena i poduzimanje dokaznih radnji (odnosno tzv. mala kaznenopravna pomoć) i izručenje (odnosno ekstradiciju), koji se, pak, nazivaju i sekundarnim oblicima pravne pomoći.

Relevantan pravni izvor u Republici Hrvatskoj je Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima¹⁴⁴, ali i Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije¹⁴⁵, koji uređuje određena pitanja pravosudne suradnje Republike Hrvatske s državama članicama Europske unije u kaznenim stvarima.

S obzirom na supsidijarnost Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, koja je propisana u članku 1. tog zakona, međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima pranja novca ostvaruje se prvenstveno temeljem međunarodnih ugovora. Od međunarodnih ugovora kojima se uređuje međunarodna suradnja pri istraživanju kaznenog djela pranja novca najznačajnija je Varšavska konvencija.

¹⁴³ Krapac, Davor, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Narodne novine, Zagreb, svibanj 2006., str. 3.

¹⁴⁴ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, Narodne novine, br. 178/2004

¹⁴⁵ Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije, Narodne novine, br. 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17

Varšavska konvencija u članku 15. stavku 1. potiče i obvezuje stranke na međusobnu suradnju u najvećoj mogućoj mjeri.

Sama međunarodna suradnja je Varšavskom konvencijom uređena kroz tri različita elementa, i to kao pomoć u istrazi, privremene mjere (zamrzavanje ili privremeno oduzimanje imovine) i oduzimanje imovine.

Cijeneći važnost praćenja traga novca u istragama pranja novca, Varšavska konvencija posebno, kao vidove pomoći u istrazi, u člancima 17-19., propisuje zamolnice za podacima o bankovnim računima, zamolnice za podacima o bankovnim transakcijama i zamolnice za nadzor bankovnih transakcija. Ove odredbe su posebno osnažene člankom 28. stavkom 7. Varšavske konvencije, kojom je isključena mogućnost pozivanja države stranke na bankarsku tajnu kao razlog odbijanja suradnje.

Pored navedenog, a sa ciljem stvaranja efikasnog sustava privremenih mjera i oduzimanja imovine, Varšavska konvencija detaljnije propisuje i postupanje stranaka u pružanju međunarodne pravne pomoći pri istraživanju kaznenog djela pranja novca s međunarodnim elementom, pa se tako propisuje obveza određivanja središnjeg tijela, način međusobne komunikacije stranaka itd. Središnje tijelo nadležno za slanje i odgovaranje na zamolnice u Republici Hrvatskoj je Ministarstvo unutarnjih poslova i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske.

3.4.2. Međunarodna suradnja preko Interpola, Europol-a i Eurojusta

U fazi policijskih izvida kaznenog djela pranja novca s međunarodnim elementom, zamolnica za suradnju može se uputiti putem Međunarodne organizacije kriminalističke policije (Interpol).

Kada se govori o međunarodnoj policijskoj suradnji, pored Interpol-a, potrebno je istaknuti i nadležnost Europol-a, agencije Europske unije za provedbu zakona, kojemu je zadaća (između ostalog i) borba protiv pranja novca, kao jednog od oblika teškog međunarodnog kriminaliteta. Potrebno je posebno istaknuti i mogućnost Ministarstva unutarnjih poslova – Odjela za međunarodnu policijsku suradnju da, pri istraživanju kaznenog djela pranja novca, do

relevantnih informacija dođe putem SUSTRANS-a, Europol-ove baze podataka o sumnjivim financijskim transakcijama¹⁴⁶.

Konačno, potrebno je spomenuti i Eurojust - Ured Europske unije za pravosudnu suradnju, posebno tijelo Europske unije, zadatak kojeg je da, u situaciji kada kazneni progon/istragu organiziranog kriminaliteta provodi više država članica, osigurava koordinaciju i suradnju nacionalnih pravosudnih tijela.

3.4.3. Međunarodna suradnja Ureda za sprječavanje pranja novca

Na temelju članka 67. ZSPNFT Ured za sprječavanje pranja novca može, na osnovi reciprociteta (osim kada se radi o državama članicama Europske unije gdje je zahtjev reciprociteta isključen), razmjenjivati podatke s financijsko- obavještajnim jedinicama drugih država. Određene, pa i za kriminalističko istraživanje, korisne informacije mogu se dobiti preko Ureda za sprječavanje pranja novca, i to posebno stoga što je Ured član Egmont grupe¹⁴⁷.

Naime, Ured može, kao član Egmont grupe, izravno razmjenjivati podatke s drugim financijsko-obavještajnim jedinicama putem računalnog sustava „Egmont Secure Web“¹⁴⁸, čime se osigurava izravna, brza i zaštićena komunikacija financijsko-obavještajnih jedinica iz 155 država članica Egmont grupe.

3.5. Financijska istraga

Kao što je ranije istaknuto bitno obilježje kaznenog djela pranja novca predstavlja imovinska korist ostvarena drugim, predikatnim, kaznenim djelom. Cilj je bilo koje zakonodavne regulacije pranja novca takvu imovinsku korist oduzeti od počinitelja kaznenog djela pranja novca (i drugih osoba). Radi postizanja tog „konačnog“ cilja provodi se financijska istraga.

Dakle, financijska istraga se vodi paralelno s „klasičnom“ kaznenom istragom, a ove dvije istrage se razlikuju u ciljevima zbog kojih se poduzimaju. Naime, dok se „klasična“ kaznena istraga poduzima radi kaznenog progona počinitelja kaznenog djela, financijska istraga se poduzima s ciljem otkrivanja imovinske koristi stečene određenim kaznenim djelom, utvrđivanja imovine osumnjičenika ili trećih osoba od kojih je moguće oduzimanje imovinske koristi i

¹⁴⁶ Palijaš, Dubravko, Međunarodna suradnja i pravna pomoć u predmetima pranja novca, uloga i zadaci državnog odvjetnika, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol.14., br. 2 (2007.), str. 818.

¹⁴⁷ Ibid., str. 817.

¹⁴⁸ Cindori, S., op.cit., str. 387.

osiguravanja imovinske koristi primjenom privremenih mjera, te konačnog oduzimanja imovinske koristi.¹⁴⁹

Tijek same financijske istrage i postupak oduzimanja imovinske koristi može se podijeliti u tri cjeline, koje će se ukratko objasniti u sljedeća tri poglavlja.

3.5.1. Financijska istraga u užem smislu

Financijska istraga u užem smislu predstavlja provođenje izvida kojima se utvrđuje imovinska korist stečena kaznenim djelom (odnosno protupravnom radnjom) i prikupljaju podaci o vlasništvu.

Osnovna pretpostavka za učinkovitu financijsku istragu je njezina pravovremenost. Sukladno članku 206.i ZKP-a državni odvjetnik s imovinskim izvidima treba započeti odmah, dakle čim utvrdi da „(1) postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti, i (2) da je tim kaznenim djelom pribavljena imovinska korist“. Razlog zbog kojeg se zahtjeva pravovremenost, pa i žurnost, postupanja državnog odvjetnika je sprječavanje mogućeg skrivanja ostvarene protupravne imovinske koristi.¹⁵⁰ S obzirom da pranje novca, kao konstitutivni element, nužno obuhvaća imovinsku korist, jasno je da će uz „klasično“ kriminalističko istraživanje ovog kaznenog djela uvijek biti potrebno provesti i financijsku istragu.

Da bi se utvrdilo da li je i koja konkretno imovina/imovinska korist stečena nekim kaznenim djelom, financijskom istragom se u ovom stadiju zapravo prikupljaju podaci o svoj imovini počinitelja/sudionika/trećih osoba od kojih se može oduzeti imovinska korist, a potom se razlučuje što je stečeno na zakonit način, odnosno za koju imovinu postoje osnove sumnje da je rezultat nekog kaznenog djela.¹⁵¹

Početak svake financijske istrage jest utvrđivanje imovine počinitelja/sudionika kaznenog djela ili trećih osoba, pa se tijekom financijske istrage poduzimaju različite radnje koje obuhvaćaju provjere kroz evidencije porezne uprave, katastar, zemljišne knjige, registar pravnih

¹⁴⁹ Novosel, Dragan, Financijske istrage i progon počinitelja gospodarskog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 14., broj 2 (2007.), str. 746.-747.

¹⁵⁰ Id., Priručnik..., cit., str. 244.

¹⁵¹ Šuškić, Ismet, Integrirana finansijska istraga, usmjerena ka oduzimanju nezakonito stečene imovinske koristi, Pravo i pravda: časopis za pravnu teoriju i praksu, vol. 10., br. 1 (2011.), str. 359., dostupno na: http://tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Integrirana_finansijska_istraga_usmjerena_ka_oduizimanju_nezakonito_stecen_e_imovinske_koristi_Suskic_Pravo_i_pravda_1_2011.pdf (18.01.2018.)

osoba, Središnje depozitarne agencije, banke, Financijske agencije, evidencije vlasništva vozila Ministarstva unutarnjih poslova i dr.

U ovom stadiju financijske istrage vrlo često dolazi do suradnje i razmjene podataka i sa Uredom za sprječavanje pranja novca. Imajući u vidu nadležnost Ureda za sprječavanje pranja novca u sprječavanju pranja novca te obveze policije i državnog odvjetništva u provođenju financijske istrage, može se zaključiti da postoje određeni zajednički elementi. Ipak, provođenje financijske istrage razlikuje se od djelovanja Ureda za sprječavanje pranja novca. Cilj djelovanja Ureda jest praćenje i analiza sumnjivih financijskih transakcija. Kada u provođenju svojih redovnih aktivnosti Ured utvrdi da sumnjiva transakcija ukazuje na kazneno djelo pranja novca o tome obavještava tijela nadležna za kazneni progon. Nasuprot tome, financijska istraga obuhvaća provođenje sveobuhvatnih imovinskih izvida s konačnim ciljem oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom¹⁵².

3.5.2. Privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom i oduzimanje imovinske koristi

Kada se provedenim izvidima prikupe potrebne činjenice i podaci o visini ostvarene imovinske koristi, odnosno kada se utvrdi gdje se imovina nalazi, dužnost je državnog odvjetnika, sukladno članku 206.i stavku 5. ZKP-a, „bez odgode predložiti određivanje privremene mjere osiguranja kako se ta imovina ne bi sakrila ili uništila, a u optužnici ili najkasnije na pripremnom ročištu i da se ta imovina oduzme“.

Sukladno članku 557.a ZKP-a privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom, prije i nakon pokretanja kaznenog postupka određuje sud (sudac istrage, optužno vijeće ili sud pred kojim se vodi rasprava), na prijedlog ovlaštenog tužitelja (odnosno državnog odvjetnika). Radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom može se odrediti bilo koja privremena mjera kojom se postiže ta svrha, pri čemu su u članku 557.a stavak 1. ZKP-a već egzemplifikativno navedene određene privremene mjere. Opasnost da tražbina Republike Hrvatske glede oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom neće moći biti ostvarena ili da će njezino ostvarenje biti otežano ako privremena mjera ne bude određena se, sukladno članku 557.b ZKP-a, pretpostavlja.

¹⁵² Novosel, D., Financijske istrage ..., cit., str. 751.

Određene posebnosti ima određivanje privremenih mjera prije započinjanja kaznenog postupka ili podnošenja prijedloga za oduzimanje imovinske koristi iz članka 560.a ZKP-a, koje se odnose na posebno propisanu duljinu trajanja takvih mjera, kao i obvezu suda da svaka tri mjeseca ispituje postojanje zakonskih uvjeta za daljnju primjenu privremene mjere.

Oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom je, u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, određeno kao posebna kaznenopravna mjera, izdvojena iz sustava kaznenopravnih sankcija, a posebno značenje ima u suzbijanju organiziranog kriminala koji se razvija upravo od imovinske koristi stečene kaznenim djelom.¹⁵³

Jednako kao i kod privremenih mjera, za donošenje odluke o oduzimanju imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom potreban je, sukladno članku 557. stavku 1. ZKP-a, prijedlog ovlaštenog tužitelja, dakle državnog odvjetnika. Međutim, sud mora i bez prijedloga ovlaštenog tužitelja od optuženika „oduzeti onu imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom koja je sadržana u opisu kaznenog djela iz optužbe“ (članak 557. stavak 2. ZKP-a). Svako tijelo pred kojim se vodi postupak dužno je u tijeku postupka „prikupljati dokaze i istraživati okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi“.

Oduzimanje imovinske koristi sud izriče, kada se za to ostvare zakonske pretpostavke, u osuđujućoj presudi, ali moguće je, na prijedlog državnog odvjetnika, provesti postupak oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom ako je osoba protiv koje je pokrenut kazneni postupak trajno raspravno nesposobna ili je nedostupna tijelima kaznenog postupka, kada je vjerojatno da ta imovinska korist iznosi najmanje 60.000,00 kuna (sukladno članku 560.a ZKP-a).

3.5.3. Ovrha radi oduzimanja imovinske koristi nakon pravomoćnosti odluke o oduzimanju imovinske koristi

ZKP ne sadrži posebne odredbe o ovrsi radi oduzimanja pravomoćno oduzete imovinske koristi, pa će se u tim postupcima primjenjivati drugi posebni propisi (u prvom redu Ovršni zakon¹⁵⁴).

¹⁵³ Ivičević Karas, Elizabeta, Komentar Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, Zagreb, Narodne novine, 2011., str. 6-7.

¹⁵⁴ Ovršni zakon, Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16 i 73/17

3.6. Ovlašteni tužitelj

Ovlašteni tužitelj za kazneno djelo iz članka 265. Kaznenog zakona/2011 jest državni odvjetnik. S obzirom na težinu predviđene kazne zatvora, stvarno je nadležan općinski sud, što proizlazi iz odredbe članka 19.a st. 1. t. 1. ZKP-a, odnosno općinski državni odvjetnik.

Izuzetak od ovog pravila predviđen je za kaznena djela iz nadležnosti USKOK-a (članak 21. stavak 1. točka 3. i 8. i stavka 2. točka 4. ZUSKOK-a), u kojem slučaju će za progon počinitelja kaznenog djela pranja novca biti nadležan USKOK, a za suđenje nadležan županijski sud.

3.7. Rezultati kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca

U globalnim okvirima fenomen pranja novca ima veliku pojavnost, a o stvarnim brojkama se zapravo može samo nagađati, uzimajući u obzir tzv. tamnu brojku koja ovaj fenomen prati.

Glavna nezakonita tržišta Europske unije (koja se odnose na zlouporabu droge, krijumčarenje oružja, nezakonitu proizvodnju i krijumčarenje duhanskih proizvoda, krivotvorenje, tzv. *Missing Trader Intra-Community* prijevaru (prijevara na PDV-u) i krađe tereta), procjenjuje se, ostvaruju na godišnjoj razini (podaci za 2010.) oko 110 milijardi Eura¹⁵⁵. Nasuprot tome, iznos oduzete imovinske koristi, gledajući podatke o privremeno zamrznutim sredstvima (2,4 milijarde Eura) ili konačno oduzetim sredstvima (1,2 milijarde Eura), predstavlja zanemarivi dio ukupne imovinske koristi koju, procjenjuje se, kaznena djela generiraju na području Europske unije.¹⁵⁶

Gledajući pranje novca u nacionalnim okvirima prema podacima Državnog zavoda za statistiku¹⁵⁷ koji su prikazani u tablicama broj 3. i 4., zaključuje se da kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca u Republici Hrvatskoj ima skromne rezultate.

¹⁵⁵ Savona, Ernesto U. (ed.), Riccardi, Michele (ed.) ... [et al.], From illegal markets to legitimate businesses: the portfolio of organised crime in Europe: Final Report of Project OCP – Organised Crime Portfolio (HOME/2011/ISEC/AG/FINEC/4000002220), Trento: Transcrime - Università degli Studi di Trento, 2015., str. 8., dostupno na: <https://www.int-comp.org/media/1997/ocp-full-report.pdf> (18.01.2018.)

¹⁵⁶ Europol, Does crime still pay? Criminal asset recovery in the EU, Survey of statistical information 2010. – 2014., 2016., str. 4., dostupno na: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/does-crime-still-pay> (18.01.2018.)

¹⁵⁷ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2016., Zagreb, 2017., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2015., Zagreb, 2016., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2014., Zagreb, 2015., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2013., Zagreb, 2014., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2012., Zagreb, 2013., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2011.,

Tablica broj 3. Punoljetne osobe prijavljene za kazneno djelo pranja novca prema vrsti odluke u Republici Hrvatskoj

Godina	Ukupno prijavljeni	Nepoznati počinitelj	Poznati počinitelji prema vrsti odluke						
			Svega prijavljenih počinitelja	Odbače na prijavu	Prekinuta istraga	Obustavljena istraga	Optužnice		
							Neposredna optužnica	Poslije provedene istrage	Ukupno
2009.	11	0	11	6	0	0	1	4	5
2010.	9	0	9	2	0	0	1	6	7
2011.	12	0	12	7	0	0	1	4	5
2012.	16	0	16	13	0	0	0	3	3
2013.	2	0	2	1	0	0	1	0	1
2014.	10	0	10	3	0	0	4	3	7
2015.	13	1	12	3	0	0	3	6	9
2016.	38	2	36	19	0	0	11	6	17
UKUPNO	111	3	108	54	0	0	22	32	54

Tablica broj 4. Optužene punoljetne osobe za kazneno djelo pranja novca prema vrsti odluke u Republici Hrvatskoj

Godina	Ukupno	Vrsta odluke				
		Proglašene krivim	odbačaj	obustava kaznenog postupka	oslobađajuća presuda	odbijajuća presude
2009.	4	0	0	3	0	1
2010.	0	0	0	0	0	0
2011.	6	0	0	0	5	1
2012.	1	1	0	0	0	0
2013.	2	0	0	2	0	0
2014.	2	0	0	0	2	0
2015.	11	8	0	0	3	0
2016.	8	8	0	0	0	0
UKUPNO	34	17	0	5	10	2

Prije započinjanja analize podataka navedenih u tablicama broj 3. i 4., potrebno je istaknuti da, pored Državnog zavoda za statistiku, i Ured za sprječavanje pranja novca i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske vode određene statističke podatke vezane za kazneno djelo

Zagreb, 2012., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2010., Zagreb, 2011., Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2009., Zagreb, 2010., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)

pranja novca (dostupne kroz godišnja izvješća tih državnih tijela). Statistički podaci koji se navode u godišnjim izvješćima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Ureda za sprječavanje pranja novca nisu istovjetni onima navedenim u Statističkim izvješćima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, što je, vrlo izvjesno, rezultat različitih metodoloških pristupa. Ono što je bitno za istaknuti je da, iako se ovaj rad bazira na podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske zbog njihove sveobuhvatnosti, razlike u statističkim podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Ureda za sprječavanje pranja novca ne odstupaju u tolikoj mjeri od podataka Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, da bi dovele do drugačijih zaključaka autora.

Sagledavajući podatke prezentirane u tablicama broj 3. i 4. za uočiti je da je za kazneno djelo pranja novca, u svim njegovim oblicima, u razdoblju od 2009. do 2016. mali broj prijavljenih počinitelja tog kaznenog djela, a onda i posljedično mali broj donesenih odluka povodom prijave, odnosno povodom optužnih akata državnih odvjetnika. Ono što nije moguće utvrditi, kako iz podataka Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, tako i iz podataka Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Ureda za sprječavanje pranja novca, jesu podaci o iznosu oduzete imovinske koristi u pravomoćno okončanim sudskim postupcima vođenim zbog kaznenog djela pranja novca.

Određeni (iako vremenski ograničeni) podaci o iznosu oduzete imovinske koristi za kazneno djelo pranja novca, koji se odnose na Republiku Hrvatsku (prikazani u tablici 5.), mogu se pronaći u posljednjem izvješću Moneyval-a, i to za razdoblje od 2007. do 2012.

Tablica 5. Mjere osiguranja i oduzeta imovinska korist za kazneno djelo pranja novca u Republici Hrvatskoj¹⁵⁸

Godina	Privremeno oduzeta sredstva (iznos u Eurima)	Oduzeta imovinska korist (iznos u Eurima)
2007.	3.000.000	25.000
2008.	/	325.000
2009.	4.050.000	1.100.000
2010.	65.000	165.000
2011.	18.740.000	4.000.000
2012.	500.000	1.590.000

¹⁵⁸ Moneyval, Report on Fourth ..., cit., str. 79.

Neovisno o podacima navedenim u tablicama broj 3. i 4., koji bi mogli (pogrešno) upućivati i na zaključak da Republika Hrvatska nema, kao druge države, problema s kaznenim djelom pranja novca, izvjesno je da ni Republika Hrvatska ne zaostaje u globalizacijskim trendovima stalnog povećanja pojavnosti pranja novca. I Moneyval je u svojem 4. („*follow up*“) izvješću¹⁵⁹ ukazao na zabrinjavajuće nizak broj osuđujućih presuda za kazneno djelo pranja novca u Republici Hrvatskoj, napose kada se taj podatak dovede u korelaciju s prihodima koji nastaju činjenjem kaznenih djela u Republici Hrvatskoj.

Prvotno, potrebno se osvrnuti na broj prijavljenih (poznatih) počinitelja kaznenog djela pranja novca u Republici Hrvatskoj, koji je kroz osmogodišnje razdoblje iznosio 108. Kada se ova brojka dovede u vezu s ranije spomenutim karakteristikama ovog kaznenog djela, a posebno s njegovom prikrivenošću, to dovodi do zaključka da je potrebno poduzeti daljnje mjere s ciljem efikasnijeg otkrivanja ovog kaznenog djela. Prikrivenost kaznenog djela pranja novca zahtijeva što je moguće viši stupanj koordinacije različitih državnih tijela koja sudjeluju u nadzoru financijskog i nefinancijskog sektora u Republici Hrvatskoj u primjeni preventivnog pristupa pranja novca, i tijela kaznenog progona, koja provode represivni pristup pranja novca. Pored navedenog, potrebno je utjecati i na svijest svih pojedinaca koji nisu izravno oštećeni ovim kaznenim djelom o štetnosti pojave pranja novca za društvo u cjelini, i njihovu obvezu da o svim saznanjima (pa bila ona i na razini sumnje) prijavljuju nadležnim tijelima.

Kada se sagledavaju prijavljeni (otkriveni) počinitelji kaznenog djela pranja novca, i poteškoće u njihovom procesuiranju, dosadašnja iskustva iz prakse navode da je kazneno djelo pranja novca, posebno u slučajevima s međunarodnim elementom, teško dokazati. U prilog ovakvim tvrdnjama ističe se i podatak da se većina osuđujućih presuda za kazneno djelo pranja novca u Republici Hrvatskoj odnosi na slučajeve bez međunarodnog elementa¹⁶⁰.

Nije sporno, kao što je ranije već isticano, da je istraživanje kaznenog djela pranja novca kompleksno i (između ostalog) zbog toga što ova kaznena djela gotovo uvijek sadrže određeni međunarodni element. Međutim, ova karakteristika kaznenog djela pranja novca je univerzalna i jednako je aktualna, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u bilo kojoj drugoj državi, i stoga, ne može, sama za sebe, opravdati loše rezultate kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca u Republici Hrvatskoj. Pored navedenog, Republika Hrvatska je preuzela i u svojem

¹⁵⁹ Ibid., str. 264.

¹⁶⁰ Vlada Republike Hrvatske, Nacionalna procjena ..., cit., str. 48.

zakonodavnom sustavu implementirala sve bitne međunarodne ugovore kojima se regulira pranje novca, a ujedno je i članica svih važnijih međunarodnih organizacija kojima je zadaća borba protiv pranja novca, pa nadležnim tijelima Republike Hrvatske stoje na raspolaganju identična sredstva međunarodne pomoći, kao i većini drugih država.

IX. ZAKLJUČAK

Kazneno djelo pranja novca je svoj puni razvoj, kako u zakonodavnom smislu, tako i u opsegu svoje pojavnosti, doživjelo u 90-im godinama prošlog stoljeća. Usprkos vremenskom odmaku, značajnoj regulativi, kako na međunarodnoj, tako i na nacionalnoj razini, kao i raznim istraživanjima o načinima i tehnikama koje koriste „perači“ novca, kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca je danas, zahvaljujući inovativnosti počinitelja tog kaznenog djela, jednako aktualna tema. Naime, počinitelji kaznenog djela pranja novca prate razvoj tehnologija, dorađujući metode i tehnike pranja novca. To nužno zahtijeva od svake države da kontinuirano prilagođava svoja zakonodavna rješenja za što učinkovitiju borbu protiv pranja novca, od svih država da međusobno surađuju u suzbijanja pranja novca, ali i od svih pojedinaca koji u praksi provode usvojena pravna rješenja stalnu edukaciju i usavršavanje.

Pored navedenog, s obzirom na to da je bitno obilježje kaznenog djela pranja novca imovinska korist, posebnu pažnju treba usmjeriti na pravovremeno utvrđivanje imovinske koristi i imovine počinitelja (i drugih sudionika) kaznenog djela koja je stečena takvom imovinskom koristi, te poduzimanje daljnjih radnji s ciljem njezina konačnog oduzimanja. U tome se ogleda i kompleksnost kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca, koje nužno uključuje i financijsku istragu. Konačno, kazneno djelo pranja novca ima izraziti transnacionalni karakter, pa često ovisi o aktivnoj i pravovremenoj međunarodnoj suradnji između više država.

Cijeneći sve okolnosti koje nužno „otežavaju“ kriminalističko istraživanje kaznenog djela pranja novca, napose, kada je proces pranja novca uspješno dovršen kroz sve tri faze pranja novca, države posebnu pažnju posvećuju preventivnom pristupu u borbi protiv pranja novca. Naime, daleko je jednostavnije i učinkovitije uspostaviti nadzorni sustav koji će prepoznati pokušaj infiltriranja „sumnjivog“ novca u financijski sektor u fazi polaganja, i koji će pravovremeno (dakle odmah) o tome izvijestiti tijela kaznenog progona, koja će poduzeti daljnje mjere kako bi se takav novac, ako se utvrdi da postoji osnova sumnje da predstavlja imovinsku korist, privremeno oduzeo do okončanja kaznenog postupka. Dakle, može se zaključiti da u ovom trenutku, cijeneći kompleksnost kriminalističkog istraživanja kaznenog djela pranja novca, nema učinkovite borbe protiv pranja novca bez potpune i pravovremene suradnje tijela prevencije i tijela kaznenog progona. Sa tim u vezi potrebno je analizirati i rezultate kriminalističkog

istraživanja kaznenog djela pranja novca u Republici Hrvatskoj, i u tom dijelu poduzeti daljnje mjere radi povećanja učinkovitosti, kako tijela prevencije, tako i (posljedično) tijela kaznenog progona.

X. POPIS KRATICA

čl. – članak

eng. - engleski

EU – Europska unija

EUROJUST - The European Union's Judicial Cooperation Unit/ Ured Europske unije za pravosudnu suradnju

EUROPOL - European Union Agency for Law Enforcement Cooperation

FATF - Financial Action Task Force

id. - idem

i dr. – i drugo

i sl. – i slično

ibid. – ibidem

INTERPOL – International Criminal Police Organization

lat. - latinski

loc.cit. – locus citatum

NN - Narodne novine

OJ EU/SL – Official Journal European Union/Službeni list Europske unije

op. cit. - opus citatum

st. - stavak

SAD – Sjedinjene Američke Države

SFRJ – Savezna Federativna Republika Jugoslavija

UNODOC - Ured za drogu i kriminal Ujedinjenih naroda

Ured - Ured za sprječavanje pranja novca

USKOK – Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

ZKP - Zakon o kaznenom postupku

ZSPNFT – Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 87/08 i 25/12

ZSPNFT/2017 - Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 107/2017

XI. POPIS LITERATURE

1. Knjige i članci

1. Alldridge, Peter, What went wrong with money laundering law?, Palgrave Pivot, Ujedinjeno Kraljevstvo, London, 2016.
2. Bačić, Franjo, Pavlović, Šime, Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004.
3. Bjelajac, Željko, Contemporary tendencies in money laundering methods: review of the methods and measures for its suppression. RIEAS research paper, No. 151 (2011), dostupno na: <http://rieas.gr/images/rieas151.pdf> (18.01.2018.)
4. Bolta, Damir, Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u sustavu sprječavanja pranja novca, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol.14, br. 2 (2007), str. 801-806.
5. Bosanac, Nedeljko, Organizirani kriminalitet s posebnim osvrtom na pojmovno određivanje, pojavnost i normativno reguliranje pranja novca, Hrvatska pravna revija, vol. 1., br. 2 (2001), str. 81-98.
6. Bošković, Milo, Pranje novca kao kriminološki i krivično pravni problem, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, vol. 41, br. 3 (2007), str. 171-195., dostupno na: <http://www.pf.uns.ac.rs/images/zbornici/Zbornik-3-2007.pdf> (18.01.2018.)
7. Brcanski, Branislav, Osnovne karakteristike i posledice pranja novca na globalnom tržištu, Montenegrin Journal of Economics, vol. VII, br. 1 (2011.), str. 109-116., dostupno na: http://www.repec.mnje.com/mje/2011/v07-n01/mje_2011_v07-n01-a17.pdf (18.01.2018.)
8. Cindori, Sonja, Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, 2009.
9. Cox, Dennis, Handbook of Anti Money Laundering, Wiley, Ujedinjeno Kraljevstvo, Chichester, 2014.
10. Čule, Josip, Traganje i osiguranje prisilnog oduzimanja sredstava, prihoda ili imovine ostvarene kaznenim djelom prema odredbama ZUSKOK-a, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 12., br. 2 (2005.), str. 703-737.
11. Derenčinović, Davor, Stjecaj pranja novca i predikatnog kaznenog djela, Hrvatska pravna revija, vol. 2., br. 5 (2002), str. 125-128.

12. Dinić Jelena, Pranje novca kao ekonomska dimenzija terorizma, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci vol. 37, br. 2. (2016.), str. 967-980.
13. Garačić, Ana, Kazneni zakon u sudskoj praksi: Opći dio, Rijeka, Libertin naklada, 2016.
14. Garačić, Ana, Kazneni zakon u sudskoj praksi: Posebni dio, Rijeka, Libertin naklada, 2016.
15. Gilmore, William C., Dirty money: The evolution of international measures to counter money laundering and the financing of terrorism, 3. izdanje, Francuska, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2004.
16. Giunio, Miljenko, Prevencija i sankcija pranja novca, Pravo u gospodarstvu, vol. 37., br. 3 (1998.), str. 367-379.
17. Gordon, Richard, Losing the war against dirty money, Rethinking Global Standards on preventing money laundering and terrorism financing, Duke Journal of Comparative&International Law, vol. 21., br. 3. (2011.), str. 503-565., dostupno na: <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=djcil> (18.01.2018.)
18. Hérial Jean-Louis, Ramael Patrick, Blanchiment d'argent et crime organisé: la dimension juridique, Presses Universitaires de France, Francuska, Pariz, 1996.
19. Heršak, Goran B., Pranje novca i policija, Policija i sigurnost, vol. 2, br. 3-4 (1993), str. 221-228.
20. Ivanović, Ankica, Forenzičko-računovodstveno veštačenje poslovnih knjiga, Ekonomski izazovi, vol. 4, br. 8 (2015.), str. 84-97., dostupno na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-8821/2015/2217-882115080841.pdf> (18.01.2018.)
21. Ivičević Karas, Elizabeta, Komentar Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, Zagreb, Narodne novine, 2011.,
22. Kaselj, Željko, Masnjak, Boris, Kada nastaje krivično djelo pranja novca, Računovodstvo, revizija i financije, vol. 7, br. 10 (1997.), str. 58-60.
23. Katušić-Jergović, Sanja, Pranje novca (Pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14., broj 2 (2007.), str. 619-642.
24. Kramarić, Ivica, O pravnim aspektima pranja novca, Odvjetnik, vol. 69, br. 3-4 (1996), str. 109-120.
25. Krapac, Davor, Međunarodna kaznenopravna pomoć, Narodne novine, Zagreb, svibanj 2006.,

26. Madinger, John, Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators, 3. izdanje, Sjedinjene Američke Države, Florida, Boca Raton, CRC Press, 2012.
27. Mihaljević, Domagoj, Položaj i uloga *offshore* financijskih centara u financijskoj globalizaciji, *Ekonomika misao i praksa*, vol. 21, br.2 (2012.), str. 795-817.
28. Novosel, Dragan, Financijske istrage i progon počinitelja gospodarskog kriminaliteta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol. 14., broj 2 (2007.), str.739-783.
29. Novosel, Dragan (ur.), *Priručnik za rad državnih odvjetnika*, drugo izdanje, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Zagreb, 2012.
30. Novoselec, Petar, Roksandić Vidlička, Sunčica, *Gospodarska kaznena djela u novom Kaznenom zakonu*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol.17, broj 2 (2010.), str.699-728.
31. Novoselec, Petar, *Uvod u gospodarsko kazneno pravo*, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2009.
32. Orlić, Sanja, *Uvod u razumijevanje neformalnog sustava prijenosa novca hawala*, *Kriminalistička teorija i praksa*, vol.2., br. 1 (2005.), str. 59-67
33. Orlović, Ante, *Gospodarska kriminalistika: Uvod u kriminalističko istraživanje gospodarskog kriminaliteta i korupcije*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2016.
34. Orlović, Ante, *Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj*, Split, Web Knjižara, 2013.
35. Orlović, Ante, Pajčić, Matko, *Polijski izvodi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol.14., br. 2 (2007.), str. 695-738.
36. Pajić, Denis, Vejzović, Sunčica, *Pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti sa osvrtom na ulogu finansijsko-obavještajnog odjela*, *Društveni ogledi – časopis za pravnu teoriju i praksu*, Centar za društvena istraživanja, godina 1, br. 1 (2014), str. 143-165., dostupno na: <http://oaji.net/articles/2014/1329-1411993807.pdf> (18.01.2018.)
37. Palijaš, Dubravko, *Međunarodna suradnja i pravna pomoć u predmetima pranja novca, uloga i zadaci državnog odvjetnika*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol.14., br. 2 (2007.), str. 807-819.
38. Pavišić, Berislav, Bubalović, Tadija, *Međunarodno kazneno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013.
39. Pavišić, Berislav, Grozdanić, Velinka, Veić, Petar, *Komentar Kaznenog zakona*, III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, studeni 2007.

40. Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogima, Templar-book, Šmrika, Rijeka, 2015.
41. Pavišić, Berislav, Modly, Duško, Veić, Petar, Kriminalistika, Knjiga prva, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
42. Pavlović, Šime, Pranje novca - posebna sastavnica organiziranog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 5, br. 2. (1998.), str. 787-801.
43. Pedić, Žana, Nefinancijski sektor i samostalne profesije u kontekstu sprječavanja pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, vol. 31., br. 1. (2010.), str. 617-642.
44. Porobić, Miralem, Bajraktarević Mirsad, Cyber crime, pranje novca i finansijske istrage, Projekat: jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Confederation suisse, Swiss Agency for Development and Cooperation SC, Bosna i Hercegovina, Sarajevo, 2012., str. 126., dostupno na: https://www.pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet.jsessionid=0f4c70977466b8b5e22d9ee6b96f236b69f0873a2b41bda39169b57e92a35fb5.e34TbxyRbNiRb40Lc3uPcheLaNaPe0?p_id_doc=20568
45. Primorac, Damir, Filipović Ivica, Peronja, Ivan, Kazneno djelo zlouporabe ovlasti/povjerenja u gospodarskom poslovanju (u športu) te uloga sudskih vještaka knjigovodstveno-financijske struke u tim kaznenim postupcima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, vol. 49, br. 4 (2012.), str. str. 769-785.
46. Richards, James, Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators, CRC Press LLC, Sjedinjene Američke Države, Florida, Boca Raton, 1999.
47. Savona, Ernesto, Manzoni, Francesco, European Money Trails, Routledge, Ujedinjeno Kraljevstvo, Oxon, 2013.
48. Savona, Ernesto U. (ed.), Riccardi, Michele (ed.) ... [et al.], From illegal markets to legitimate businesses: the portfolio of organised crime in Europe: Final Report of Project OCP – Organised Crime Portfolio (HOME/2011/ISEC/AG/FINEC/4000002220), Trento: Transcrime - Università degli Studi di Trento, 2015., dostupno na: <https://www.int-comp.org/media/1997/ocp-full-report.pdf> (18.01.2018.)
49. Schneider, Friedrich, Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings, Economics of Security Working Paper 26, Berlin:

- Economics of Security, 2010., dostupno na http://www.defensesociale.org/xvicongreso/usb%20congreso/2%C2%AA%20Jornada/01.%20Panel%206/10_P6_Schneider.Friederich_MoneyLaundering&FinancialMeans.pdf (18.01.2018.)
50. Schneider, Friedrich, Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings, 2008., paper presented at symposium in Gerzensee, dostupno na: http://www.economics.unilinz.ac.at/members/Schneider/files/publications/OrgCrime_Feld4.pdf (18.01.2018.)
51. Siclari, Domenico (ed.) ... [et al.], The new Anti-money laundering law, First perspectives on the 4th European Union Directive, Palgrave, Macmillan, Cham, Švicarska, 2016.
52. Stessens, Guy, Money Laundering: A New International Law Enforcement Model, Cambridge University Press, Ujedinjeno Kraljevstvo, Cambridge, 2003.
53. Sullivan, Kevin, Anti-Money Laundering in a Nutshell: Awareness and Compliance for Financial Personnel and Business, Apress, Sjedinjene Američke Države, New York, 2015.
54. Šuškić, Ismet, Integrirana finansijska istraga, usmjerena ka oduzimanju nezakonito stečene imovinske koristi, Pravo i pravda: časopis za pravnu teoriju i praksu, vol. 10., br. 1 (2011.), str. 353-377., dostupno na: http://tuzilastvobih.gov.ba/files/docs/Integrirana_finansijska_istraga_usmjerena_ka_oduzimanju_nezakonito_stecene_imovinske_koristi_Suskic_Pravo_i_pravda_1_2011.pdf (18.01.2018.)
55. Turković, Ksenija ... [et al.], Komentar Kaznenog zakona i drugi izvori novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva, Zagreb, Narodne novine, travanj 2013.
56. Unger, Brigitte, Directorate General for internal policies, Policy department A; Economic and Scientific Policy, Offshore activities and money laundering: recent findings and challenges, Study for the PANA Committee, 2017., dostupno na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595371/IPOL_STU\(2017\)595371_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595371/IPOL_STU(2017)595371_EN.pdf) (18.01.2018.)
57. Unger, Brigitte ... [et al.], The amounts and the effects of money laundering, Report for the Ministry of Finance, 16. veljače 2006., Utrecht school of economics, dostupno i na <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.111.7988&rep=rep1&type=pdf> (18.01.2018.)

58. Vidaković Mukić, Marta, Opći pravni rječnik, Zagreb, Narodne novine, 2015.
59. Vodinelić, Vladimir, Aleksić, Živojin, Kriminalistika, Informator, Zagreb, 1990.,
60. Vuković, Nikola, Zašto je nemoguće da učinilac predikatnog krivičnog dela bude „perač novca“, Crimen, vol. VI., br. 1 (2015.), dostupno na: http://www.ius.bg.ac.rs/crimenjournal/articles/crimen_001-2015/Crimen%202015-01-5.pdf (18.01.2018.)

2. Izvješća i publikacije državnih tijela i međunarodnih institucija

1. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2016., Zagreb, 2017., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
2. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2015., Zagreb, 2016., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
3. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2014., Zagreb, 2015., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
4. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2013., Zagreb, 2014., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
5. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2012., Zagreb, 2013., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
6. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2011., Zagreb, 2012., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
7. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2010., Zagreb, 2011., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)
8. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća, Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave optužbe i osude u 2009., Zagreb, 2010., dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (18.01.2018.)

9. Europol, Does crime still pay? Criminal asset recovery in the EU, Survey of statistical information 2010. – 2014., 2016., dostupno i na: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/does-crime-still-pay> (18.01.2018.)
10. Financial Action Task Force, International standards on combating money laundering and the financing of terrorism&proliferation, The FATF Recommendations, 2017., dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> (18.01.2018.)
11. FATF, IX Special Recommendations, October 2001., dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF%20Standards%20-%20IX%20Special%20Recommendations%20and%20IN%20rc.pdf> (18.01.2018.)
12. Financial Action Task Force, Mutual Evaluation Report, Anti-money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Germany, 19. February 2010., dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Germany%20full.pdf> (18.01.2018.)
13. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2011. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)
14. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2012. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)
15. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2013. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)
16. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2014. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)
17. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2015. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)

18. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Godišnje izvješće o radu Ureda za 2016. godinu, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/sprjecavanje-pranja-novca> (18.01.2018.)
19. MONEYVAL, Report on Fourth Assessment Visit, Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, adopted by MONEYVAL at its 42nd Plenary Session (Strasbourg, 16-20 September 2013), dostupno i na <https://rm.coe.int/report-on-fourth-assessment-visit-anti-money-laundering-and-combating-/1680715c79> (18.01.2018.)
20. MONEYVAL, Third Round Detailed Assessment Report on Croatia, Anti Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, adopted by MONEYVAL at its 26th Plenary Session (Strasbourg, 31 March – 4 April 2008), dostupno i na <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-committee-of-experts-on-the-eval/1680715c98> (18.01.2018.)
21. United States Senate, Permanent Subcommittee on investigations, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Vulnerabilities to Money Laundering, Drugs, and Terrorist Financing: HSBC Case History, July 17, 2012 Hearing, dostupno na: <https://www.hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/hearings/us-vulnerabilities-to-money-laundering-drugs-and-terrorist-financing-hsbc-case-history> (18.01.2018.)
22. Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Kaznenog zakona, 2011., dostupno na: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259> (18.01.2018.)
23. Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Zagreb, 2017., dostupno i na: <http://www.sabor.hr/konacni-prijedlog-zakona-o-sprjecavanju-pranja-nov> (18.01.2018.)
24. Vlada Republike Hrvatske, Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj, Zagreb, prosinac 2016., dostupno i na: <http://www.mfin.hr/hr/akcijski-plan-za-smanjenje-identificiranih-rizika-od-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-u-republici-hrvatskoj> (18.01.2018.)

3. Pravni izvori

3.1. Pravni izvori Republike Hrvatske

1. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11
2. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17

3. Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1994.
4. Ovršni zakon, Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16 i 73/17
5. Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca te načinu vođenja popisa prikupljenih podataka, Narodne novine, br. 114/97.
6. Zakon o izmjenama i dopunama Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske Narodne novine, br. 28/96
7. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152, 2014, 70/2017
8. Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 159/13, 19/15, 102/15
9. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, Narodne novine, br. 178/2004
10. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, br. 76/09, 92/14
11. Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije, Narodne novine, br. 91/10, 81/13, 124/13, 26/15, 102/17
12. Zakon o sprečavanju pranja novca, Narodne novine, br. 69/1997, 106/1997, 67/2001, 117/2003, 142/2003
13. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 87/08 i 25/12
14. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 107/2017
15. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17
16. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 88/01, 12/02, 33/05 i 76/07

3.2. Međunarodni pravni izvori

1. Konvencija o sprječavanju financiranja terorizma, Narodne novine, br. 16/2003.
2. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Narodne novine, br. 2/2005
3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstancija, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 14/1990.
4. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 14/2002.

5. Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremeno oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom od 08. studenog 1990., Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 14/1997
6. Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom te o financiranju terorizma, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2008

3.3. Pravni izvori Europske unije

1. Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, OJ L 166, 28.06.1991.
2. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering - Commission Declaration, OJ L 344, 28.12.2001.
3. Direktiva 2005/60/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, SL 309, 25.11.2005.
4. Direktiva Komisije 2006/70/EZ od 1. kolovoza 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe” i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju financijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom opsegu, SL 214, 04.08.2006.
5. Direktiva (EU) 2015/849 Europskog Parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ, SL 141, 05.06.2015.

3.4. Pravni izvori drugih država

1. Money Laundering Control Act, Public Law 99-570, Sjedinjene Američke Države, dostupno na: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg3207.pdf> (18.01.2018.)

4. Sudska praksa

1. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-I-2566/2003, U-I-2892/2003 od 27. studenog 2003., Narodne novine, br. 190/2003
2. Vrhovni sud Republike Hrvatske, I KŽ-137/01 od 20. ožujka 2001.
3. Vrhovni sud Republike Hrvatske, I KŽ-335/01 od 16. svibnja 2001.
4. Vrhovni sud Republike Hrvatske, KZZ-1/2005 od 22. studenog 2005.
5. Vrhovni sud Republike Hrvatske, I KŽ 751/07-6 od 19.02.2009.
6. Vrhovni sud Republike Hrvatske, I-KŽ-Us 19/10-6 od 17.03.2010.
7. Vrhovni sud Republike Hrvatske, I KŽ 625/13-6 od 28. svibnja 2015.
8. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kazneni odjel, Pravno shvaćanje, broj Su-IV k-4/2012-57 od 27.12.2012., dostupno na:
http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja/VSRH_KO_Su-IVk-4-2012-50_2012-12-27.pdf (18.01.2018.)

5. Internetske stranice

1. www.coe.int
2. www.egmontgroup.org
3. www.fatf-gafi.org
4. www.mfin.hr
5. www.unodc.org
6. www.unodc.org

XII. POPIS TABLICA

Tablica broj 1. Struktura zaprimljenih sumnjivih transakcija u Uredu za sprječavanje pranja novca prema "načinu provođenja"

Tablica broj 2. Primatelji proslijeđenih slučajeva Ureda za sprječavanje pranja novca

Tablica broj 3. Punoljetne osobe prijavljene za kazneno djelo pranja novca prema vrsti odluke u Republici Hrvatskoj

Tablica broj 4. Optužene punoljetne osobe za kazneno djelo pranja novca prema vrsti odluke u Republici Hrvatskoj

Tablica 5. Mjere osiguranja i oduzeta imovinska korist za kazneno djelo pranja novca u Republici Hrvatskoj

XIII. POPIS SLIKA

SLIKA 1. Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj